

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΑΜ

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 10
ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ 21

Είναι ύψαιον
να αισθάνεσθε
ὅτι εἶς μίαν κομψὴν
ἐμφάνισιν συντίνετε
καὶ σείε. Ένα δῶρον

ΜΕΤΑΞΕΥΤΕΣ ΚΑΛΤΣΕΣ ΕΤΑΜ
ικανοποιεῖ μίαν μεγάλην ἀδυναμίαν
τῆς γυναικός.

ΕΤΟΣ Γ'.—ΤΟΜΟΣ Δ'.—ΑΡΙΘ. 39

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 5

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1929

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Κ. Μ.: Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΜΑΡΙΚΑΣ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ.
ΛΕΩΝΙΔΑ ΠΑΥΛΙΔΗ: ΑΡΕΤΗ.
ΜΙΓΚΕΛ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ: ΕΝΑΣ ΣΩΣΤΟΣ ΑΝΤΡΑΣ.
ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ.
ΕΔΓΑΡ Α. ΡΟΕ: ΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΕ ΜΕΣΑ
ΣΕ ΜΙΑ ΜΠΟΤΙΛΙΑ.
Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ.
Κ. ΜΠΑΣΤΙΑ: ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗ-
ΝΩΝ ΗΘΟΠΟΙΩΝ.

ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΙ: ΤΟ ΜΑΓΕΜΕΝΟ ΝΗΣΙ.
Ν. ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΥ: ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ.
Γ. ΠΡΑΤΣΙΚΑ: ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΕΡΓΗ.
ΑΥΡΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ: ΣΟΥΜΠΕΡΤ.
GR. DELEDDA: ΓΙΑΤΙ ΑΜΑΡΤΗΣΕ
M. BARING: ΠΕΡ' ΑΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ
ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ.

Ἡ Μαρίκα Κοτοπούλη Τὰ ὡραιώτερα ἐπεσόδια τῆς ζωῆς τῆς

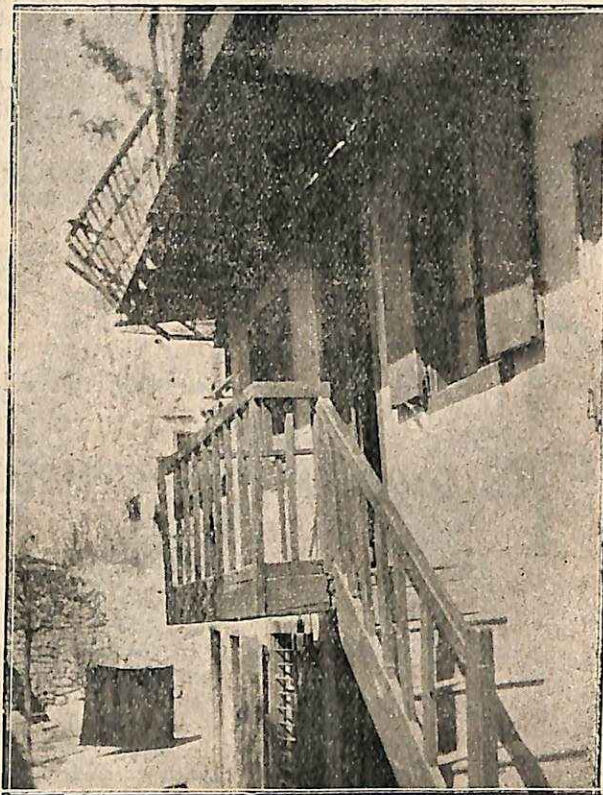
ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Ἡ πρόθεσί μας εἶναι νὰ κάμωμε τὸν ἀναγνώστη νὰ παρακο-
λουθήσῃ τὴ ζωὴ τῆς Μαρίκας Κοτοπούλης ὡς νὰ ἦταν συγγενικό
τοῦ προσώπου, ὡς νὰ ζοῦσε δίπλα τῆς, καὶ νὰ βρισκότανε μέσα
στὸ ἴδιο περιβάλλον μ' αὐτήν.

Ἡ ζωὴ τῆς Μαρίκας ποὺ προσφέρουν τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» στοὺς ἀναγνώστες
τοὺς εἶναι ἓνα κομμάτι ἀπολύτως ἰδιότυπο. Δὲν εἶναι οὔτε βιογραφία, οὔτε αὐτοβιογραφία.
Εἶναι καὶ τὰ δύο μαζί. Ἀφηγεῖται ἡ κ. Κοτοπούλη, ἀλλὰ τὴν ὡραία ἀφήγησίν της συμπλη-
ρώνουν χίλιες πληροφορίες ποὺ βγαίνουν ἀπὸ παλιὰ ἄρθρα, ἀπὸ ἐπιστολές, ἀπὸ ἀφηγήσεις
τρίτων προσώπων, ἀπὸ μιὰ φιλολογία ἐξαιρετικὰ πλούσια ποὺ βρίσκεται στὶς σελίδες τοῦ
καθημερινοῦ καὶ τοῦ περιοδικοῦ τύπου μιᾶς ὁλόκληρης τριακονταετίας. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἴσως
ν' ἀρέσῃ σὲ πολλούς, ἴσως ὅμως καὶ νὰ μὴν ἀρέσῃ. Θὰ βρεθοῦν ἄνθρωποι ποὺ θὰ προτιμοῦ-
σαν μιὰ αὐτοβιογραφία, ἓναν τόνο ἀπολύτως προσωπικό, ὃχι μόνον τὴν ἀφήγησιν ἀλλὰ καὶ τὸ
γράφισμα τῆς Μαρίκας. Τοῦτο ὅμως σήμερον δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ. Ἡ Μαρίκα Κοτοπούλη βρί-
σκεται στὴν καλλιτεχνικὴ τῆς ἀκμῇ. Γεμάτη ζωὴ θέλει νὰ πραγματώσῃ τὸν ἰδιανικὸ τῆς πόθο
μέσα στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης, νὰ δημιουργήσῃ δηλαδὴ τὸ θέατρο ποὺ θὰ προσφέρῃ μιὰ νέα
γενεὰ καλῶν ἠθοποιῶν καὶ θὰ μορφώσῃ ἓνα θεατροφιλό κοινόν. Μονάχα ὅταν θάχη
ἀνάπτυξιν αὐτὸ τὸ ἔργο θὰ μποροῦσε νὰ κάμῃ ἡ ἴδια τὸν ἀπολογισμὸ τῆς ζωῆς της. Ἄν ἡ
ἀνάπτυξιν καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῆς προσωπικότητάς της καὶ τοῦ μεγάλου ταλέντου της ἦταν ὁ μο-
ναδικὸς τῆς σκοπὸς θὰ μποροῦσε νὰ μιλήσῃ ἐλεύθερα. «Ἐχω φθάσει» θὰ ἔλεγε. «Μπορῶ νὰ
ἀφηγηθῶ πὺς ἔφθασα». Θάχε ἐνδιαφέρον αὐτό, ὅπως ἔχει ἐνδιαφέρον ἡ διαδρομὴ κάθε
ἀνθρώπου καὶ μάλιστα τῶν ξεχωριστῶν ἀνθρώπων. Ἡ Μαρίκα ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ τὴν
φάσῃ, τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ρόλου, ἡ περίοδος τῆς προετοιμασίας ἢ ἀπαραίτητη γιὰ νὰ περάσῃ
στὸ δεύτερον μέρος, στὴ δημιουργίαν ὃχι ἐνὸς ταλέντου ἀλλὰ ἐνὸς θεάτρου, μιᾶς παραδόσεως.

Πώς λοιπόν ένας άνθρωπος που δεν έτελειωσε ακόμη το έργο του, που βρίσκεται στο κρίσιμο σημείο της δράσης του μπορεί να πιάσει την πένα και ν' αρχίσει μια περιπλάνηση, ένα ταξίδι στον κόσμο των αναμνήσεων; Κανείς λοιπόν δεν θα μπορούσε ν' αξιώσει από τη Μαρίκα κάτι τέτοιο. Ούτε και άλλος θα μπορούσε να πη ότι δίνει τη βιογραφία της Μαρίκας. Γιατί οι δυο βασικοί πόλοι μιας βιογραφίας είναι η γέννηση και ο θάνατος του προσώπου που βιογραφείται και η Μαρίκα όχι μόνο είναι νέα αλλά δεν έχει καν συμπληρώσει, όπως τονίσαμε, το καλλιτεχνικό της έργο. Γι' αυτό τα «Ελληνικά Γράμματα» θα δώσουν τα ωραιότερα και χαρακτηριστικότερα κομμάτια της ζωής της όπως τα αφηγείται ή ίδια και όπως μας πληροφορούν γι' αυτά όσα δοκουμεντά μαζέψαμε από την πρώτη παιδική ηλικία της ως τα σήμερα.

Οι παλαιοί τύποι του Μεταξουργείου θα θυμούνται ένα μικρό ξανθό κοριτσάκι, καταπληκτικά άσκημο, ατημέλητο στο ντύσιμό του, γεμάτο σπυριά στο πρόσωπο να παίζει με τ' αγόρια της γειτονιάς. Λογής λογής παιχνίδια: Αμάδες, τσουνι, άμπάριζα, τσουλίθρα και κάποτε πετροπόλεμο. Σωστό αγρίμι με δυο ξανθά, χρυσά, κοτσιδάκια και τα γόνατα ματωμένα, κοντριασμένα, από τα πεσίματα, με την άρενωπή φωνή του να βοιοδέρνει στη γειτονιά μασώντας ένα κομμάτι μαστίχα. Παιχνίδι κι' άγιος ο θεός. Το πρόσεχαν όμως όλοι αυτό το ξανθό αγρίμι. Ήταν παιδί γονιών γνωστών, πολύ γνωστών στην εποχή τους. Ποιός δεν ήξερε το Δημήτρη Κοτοπούλη και τη γυναίκα του την Ελένη. Ήθοποιοι και οι δυο ξακουστοί όχι μονάχα στην Αθήνα, όχι μόνο στην Ελληνική έπαρχία, μα και στην Πόλη, στη Σύμωρη, στην Ουτέσσα, στο Τριέστη, στη Βράϊλα. Σ' έναν ολόκληρο ντουιιά! Αξιοσέβαστοι σαν μπαρουτοκαπνισμένοι πολεμιστές, σαν θαλασσοδαρμένοι ναυτικοί. Γιατί ο Κοτοπούλης δεν ήτανε μονάχα ο μορρωμένος άσος του Ελληνικού θεάτρου, — μόρφωση ελληνιστική, μόρφωση φιλολογική ασυνείθιστη—μα ήτανε και ο άγτρος με την άσπάλενια θέληση, το θηρίο που άφροβα αντίκριζε τις φουρτούνες, την αδιάκοπη δουλειά, τη φτώχεια, τη χρεοκοπία, την κακοπέραση. Κι' όλ' αυτά για την άγάπη της τέχνης. Ήτανε από φαμίλια άρχοντική ο Κοτοπούλης, είχε μπερικέτι βίος και τίποτα

Μία άποψη του σπιτιού που γεννήθηκε η Μαρίκα

δεν τον υποχρέωνε να δοθώ στο θέατρο της εποχής εκείνης που δεν ήτανε άλλο παρά καθαρή περιπέτεια. Μήπως η γυναίκα του;

Δασκάλα από τις καλές και δραστήριες του καιρού της, σπέρτο μονάχο, από φιλία με παράδοση που την εμπόδιζε να θεωρή το θέατρο κατάλληλο στάδιο για μια γυναίκα καθώς πρέπει. Και όμως με τη βοήθεια του Δ. Ταβουλάρη ή Ελένη Σιλιβάκου βγήκε στο θέατρο πήγε τουρνέ στην Πόλη και κει γνώρισε το Δημήτρη Κοτοπούλη με τον όποιον παντρεύτηκε.

Ένα βράδυ παρεκάλεσα τη Μαρίκα να μου δώσει μια χαρακτηριστική εικόνα της παιδικής της ζωής. Η Μαρίκα σκέφθηκε λίγο και μου είπε.

—Τι να σάς πώ. Το θέατρο της τελευταίας δεκαετίας του περασμένου αιώνα ήταν το πλαίσιο που έκλεισε τα παιδικά μου χρόνια. Πολλοί μ' άρώταγαν για την

μαύρο χαβιάρι ή τίποτα. Σας φαίνεται υπερβολή αυτό κι' όμως είναι αλήθεια. Δοκίμασατε ποτέ σας το αίθημα της πείνας; Εγώ το δοκίμασα.

—Αν ήθελε κανείς να βάλει μια χρονολογική τάξη στις πληροφορίες αυτές τότε θα χρονολογούσε τη πρώτη εμφάνισή σας;

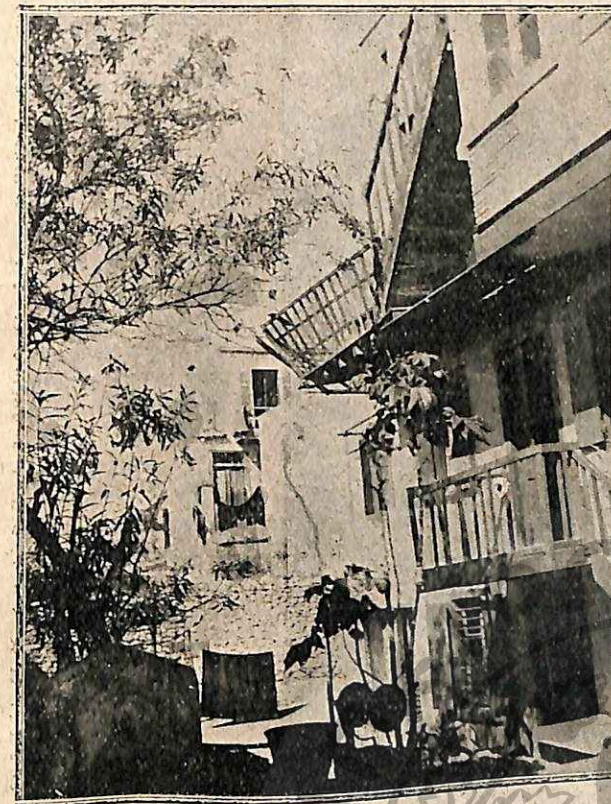
—Μά...

—Πότε παίξατε τη Γιάννενα στον Άγαπητικό της Βοσκοπούλας.

—Στην ηλικία των ένδεκα χρόνων. Δεν είναι όμως αυτή η πρώτη μου εμφάνιση. Είχα βγή χρονία πριν στο θίασο του πατέρα μου σε ρόλους και ρολάκια, είχα τόσες φορές χρησιμοποιηθώ που δεν θυμάμαι ποιά ήταν η πρώτη. Το μόνο που θυμάμαι είναι η πρώτη φράση που είπα, σ' ένα έργο.

—Πάμε στην πεδιάδα να κόψωμεν χαμοκέρασα.

» Αλλά που να θυμούμαι χρονολογικές λεπτομέρειες όταν δεν θυμούμαι πώς έμαθα τα πρώτα γράμματα. Στο δημοτικό σχολείο δεν φοίτησα διόλου. Τα πρώτα χρόνια μόνον αί αδερφές μου, ή Χρυσούλα και ή Φωτεινή πήγαιναν σχολείο. Έμένα με κρατούσαν στο σπίτι. Εγώ όμως δεν έμεινα μέσα. Έπαιζα στο δρόμο και μονάχα με πειστικότερα ξυλοκοπήματα κλεινόμουν μέσα. Κι' όμως είχα μάθει το αλφάβητο σχεδόν μόνη μου, έμαθα ύστερα να διαβάζω και ο πατέρας μου με κάποια κρυφή κατά-

Άλλη άποψη του σπιτιού που γεννήθηκε η Μαρίκα

πρώτη μου εμφάνιση. Να κάτι που δεν θυμάμαι. Θά ήταν σαν να ρωτήσετε έναν άνθρωπο για μερικές πολύ κοινές πράξεις που κάνει κάθε μέρα στο σπίτι του. Συνήθησα στο θέατρο κι' από μωρό γνώρισα τη σκηνή και τα ταξίδια, τη ζωή του θεατρίνου με τα καλά της και τα κακά της. Ήταν τόσο παράξενη τότε ή εποχή μας! Το θέατρο από την οικονομική του ιδίως πλευρά δεν είχε τίποτα από τη σύγχρονη σταθερότητα. Οι μεταπτώσεις της ζωής μας ήταν δραματικές. Ετρώγαμε ή

πληξη είχε διαπιστώσει αυτή την πρόοδο. Θυμάμαι μια συνομιλία σχετική που άκουσα χωρίς να με μωριστούν, μεταξύ του πατέρα και της μητέρας. Στο Άρσάκειο πήγα με έντελώς παράξενο τρόπο. Έδωσα εξετάσεις, χωρίς να τόξερη το σπίτι μου. Συνόδεψα τις αδελφές μου και πέρασα για εξεταζόμενη και γώ. Απάντησα καλά και με δέχθηκαν. Δύο μήνες έμεινα στην πρώτη ελληνικού, και τρεις μήνες στη δεύτερα. Προχώρησα γρήγορα και θάπερνα δίπλωμα αν το ταξίδι του θιάσου μας στη Σύμωρη δεν υπο-

χρέωνε τούς γονείς μου να με πάρουν μαζί τους γιατί δεν είχαν πού να μ' αφήσουν.

Στη Σύμωρη δεν πήγα σε σχολείο. Είχα μόνο μια δασκάλα που καθώς θυμάμαι την έλεγαν Ροδόπη. Στη γυναίκα αυτή χρωστώ πολλά και πιότερα απ' όλα τη πρώτη δημοτικιστική διδασκαλία. Αυτή μου δίδαξε το σεβασμό και μου ένεπνευσε την αγάπη στη ζωντανή γλώσσα του λαού μας.

Το βαθύτερο ενδιαφέρον μου για το θέατρο το χρωστάω στον πατέρα μου. Το θέατρο δεν το ξεχώρισα ποτέ από τη ζωή. Την ανθρωπότητα την είδα πάντα χωρισμένη σε δύο στρατόπεδα: Στους ήθοποιους που έπαιζαν και στους θεατές που έβλεπαν. Και είναι πολύ φυσικό να ήθελα να ανήκω στους πρώτους που είχαν κάποια πρωτοβουλία, που ήσαν ή πρώτη προϋπόθεση για να υπάρξει αυτή η ανθρωπότητα. Τους δευτέρους, τους θεατές, τους έβλεπα παθητικούς και μά την αλήθεια πολλές φορές μικρή αναρωτήθηκα, όταν τους έβλεπα σαν σκοτεινόν όγκον να γεμίζουν τις σάλες των θεάτρων, να κάθονται στα καθίσματα, ακίνητοι, άμιλητοι, κι έκστατικοι — πώς βαστούν και δεν γίνονται ήθοιοι και δεν ανεβαίνουν κι αυτοί στη σκηνή να πούν δυο λόγια, να σερβίρουν επί τέλους ένα λικέρ. Απορούσα και τους λυπόμουν κι' έννοιωθα τον έαυτό μου εύτυχισμένον που δεν ανήκε στη δεύτερη αυτή ανθρωπότητα που έρριχνε στα μάτια σαν να διατελούσε σε κατάσταση αποστρατείας ενώ

Η Μαρία έννέα χρόνων με τον ιστορικό της κοίκο

—Καταλαβαίνω θέλετε να με παρασύρετε στο αισθηματικό επίπεδο, στους πρώτους κοριτσίστικους έρωτες. Λοιπόν τέτοιους δεν είχα. Την εποχή εκείνη ό έρωτας δεν μ' ενδιέφερε. Μόνο το θέατρο έβλεπα και μόνο μάθηση διψούσα. Θα σας φανή παράξενο, μα αυτή είναι η αλήθεια.

—Περίεργο. Νεαρή πρωταγωνίστρια δίχως αισθηματικές ένοχλήσεις.

έμεεις είμαστε ό ένεργός στρατός. Ποτέ μου δε σκέφτηκα πώς μπορούσα να γίνω κάτι άλλο από ήθοποιός. Κι' αυτό που λέω είναι τόσο σωστό όσο για έναν άντρα που γεννιέται άντρας και ποτέ του δεν σκέφτηκε πώς μπορούσε να γεννηθώ γυναίκα ή μια γυναίκα να γεννηθώ άντρας. Κείνο που θα φανή παράξενο είναι πώς ξεχώριζα μερικούς ανθρώπους που φαινομενικά ανήκαν σ' αυτή τη δεύτερη ανθρωπότητα. Αυτοί ήσαν οι συγγραφείς. Αυτούς τους ξεχώριζα. Στον πατέρα μου χρωστώ αυτή τη διάκριση και γι' αυτό ήταν πέρασαν τα πρώτα δεκατρία χρόνια κι' άρχισαν ή ζωή του κοριτσιού δυο πράγματα μ' ενδιέφεραν: Οι ρόλοι μου και οι άνθρωποι των γραμμάτων. Έννοιωθα άκατανίκηνη επιθυμία να τους γνωρίσω, να συναναστρέφομαι μαζί τους, να διαβάζω τα έργα τους, να πλουτίζω το νοητικό μου. Δεν ήταν άπλη επιθυμία αυτό, δεν ήταν πόθος, ήταν σωστή μαγία.

—Όστε μόνο ρόλους και διανόηση βλέπετε στα πρώτα κοριτσίστικά χρόνια σας.

—Καταλαβαίνω θέλετε να με παρασύρετε στο αισθηματικό επίπεδο, στους πρώτους κοριτσίστικους έρωτες. Λοιπόν τέτοιους δεν είχα. Την εποχή εκείνη ό έρωτας δεν μ' ενδιέφερε. Μόνο το θέατρο έβλεπα και μόνο μάθηση διψούσα. Θα σας φανή παράξενο, μα αυτή είναι η αλήθεια.

—Περίεργο. Νεαρή πρωταγωνίστρια δίχως αισθηματικές ένοχλήσεις.

Η Μαρία Κοτοπούλη. Χαρακτηριστικό σκίτσο της «Εστίας» του Σαββάτου 25 Αυγούστου 1901.

—Ποιός σας είπε πώς δεν είχα έκδηλως θυμασμού όλων των ειδών και των ποιημάτων. Κασέλα όλόκληρη έρωτικές επιστολές από όλους τους νεαρούς. Το πανεπιστήμιο μέσα στη κασέλα αυτή αντιπροσωπεύονταν με φοβερόν αριθμό. Πού καιρός όμως να απαντήσω και διάθεση να ανταποκριθώ στα φανατικά αισθήματα του ελληνικού λαού.

—Πριν από το Βασιλικό έπαιζατε πρώτους ρόλους.

—Βεβαιότατα. Ήμουν πρωταγωνίστρια στο θίασο του πατέρα μου. Είχα παίξει ως τα 16 μου χρόνια που μπήκα στο Βασιλικό Θέατρο όχι μόνο ρόλους αλλά μπορώ να πω είχα κρατήσει και δουλειά άπάνω μου. Θεατρικάκι γέννημα θρέμα στο Βασιλικό δεν μπήκα δίχως κάποια σκηηνική έμπειρία. Ήταν κάτι ή διδασκαλία του πατέρα μου. Δεν μπορώ να κρύψω πώς ήταν τύπος βίαιος μα κάτω από το θυμό του κρυβόνταν μια βαθύτερη κάπως παιδική αγαθότητα. Στους γονιούς μου χρωστώ τη σημερινή υπόστασή

μου. Ίσως και ή βιαιότητά του στο βάθος να μ' έβλαψε. Πολύ μικρή οι βίαιες σκηνές που είχε με τη μητέρα μου, το ξύλο που έπεφτε άλύπητα σε μικρούς και μεγάλους μ' είχαν τρομοκρατήσει. Μα ό άνθρωπος αυτός έβλεπε. Είχε ιδώ πολύ νωρίς το ταλέντο μου, την εποχή ίσως που ή οικογένειά μου δεν υποπεύονταν πώς μπορώ να κάμω μια καλή θεατρική καριέρα.

Ο πατέρας όμως δεν βιάζονταν. Μικρή δεν θυμάμαι ποτέ να μουδειζε ξεχωριστή συμπάθεια ή καν κάποια φροντίδα ξεχωρη για την ανάπτυξή μου. Το αντίθετο. Μ' είχαν αφήσει κάπως παραπεταμένη. Η Φωτεινή και ή Χρυσούλα είχαν παντού τα πρωτεία. Όχι μόνο στη σπουδή, μα και στα βούχα ακόμη ως μια ηλικία δεν μουχαν αγοράσει δικό μου πράμα. Ντυνόμουνά από τα αποφόρια της Φωτεινής και της Χρυσούλας. Από καπέλλο ως παπούτσια και μόνο πολύ άργα φόρεσα δικό μου καπέλλο. Δεν μπορώ να περιγράψω τη χαρά μου. Τα θυμώμαι ακόμη και θυμάμαι πολύ καλά πώς έκρινα σκόπιμο να αποθα-

Πώς είδε τη Μαρία ό σκιτσογράφος της «Εστίας» στα 1901.

Ἡ Μαρία σὲ ἡλικία 11 ἐτῶν ὅταν ἔπαιξε
τὴ «Γιάννενα» στὸν «Ἀγαπητικὸ τῆς
Βοσκοπούλας»

νατίσω τὸ κοσμοϊστορικὸ γεγονὸς ποὺ μοὺ
συνέβαινε: Πῆγα καὶ φωτογραφήθηκα.

Τὰ ἀγαθὰ ὅμως δὲν τ' ἀποκτᾷ κανεὶς δίχως
μόχθο καὶ φαρμάκια. Ἀπόκτησα δικό μου
καπέλλο ἀφοῦ ἔφαγα ἓνα ξύλο ἀλησμόνητο.
Εἴμαστε στὴ Σμύρνη τότε. Οἱ ἀδερφές μου
ντύνονταν καλὰ καὶ μονάχα ἐγὼ εἴμουνα
μὲ ἀποφῶρια παληὰ καὶ ἄθλια. Θυμᾶμαι
τὸ μοναδικὸ κοῦκο ποὺ φοροῦσα ἐπὶ χρόνια.
Εἶχε σταθεῖ στὸ στομάχι μου αὐτὸς ὁ
κοῦκος καὶ δὲν ἔβρισκα τρόπο νὰ γλυτώσω
ἀπ' αὐτόν. Χρόνια τὸν φοροῦσα καὶ ἄρχισα
νὰ πιστεύω πὼς γεννήθηκα καὶ πὼς ἦταν
μοιραῖο νὰ πεθάνω μὲ κεῖνον τὸν κοῦκο.
Σιγὰ σιγὰ ἄρχισε νὰ γεννιέται μιὰ περίεργη
ἐχθρότητα πρὸς τὸ καπέλλο αὐτό. Μοῦ
φαίνονταν πὼς ἀντιπροσώπευε ὅλη τὴν
κακομοιριά τοῦ ντυσθήματός μου. Ἐπρεπε
νὰ λείψῃ ἔστω κι' ἂν ἡ ἀπώλεια αὐτὴ θὰ
γίνονταν πολὺ αἰσθητὴ στὴ ράχη μου. Ἡ
σκέψῃ αὐτὴ μοῦ βασάνιζε τὸ μυαλό σὰν
νὰ σχεδιάζα ἐγκλημα. Τέλος κατέστρωσα
τὸ πλάνο τῆς δουλειᾶς κι' ἓνα πρωτὶ τρεχάτη
ἔφτασα στὸ ἀκροθαλάσσι. Εἶχα πολὺ πε-

ρίεργα σχεδιάσει τὴν καταστροφὴ τοῦ
κοῦκου. Τὸν ἄρπαξα τὸν γύμνισα πέτρες
σκαρφάλωσα σ' ἓνα βράχο καὶ τοῦδωσα
ἓνα πέταμα στ' ἀνοιχτά. Ὑστερὰ κἀθήσα
κάμποση ὥρα καὶ παρακολούθησα τὴ
θάλασσα. Ἦθελα νὰ βεβαιωθῶ πὼς ὁ
κοῦκος εἶχε πάει στὸ βυθό. Φοβόμουν πὼς
μποροῦσε νὰ ξαναφανῇ στὴν ἐπιφάνεια, νὰ
τὸν πετάξῃ ἔξω ἢ θάλασσα, νὰ τὸν βρῇ
κάποιος γνωστός καὶ νὰ τὸν φέρει στὸ σπίτι.
Αὐτὸ θάταν τρομερό. Τὸ ξύλο θὰ τῶτρωγα
ποὺ θὰ τῶτρωγα, τῶχα ἀπόφασίσει, ἀλλὰ
νὰ ξαναφορέσω τὸν κοῦκο, θάταν ἡ μεγα-
λύτερη δυστυχία μου. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔμεινα
κάμποση ὥρα ἐκεῖ καὶ βεβαιώθηκα πὼς ὁ
κοῦκος δὲν θ' ἄβλεπε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου
γύρισα στὸ σπίτι. Ἐκεῖ ὅταν ἔμαθαν ἀπλῶς
πὼς ἔχασα τὸν κοῦκο μου μὲ μαύρισαν στὸ
ξύλο. Παρ' ὅλο ὅμως τὸ ξύλο ἔνοιωθα τὸν
ἑαυτό μου εὐτυχισμένον. Θὰ φοροῦσα και-
νούργιο καπέλλο ὅπως καὶ φόρεσα πρῶτα
ποὺ μοῦκανε ζωηρότατη ἐντύπωση.

Ἀποδίδω τώρα τὴ στάση τοῦ πατέρα
μου σὲ μιὰ σηνειδητὴ δοκιμασία. Θυμᾶμαι
πὼς στὸ τραπέζι τοῦ ἄρρεσε νὰ σηζήτῃ μαζὺ

Ἐνα ἐπίσης παράξενο σκίτσο τῆς Μαρίας
δημοσιευμένον στοὺς «Καιροὺς»
2 Νοεμβρίου 1903

μου γιὰ χίλια δυὸ ζητήματα κι' ὅσο κι'
ἂν θύμωνα μὲ τὶς ἀντιλογίες μου στὸ βά-
θος χαίρονταν ποὺ εἶχα δική μου γνώμη
καὶ ἡ γνώμη μου αὐτὴ ἦταν γέν-
νημα μιᾶς σκέψῃς καὶ μιᾶς παρατή-
ρησης. Εἶχε ὅμως μιὰ προνιμάδα
καὶ δὲν τὸν ἔπαιρνε ὁ ἐνθουσια-
σμός, οὔτε μοῦδινε θάρρος γιὰ νὰ
πάρῃ τὸ μυαλό μου ἄερα. Φαινό-
ταν πὼς δὲν τοῦκανα καμιὰ ἐντύ-
πωση καὶ τώρα νοιώθω πὼς ὅλη
αὐτὴ ἡ τακτικὴ του ἦταν μιὰ δοκι-
μασία, κάποτε σκληρὴ σὰν πυρωμένο
σίδερο μὰ χρήσιμη. Ἐτσι μπόρεσε νὰ
δῇ ἂν ὅ,τι ἔδειχνα ἦταν φαινόμενο τῆς
στιγμῆς ἢ ἐκδηλώσεις θετικῆς μιᾶς
κάποιας μικρῆς ἢ μεγάλης, ἀδιάφορο,
ιδιοσυγκρασίας.

— Ἐπειδὴ μοῦ εἶπατε ὅτι περά-
σατε μὲ τὸ θίασο τοῦ πατέρα σας
πολλὲς κακοτυχίες δὲν σᾶς γεννήθηκε
ποτέ ἡ ἰδέα νὰ φύγετε ἀπὸ τὸ θέα-
τρο καὶ νὰ ἐπιδιώξετε μιὰ ζωὴ πιὸ
σταθερὴ καὶ πιὸ ἀνετῇ;

— Αὐτὸ ποτέ. Σᾶς εἶπα δὲν σκέ-
φθηκα ποτέ μου πὼς μπορῶ νὰ
κάμω τίποτε ἄλλο στὴ ζωὴ ἐκτός
ἀπὸ θέατρο. Εἴμουν νέο κορίτσι καὶ
ἡ κακομοιριά τοῦ θεάτρου μοῦ ἔκανε
φρικτὴ ἐντύπωση. Τὸ θέατρο τὸ
πρὸ τοῦ 1900 ἦταν μιὰ ἀληθινὴ
τραγωδία. Θυμᾶμαι τὴν ἐντύπωση
ποὺ μοῦ ἔκαναν τὰ ἀπαίσια καμαρί-
νια τῶν ἡθοποιῶν. Πραγματικὰ ἡ
κατάσταση ἐκεῖνη πλήγωνε τὴν παι-
δική μου ψυχὴ. Ὑστερὰ δὲν μπο-
ροῦσα ν' ἀνεχθῶ τὸ φτωχὸ ἐκεῖνον
ἄνθρωπο ποὺ φορτώνονταν καὶ κου-
βαλοῦσε τοὺς μπόγους τῶν ἡθοποιῶν
στὸ θέατρο. Κι' ὅμως ὄχι μόνο δὲν
σκέφθηκα ποτέ νὰ φύγω ἀπὸ τὸ
θέατρο, ποὺ τὸ ἀγάπησα καὶ μὲ τὰ
καλὰ του ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ κακά του
— ἀλλὰ ἐπλάθα μὲ τὸ νοῦ μου σχέ-
δια περίεργα ποὺ μονάχα στὸν πα-
τέρα μου ἐκμυστηρεύμουν. Φαντα-
ζόμουν λ. χ. ἓνα θέατρο μὲ ὅλες τὶς
ἀνέσεις γιὰ τοὺς ἡθοποιούς. Καμαρί-
νια καθαρὰ, χτιστά, μὲ ὅλα τὰ χρειάζου-
μενα καὶ δίπλα στὸ θέατρο μιὰ πολυ-
κατοικία ποὺ νὰ ἀνήκῃ ἀποκλειστικὰ στοὺς
ἡθοποιούς. Ἦθελα ἀκόμη οἱ ἡθοποιοὶ νὰ
εἶχαν ἀμάξι ποὺ νὰ τοὺς μεταφέρῃ ἀπὸ τὸ

θέατρο στὸ ξενοδοχεῖο τοὺς ὅταν γυρίζαμε
στὶς ἐπαρχίες καὶ στὸ ἐξωτερικό. Κι' ὅταν
κατάστρωνά τὸ βασικὸ σχέδιο πάνω σ' ἓνα

Ἡ Φωτογραφία αὐτὴ ἔχει μιὰ μικρὴ ἱστορία. Ὅταν
ἡ Μαρία μικρὸ κορίτσι ἐπῆγε στὸ Βασιλικὸ
ὁ κ. Στεφάνου τὴν ὑποχρέωσε νὰ φωτογρα-
φηθῇ. Ὁ ἴδιος ἐπιμελήθη τὸ ντύσιμό της
καὶ μερικὲς προσθήκες ὥστε τὸ μι-
κρὸ κορίτσι νὰ φανῇ γυναίκα.

χαρτί ἄρχιζα τὴ μελέτη τῶν λεπτομε-
ρειῶν. Ὅλα αὐτὰ τάλεγα στὸν πατέρα
μου. Μ' ἄφηνε καὶ τοῦ ἐξηγοῦσα ὅλα αὐτὰ
τὰ γεννήματα παιδικῆς φαντασίας καὶ
μ' ἓνα χαμόγελο στὸ στόμα ἐνεθάρυνε τὰ

σχέδια μου. Την κατάσταση του τότε θεάτρου σ' όλη της την μιζέρια την έζησα και γι' αυτό ήταν πολύ φυσικό ή ψυχή μου τότες να ποθή μιάν αλλαγή για όλον το κλάδο μιιά βελτίωση των συνθηκών που ζούσαν ο Έλληνας ήθοποιός.

— Πριν πάτε στο Βασιλικό δεν πήγατε στη Νέα σκηνή του Χρηστομάνου.

— Ο Χρηστομάνος είχε ζητήσει από τον πατέρα να πάρη στη «Νέα σκηνή» και τις τρεις αδελφές. Πήγα πρώτη εγώ αλλά διεφώνησα με το ρόλο που μου δωκαν σ' ένα έργο του Βερναρδάκη. Δεν ήθελα με κανένα τρόπο να παίξω Βερναρδάκη και άφο

Η Φωτεινή Λουί την εποχή του «Βασιλικού Θεάτρου»

ΑΡΕΤΗ

Πλατείά 'σαι σαν τη Φύση, άζέρια στο βαθιανάβυσσά της, ώ άρετή στο φώς της Φώς την γέμεις πλέρια κι' ή λάμψη σου στο Χάος τη συγκρατεί.

Στην κίνησή της κι' ομορφιά της, σαν τους ανέμους της γοργός κι' άστέρειος σαν τα νερά της ό άπειροτέλειος της είσαι ό Σκοπός...

γύρισα πίσω το ρόλο έφυγα για να πάω στο Βασιλικό. Ο Χρηστομάνος τότε έκαμε ότι ήταν δυνατό για να με κρατήσει και για να πείση τον πατέρα να με άναγκάση να ξαναγυρίσω. Δεν μπόρεσε όμως να το πετύχει και ούτε οι αδελφές μου πήγαν που τις έζητούσε και κείνες επίμονα.

Κ. Μ.

ΟΟΟ

Στο έρχόμενο: Η περίοδος του Βασιλικού. — Ο Θωμάς Οικονόμου. — Το αισθηματικό γράμμα με τις 80 υπογραφές. — Η εντύπωση του Βασιλέως. — Ο Μώμος. — Από τη δόξα στην αφάνεια. — Οι μεγάλοι ρόλοι Μαργαρίτα, Ίφιγένεια, Ηλέκτρα.

Στις θύελλές της και στους κυκλώνες, πάταγε σέ στεριές και σ' όκεανούς και στίς σιωπές της, φλόγα από ροδώνες θάλλεις στών μυστηρίων της τους βωμούς.

Κι' έμεις, σάλα δροσιάς στο κάμμα κι' ως μās φινσάς κυλάμε ποταμοί να φέρουμε το φωτανάμμα της Γνώσης σου, με πάντα νέαν όρμη...

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

Σ' όλη την περιφέρεια γύρω από τη γέφυρα πολιτεία της Ρενάντας, είχαν να κάμουν με της Τζούλιας την όμορφη. Επίσημη, όλοζώντανη όμως και δροσερή, — κάτι σαν τους άρχιτεκτονικούς θυσανρούς της πρωτεύουσας.

— Πάω στη Ρενάντα, έλεγαν πολλοί, για να ιδώ τη Μητρόπολη και τη Τζούλια. Όστόσο, όλα αυτά στα μάτια της όμορφης έφαιναντο σαν ένα προμήνυμα τραγωδίας. Οι τρόποι της, ή χάρη της, ή φρεσκάδα της, βασάνιζε κάθε άνθρωπο που τύχαινε να την κυττάξη. Αφοῦ κι' οι γέροι πέφτανε σέ μελαγχολία όταν την έβλεπαν να περνά, σέρονοντας πίσω από τα χνάρια της τα βλέμματα όλου του κόσμου. Αν δέ ρωτάτε και για τα παλληκαράκια, εκείνα ύστερα από κάθε τέτοια συνάντηση τραβοῦσαν το διάβολό τους για να κοιμηθούν.

Αν και τόσο σίγουρη για τη γοητεία που προκαλούσε, ή Τζούλια αισθανόταν να βαραίνει επάνω της ένα μέλλον μοιραίο. Μία φωνή μυστική από τα βάθη της συνειδήσεως, σαν να της έλεγε πάντα. «Από την όμορφιά σου θα χαθής». Αί λοιπόν, άκριβώς για να μην άκούη εκείνη τη φωνή ή Τζούλια, ζητούσε να διασκεδάση.

Ο πατέρας της, ό Ντόν Βιτόριο Γιανέθ, ήτανε ένας άνθρωπος με άρκετά άμφιβολή ήθική, που όλες του της έλπίδες για την οικονομική άποκατάστασή του έστήριζε πειά επάνω στην τύχη της θυγατέρας. Είχε χάσει τα πάντα, σχεδόν τα πάντα, σέ διάφορες επιχειρήσεις και κερδοσκοπικές άνότητες. Η τελευταία του επιχείρηση, αυτή άκόμη ή σωτηρία του, ήτανε λοιπόν το χορίτσι. Είχε κι' ένα γιό, άχρείαστον, προ

πολλού φευγάτον από τον κόπο, που ούτε γράμμα δεν του στέλνε.

— Δέ μās μένει παρά ή Τζούλια, έλεγε στη γυναίκα του συχνά. Το μέλλον της και το μέλλον μās κρέμονται από το λαιμό της. Το πάν εξαρτάται από τον τρόπο που θα παντρευτή, ή καλλίτερα από τον τρόπο που θα την παντρεύουμε. Αν κάμη καμιά κουταμάρα, και φοβάμαι πώς θα την κάμη, φασκέλωστα. Είμαστε χαμμένοι όλότελα.

— Τι έννοεις κουταμάρα;

— Από τις συνειθισμένες! Μά την αλήθεια, Ανακλέτα, ό «κοινός νους» δεν είναι το φόρτε σου!

— Εγώ δεν άνακατόνουμε σε τίποτε. Από σένα περιμένω το φώς, που είσαι ή λάμπα δωμέσα.

— Εκείνο που χροιάζεται και που σου τώπα εκατό φορές, είναι να κάμης τα μάτια σου δεκατέσσερα. Σφίξε της τα λουριά. Μη την ντύνεις καθόλου. Να την προσέχης διαρκώς και να την έμποδίζης από όλους εκείνους τους σαχλοέρωτες με τους όποιους χάνουν τον καιρό τους, την υπόληψή τους και στο τέλος την υγεία τους ή περισσότερες Ρεναντοπούλες. Δεν θέλω ούτε σαλιαρίσματα στο κάγκελο, ούτε κάτω από τα παράθυρα σύρτα φέρτα. Φτάνει πειά με τα φοιτητούδια!

— Και τί μπορώ να κάμω;

— Τί μπορείς να κάμης; Άχ θα με σκάσης, Ανακλέτα! Να της δώσης να καταλάβη ότι το μέλλον και ή εδνυχία όλωνών μās και ή τιμή... Καταλαβαίνεις για τί μιλάω;

— Ναί. Καταλαβαίνω.

— Όχι, δεν καταλαβαίνεις. Η τιμή,

μ' ἐννόησες; Ἡ τιμὴ τῆς οἰκογενείας θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ γάμο της. Αὐτὸ τὸ πρᾶμα νὰ τῆς τὸ βάλῃς μέσα στὸ μυαλό.

— Δυστυχισμένο κορίτσι!

— Δυστυχισμένο; Νὰ μοῦ κάνῃς τὴ χάρη! Ἀκούς; Θέλω νὰ τελειώνω μιά καὶ καλὴ μ' αὐτὰ τὰ ψευτο-αἰσθήματα καὶ τὰ ψευτο-μυθιστορήματα ποὺ τὴ βλέπω νὰ μοῦ διαβάξῃ. Τὰ ρομάντσα γεμίζουν τὸ κεφάλαιό της καπνὸ.

— Μὰ τί θέλεις ἐπὶ τέλους νὰ κάμω;

— Νάχῃς τὸ νοῦ σου. Νὰ καταλάβῃς τί ἀξίζει ὁ θησαυρὸς τῆς Τζούλιας μὲ τὴν ὁμορφιά της, νὰ τὸν προσέχῃς καὶ τὴ στιγμή ποὺ θὰ παρουσιαστῇ ἡ περίστασις νὰ ξέρῃς νὰ τὸν ἐκμεταλλευθῇς.

— Ἐγώ, στὴν ἡλικία της...

— Ἄστα αὐτά, Ἀνακλέτα σὲ παρακαλῶ. Μὴ φτάνομε στὰ μωρόλογα. Ἄνοι-
ξες τὸ στόμα σου κι' ἄρχισες νὰ λὲς κου-
ταμάρες. Στὴν ἡλικία της;... Ἐσύ, στὴν
ἡλικία της! Θυμήσου πὼς ὅταν ἐγνωρι-
στήκαμε...

— Ναί, ὅταν ἐγνωριστήκαμε, ποὺ νὰ μὴν εἶχε γνωριστοῦμε!

Καὶ οἱ δύο γονεῖς ἐχωρίζοντο γιὰ νὰ ξαναρχίσουν τὴν ἄλλη ἡμέρα τὴν ἴδια συζήτηση.

Ἡ Τζούλια, καταλαβαίνοντας ὅλη τὴν ἀνοσιότητα τῶν πατρικῶν ὑπολογισμῶν, ἔπαυσε.

— Θέλει νὰ μὲ πουλήσῃ — ἔλεγε μέσα της — γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὶς μπερδεμένες δουλειές του. Γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἴσως κι' ἀπὸ τὴ φυλακή.

Ἔτσι ἦταν.

Ἀπὸ μιὰ ἐνστικτὴ ἀνάγκη ἐπαναστά-
σεως ἐδέχθη τὸν πρῶτο φίλο.

— Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, κορίτσι μου —
τῆς εἶπε ἡ μετέρα της μόλις τὸ ἀντελή-
φθη. Ἔξω καλὰ τί σοῦ συμβαίνει. Εἶδα
νὰ φέρῃ βόλτες ὁλόγυρα στὸ σπίτι μας
ἕνας ὁμορφονεῖός. Σοῦκανε νοήματα,
σοῦστελε μάλιστα κι' ἕνα γράμμα. Ἐρῶ
ἀκόμη πὼς τοῦ ἀπήντησες ἐσύ...

— Αἶ; καὶ τί θες νὰ κάμω, μαμὰ; Νὰ
ζῶ σὰ μιά σκλάβη, μιά φυλακωμένη,
ὥσπου νὰ φτάσῃ στὸ κατῶφλι τῆς πόρτας
μας ὁ σουλτάνος γιὰ νὰ μὲ πουλήσῃ ὁ
παμπας;

— Μὴ λὲς τέτοια λόγια, κορίτσι μου.

— Δὲ μπορῶ νάχω ἕνα φίλο κι' ἐγώ,
ὅπως ἔχουν τόσες καὶ τόσες;

— Ναί, θυγατέρα μου. Μὰ ἕνα φίλο
σοβαρό.

— Καὶ πὼς θὰ καταλάβω ἂν εἶναι
σοβαρὸς ἢ ὄχι; Ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει,
εἶνε ν' ἀρχίσωμε. Νὰ γνωρίσῃ πρῶτα ὁ
ἕνας τὸν ἄλλονε κι' ἔπειτα ἔρχεται ἡ ἀγάπη.

— Ἡ ἀγάπη... ἡ ἀγάπη...

— Ἡ πρέπει τάχα νὰ περιμένω τὸν
ἀγοραστή;

— Δὲ μπορῶ νὰ κουβεντιάσω οὔτε μὲ
σένα, οὔτε μὲ τὸν πατέρα σου. Τέτοιο εἶναι
τὸ σοῖ τῶν Γιανέθ. Καταραμένη ἡ μέρα
ποὺ παντρεύτηκα.

— Ἐγὼ δὲ θέλω νὰ φτάσω στὸ σημεῖο
ποὺ νὰ καταριέμαι τὴ μέρα ποὺ παντρεύ-
τηκα. Ὁχι, δὲ θέλω.

Ἡ μητέρα ἄφηκε τὴν κόρη μοναχή.
Κι' ἡ Τζούλια, περιφρονῶντας τὰ πάντα,
κατέβαινε νὰ μιλήσῃ μὲ τὸν πρῶτο φίλο
της στὸ παράθυρο τοῦ ἰσογείου, ποὺ
ἄνοιγε σ' ἕνα μαγαζάκι χαμηλό.

— Ἄν ὁ πατέρας μου μ' ἔπιανε σ' αὐτὴ
τὴ θέση — ἐσκέπτετο — σίγουρα θάκανε χον-
τροκοπιές. Μακάρι! Μόνον ἔτσι θὰ γνω-
σθῇ πὼς εἶμαι θῦμα καὶ πὼς ζητάει νὰ
ἐκμεταλλευθῇ τὰ νειάτα μου.

Χαμήλωσε τὸ πατζούρι καὶ σ' αὐτὴ τὴ
πρῶτη συνέντευξη διηγήθη στὸν Ἐρρίκο,
ἕναν τενορίνο τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, ὅλες τὶς
ἡθικὲς ἀθλιότητες τοῦ σπιτιοῦ της. Ἐκεῖ-
νος θὰ τὴν ἔσωζε! Ὁ Ἐρρίκος, ἂν καὶ
ἀναμμένος ἀπὸ ἔρωτα, ἐννοίωσε πάραυτα
τὴ φωτιά του νὰ σβύνη.

— Σ' αὐτὴ τὴν κοπέλλα — ἔλεγε μέσα
του — ἀρέσει πολὺ τὸ τραγικόν. Ἀσφαλῶς
διαβάσει αἰσθηματικὰ μυθιστορήματα.

Ὅσο γι' αὐτόν, δὲν ἐζητοῦσε τὸ κάτω
κάτω τίποτε περισσότερο, παρὰ νὰ μάθῃ ὅλη
ἡ Ρενάντα ὅτι κουβεντιάσε στὸ παράθυρο
μὲ τὴν Τζούλια. Ἔτσι, ὅταν ἐπεῖσθη ὅτι
ὁ κόσμος τὸ ξέρει ἀρχεῖ, ἐζήτησε μιὰ
πρόφαση γιὰ νὰ τὸ στρίψῃ. Δὲν ἄργησε
νὰ τοῦ δοθῇ. Ἐνα πρωὶ ἡ Τζούλια κα-
τέβηκε ἀναστατωμένη, μὲ τὰ μάτια της
κατακόκκινα.

— Ἐρρίκο, ἀγάπη μου, ἐγὼ δὲ μπορῶ
πειὰ νὰ ζήσω, οὔτε νὰ ἀνεχθῶ αὐτὴ τὴν
κατάστασι. Τὸ σπίτι μας κατάντησε κό-
λαση ἀληθινή. Ὁ πατέρας, δὲν ξαίρω
πὼς ἔμαθε τὶς σχέσεις μας, κι' ἐγίνε θη-
ρίο. Φαντάσου ὅτι χθὲς τὸ βράδυ, ἐπειδὴ
ἐτόλμησα κάτι νὰ τοῦ πῶ, ὀλίγο ἔλειψε
νὰ μὲ πνίξῃ.

Σ' ὅλη τὴν περιφέρεια τῆς Ρενάντας εἶχαν νὰ κάμουν μὲ τὴν ὁμορφιά τῆς Τζούλιας

— Τὶ βάροβαρος!

— Τὸ δὲ ἀκόμη χειρότερο εἶναι ποὺ
φοβερίζε νὰ λογαριάστῃ καὶ μὲ σένα.

— Μὲ μένα; Αὐτὸ μὰς ἔλλειπε! — ἀπάν-
σεν ὁ Ἐρρίκος, ἐνῶ ἀπὸ μέσα του σκε-
πτότανε: «Ἀνάγκη νὰ δώσουμε τέλος στὴν
ὑπόθεσιν καὶ μάλιστα χωρὶς ἀναβολές. Ἐνα
τέτοιο τέρας, ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ θὰ κα-
ταλάβῃ πὼς χάνεται ὁ θησαυρός, ὅλα μπο-
ρεῖ νὰ τὰ τοιμήσῃ. Καὶ μιά ποὺ ἐγὼ δὲ
σκέπτομαι νὰ πέσω στὰ δίχτυα του...

— Ἐρρίκο — ἐπιθύρῳ — ἡ Τζούλια —
θέλεις τὸ καλὸ μου ἀληθινά;

— Τί ἐρώτησι!

— Πές μου: Μ' ἀγαπᾷς;

— Μ' ὅλη τὴν ψυχὴ μου καὶ μ' ὅλο τὸ
χορμί μου.

— Στ' ἀλήθεια;

— Ἀμὲ πῶς!

— Εἶσαι πρόθυμος γιὰ ὅλα;

— Γιὰ ὅλα!

— Τότε λοιπὸν κλέψε με. Ἀρπαξέ με.

Πάρε με μαζί σου. Νὰ τὸ σκάσουμε. Ἀλλὰ
μακρινά, πολὺ μακρινά, ἐκεῖ ποὺ δὲ μπο-
ρεῖ νὰ φτάσῃ ὁ πατέρας μου.

— Ἡσύχασε, μικρὴ μου!

— Ὁχι, ὄχι, κλέψε με. Ἄν μ' ἀγαπᾷς
κλέψε με. Ἀρπαξέ ἀπὸ τὸν πατέρα μου
τὸν θησαυρὸ ποὺ θέλει νὰ πουλήσῃ. Γιὰ
νὰ μὴ μπορῇ νὰ τὸν πουλήσῃ. Δὲ θέλω
νὰ πουληθῶ. Θέλω νὰ κλεφτῶ, καταλα-
βαίνεις; Κλέψε με!

Ἔτσι οἱ δύο ἐρωτευμένοι ἀποφασίσανε
νὰ τὸ σκάσουν.

Ἀλλὰ τὴν ἄλλη μέρα, τὴν ὁρισμένη
γιὰ τὴν ἀπαγωγὴ, ἡ Τζούλια, ποὺ εἶχε
ετοιμάσῃ ὅλα της τὰ πράγματα, κι' εἶχε
φωνάξῃ ἕνα ἄμαξι, κουφά-κουφά, τοῦ
κάκου περιέμενε τὸν Ἐρρίκο. Ὁ τενορί-
νος ἐχάθη ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. «Τι-
ποτένιε, χειρότερο ἀπὸ τιποτένιε! Ἀνα-
ποτένιε, χειρότερο ἀπὸ ἀνανδρὸς! — οὐρλιάζε ἡ
Τζούλια, σωριασμένη ἀπάνω στὸ κρεβάτι
της — δαγκώνοντας τὸ μαξιλάρι μὲ λύσσα.

Καὶ μοῦλεγε πὺς μ' ἀγαπᾷ. Ὁχι, δὲν μ' ἀγαποῦσε. Μονάχα τὴν ὁμορφιά μου, ἴσως οὔτε καὶ τὴν ὁμορφιά μου. Ἦθελε νὰ παίνεται στὴ Ρενάντα, πὺς ἐγώ, ἢ Τζούλια Γιανέθ, ἐγώ, ἐγώ ἢ ἴδια, τὸν ἐδέχθηκα γιὰ φίλο μου. Καὶ τώρα θὰ πᾶν νὰ πῇ ὅτι τοῦ πρότευνα νὰ φύγουμε!... Τιποτένιε, τιποτένιε! Τιποτένιε σὰν τὸν πατέρα μου. Σὰν ἄντρας ποὺ εἶσαι!

Ἐπειτα ἄρχισε τὰ κλάμματα, πέφτοντας στὴ μεγαλύτερη ἀπελπισία.

— Βλέπεις κορίτσι μου—τῆς εἶπε ἡ μητέρα της—πὺς ὅλα τελειώσαν μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ἀκουσε τώρα τὴ συμβουλή μου. Ὁ πατέρας σου δὲν ἔχει ἄδικο. Ἄν ἐξακολουθήσῃς αὐτὴ τὴ ζωὴ θὰ χάσῃς τὴν ὑπόληψή σου.

— Δηλαδή;

— Δηλαδή ἂν ἐξακολουθήσῃς νὰ δέχῃς τὸν πρῶτο τυχόντα, θὰ βγάλῃς κακὸ ὄνομα.

— Καλλίτερα, χίλιες φορὲς καλλίτερα. Ἐτσι θὰ με ζητοῦνε περισσότερο. Καὶ πρὸ πάντων ἂν δὲ χάσω ἐκεῖνο ποὺ μοῦ δωσε ὁ Θεός.

— Εἶσαι κι' ἐσὺ ἀπὸ τὸ σοῖ τοῦ πατέρα σου!

Πράγματι, ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρό, ἡ Τζούλια ἄρχισε νὰ τὰ ψήνῃ μετὰ δευτέρου. Ἐκανε καὶ σ' αὐτὸν τίς ἴδιες ἐκμυστηρεύσεις, κατετρόμαξε κι' αὐτὸν ὅπως εἶχε τρομάξει καὶ τὸν Ἑρρίκο. Ἀλλὰ ὁ Πέτρος εἶχε καρδιά πλατύτερη. Μετὰ τὰ ἴδια λόγια τοῦ ἐπρότεινε τὴν ἀπαγωγή.

— Δὲν ἔχω ἀντίρρηση—τῆς ἀπάντησεν ἐκεῖνος. Τοῦναντίον, καταλαβαίνεις πὺς ἔτσι θὰ εἶμαι περισσότερο εὐτυχής. Ἀλλὰ ὅταν θὰ φύγουμε, ποῦ θὰ πᾶμε; Τί πρόκειται νὰ κάνουμε;

— Αὐτὸ θὰ τὸ ἰδοῦμε τότε.

— Ἀ, ὅχι δά! Πρέπει νὰ τὸ σκεφτοῦμε ἀπὸ τώρα. Σήμερα, κι' ἀκόμη γιὰ λίγο καιρό, ἐγὼ δὲ μπορῶ νὰ σὲ ἀναλάβω. Στὸ σπίτι μου δὲ θὰ μᾶς δεχτοῦν. Ὅσο γιὰ τὸν πατέρα σου, τὰ ξέρεις. Λοιπόν: Τί θὰ κάμουμε ὕστερα ἀπὸ τὸ σκάσιμο;

— Ἀς μὴ λογαριάζουμε τὰ κατόπιν.

— Σὲ παρακαλῶ! Τί θὰ κάνουμε;

— Δὲν ἔχεις θάρρος!

— Τί θὰ κάνουμε; Σὲ ἐρωτῶ!

— Θὰ σκοτωθοῦμε!

— Εἶσαι τρελλή, Τζούλια!

— Ναι, τρελλή. Τρελλή ἀπὸ τὴν ἀπελ-

πισία, ἀπὸ τὸν τρόμο, ἀπὸ τὴν ντροπή, γιὰτὶ ἂν ἦσουν καὶ ἐσὺ τρελλὸς ἀπὸ ἔρωτα γιὰ μένα, θὰ ἐδεχόσουν νὰ σκοτωθῇς.

— Μὰ γιὰ σκέψου, Τζούλια. Θέλεις νὰ εἶμαι τρελλὸς ἀπὸ ἔρωτα γιὰ σένα καὶ νὰ σκοτωθῶ μαζί σου. Ἀλλὰ δὲ λὲς πὺς θέλεις νὰ σκοτωθῇς κι' ἐσὺ ἐπειδὴ ἐτρελλάθηκες ἀπὸ ἔρωτα γιὰ μένα. Ὁχι! Θέλεις ἁπλῶς νὰ σκοτωθῇς γιὰ τὴν ντροπὴ ποῦ σοῦ κάνει ὁ πατέρας σου καὶ τὸ σπῖτι σου. Δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα, ματάκια μου!

— Ἀ, τί ὥραϊα ποῦ τὰ λὲς. Ἀλλὰ ὁ ἔρωτας, τὸ ξέρετε πολὺ καλά, δὲν κουβεντιάζει!

Κι' αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ σχέση ἐνανάγησε. Ἡ Τζούλια ἐσκέπτετο μοναχὴ της: Οὔτε ὁ Πέτρος δὲν μ' ἀγαποῦσε. Ἀγαποῦσε τὴν ὁμορφιά μου, ὅχι μένανε. Καὶ ἔκλαιε ἀπαρηγόρητη.

— Βλέπεις, κορίτσι μου, δὲ σοῦ τᾶλεγα ἐγώ! Ἐμουμεῖοιζε ἡ μητέρα. Νὰ κι' ἓνας ἄλλος ἀκόμη ποῦ σ' ἄφησε γειά!

— Ἀς μ' ἀφήσουν γειὰ ἓκατὸ κι' ἀκόμη περισσότεροι. Ἐγὼ θὰ ἐπιμείνω ὥσπου νὰ βρῶ τὸν ἀνδρῶπο ποὺ θὰ με γλυτώσῃ ἀπ' ὅλους σας. Θέλετε σώνει καὶ καλά νὰ με πουλῆστε!

— Πέστα τοῦ πατέρα σου.

Καὶ ἡ καυμένη ἡ κυρὰ Ἀνακλίτα πῆγε στὴν κάμαρά της γιὰ νὰ κλάψῃ ὁλομόναχη.

— Ἀκουσ' ἐδῶ κορίτσι μου—τῆς εἶπε ὁ πατέρας της τὴν ἄλλη μέρα. Ἐκλείσα τὰ μάτια σ' ὅλες αὐτὲς τίς ἐρωτοτροπίας καὶ οὔτε θέλῃς νὰ λάβω κανένα μέτρο. Μὰ ἀπὸ σήμερα σὲ εἰδοποιῶ ὅτι σώθηκε ἡ ὑπομονή μου. Ξηγημένες δουλειές!

— Μὰ δὲν τελειώσαμε, ἐφώναξεν ἡ κόρη μετὰ πικρὸ φλέγμα, κυττάζοντας στὰ μάτια τὸν πατέρα της σὰν νὰ τὸν προκαλοῦσε.

— Τί συμβαίνει; ἐρώτησεν ἐκεῖνος ἀπειλητικά.

— Συμβαίνει... ἀπλούστατα... πὺς ἔχει κι' ἓναν ἄλλο τρόπο.

— Ἐναν ἄλλο; Ποιόν;

— Ποιόν; Δὲν τὸν φαντάζεσαι;

— Ἐμπρὸς! Ἀσε τ' ἀστεῖα, κοπέλλα μου.

Καὶ μίλα καθαρά ἂν δὲ θὲς νὰ μὴν ἔβγῃ ἀπὸ τὰ ὄριά μου.

— Τὸ Ντὸν Ἀλβέρτο Μενεντέθ ντὲ Καπουερνίγκα.

— Τί προστυχίες! ἐπιθύρῃσεν ἡ μητέρα.

Ὁ Ντὸν Βιττόριο ἔγεινε χλωμός, χωρὶς νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ στόμα του οὔτε λέξη. Ὁ Ἀλβέρτος Μενεντέθ ντὲ Καπουερνίγκα ἦταν ἓνας πλουσιώτατος κτηματίας ἄσωτος, μανιώδης μετὰ τίς γυναῖκες, γιὰ τὴν κατάκτηση τῶν ὁποίων ἐχαλοῦσε τοῦ κόσμου τὰ λεφτά. Παντρεμένος καὶ χωρισμένος ἀπὸ τὴ γυναῖκα του. Εἶχε ἤδη ἀποκαταστήσῃ δύο κορίτσια, δίνοντάς τους προῖκες σεβαστές.

— Τί λὲς γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, πατέρα;

— Ὅτι εἶσαι τρελλή.

— Ὁχι, δὲν εἶμαι τρελλή. Ὁ ἀνδρῶπος, ποῦ σοῦ εἶπα, κάνει βόλτες γύρω στὸ σπῖτι μας. Θέλεις νὰ τοῦ πῶ νὰ σὲ συναντήσῃ;

— Φεύγω, γιὰτὶ σήμερα τὰ πράγματα δὲν πᾶνε καλά.

Καὶ ὁ πατέρας ἐβγήκε ἀπὸ τὸ σπῖτι.

— Κόρη μου, κόρη μου θρηνηλογοῦσε ἡ μητέρα τῆς Τζούλιας.

— Ἀκουσε μαμά, ἐγὼ σοῦ λέω πὺς τὸ πρόσωπο τοῦ ἄρρεος καὶ πὺς εἶνε ἄξιος νὰ με πουλήσῃ στὸ Μενεντέθ.

Ἡ θέληση τοῦ δυστυχισμένου τοῦ κοριτοῦ ἄρχισε καὶ συντρίβεται. Ἄλλως τε ἄρχισε νὰ καταβαθαίνει πολὺ καλά πὺς μόνο ἂν πουλιώτανε θὰ μποροῦσε νὰ ἐξγλυτώσῃ. Ἐκεῖνο ποῦ τὴν ἐνοίαζε ἦτο νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ σπῖτι, νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν πατέρα της μετὰ κάθε θυσία.

Αὐτὸ τὸν καιρὸ ἐγύρισε ἀπὸ τίς Ἰνδίες ἓνας ἀνδρῶπος ποὺ τὸν ἐλέγανε Ἀλέξαντρο Κομέθ κι' ἀγόρασε ἓνα κτήμα ἀπὲραντο στὰ περὶχωρα τῆς Ρενάντας. Ἦταν πλουσιώτατος. Κανένας δὲν ἤξερε τίποτε γι' αὐτόν, γιὰ τὴν καταγωγή του καὶ τοὺς προγόνους του. Κανένας δὲν τὸν ἄκουσε νὰ μιλάει γιὰ γονεῖς, γιὰ συγγενεῖς, γιὰ τὸν τόπο ποῦ γεννήθηκε, γιὰ τὴν παιδική του ἡλικία. Ἐγνώριζαν μονάχα πὺς ὅταν ἦταν ἀκόμη μικρὸ παιδί, τὸν ἐπῆγαν στὴν Κούβα, κατόπιν στὸ Μεξικό, κι' ἐκεῖ, κανένας πλέον δὲν ἤξερε πὺς ἔκαμε αὐτὴ τὴ μυθική, τὴν κολοσσιαία περιουσία, μιλοῦσαν γιὰ πολλὰ ἑκατομμύρια! Ἐπειτα, προτοῦ νὰ φτάσῃ τὰ τριαντατέσσερα χρόνια του, ἐγύρισε στὴν Ἰσπανία, μετὰ ἀποφασὴ νὰ ἐγκατασταθῇ. Ἐλεγαν ἀκόμη πὺς ἦταν χῆρος χωρὶς παιδιά. Κι' ἀπ-

νου σ' αὐτό, ἡ λαϊκὴ φαντασία εἶχε φτιάξει ἱστορίες δολόκληρες. Κάποιος ποὺ τὸν ἐγνώριζε, ἐβεβαίωνε πὺς ἦταν φιλόδοξος μετὰ μεγάλα σχέδια, ἐργατικὸς καὶ συγκεντρωμένος στὸν ἑαυτό του. Ἐλεγαν ἐπίσης ὅτι ὑπερηφανευόταν ἐπειδὴ κατήγετο ἀπὸ πληβίους.

— Μὲ τὰ χοήματα φτάνεις ὅπου θὲς, — ἐσυνείθιζε νὰ λέη.

— Ὁχι πάντοτε, τοῦ ἀπαντοῦσαν. Καὶ ὅχι ὅλοι.

— Φυσικά, ὅχι ὅλοι. Μὰ κείνοι ποὺ ἐξέρουν, κείνοι ποὺ ἔμαθαν νὰ ἐργάζονται, — ἀσφαλῶς. Ἐνας κυριούλης, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κληρονομοῦν, ἓνας ἀνόητος κόντες ἢ δοῦκας, τί θέλετε νὰ κάμῃ, ὅσα ἑκατομμύρια καὶ νάχη στὴν κάσσα του. Ἀλλὰ ἐγώ; Ἐγὼ ποῦ ἔμαθα νὰ δουλεύω μετὰ χέρια μου; Μ' αὐτὰ τὰ χέρια; Ἐγώ;

Ἐπρεπε νὰ τὸν ἀκοῦστε πὺς ἐτόνιζε τὴν ἀντωνυμία «ἐγώ». Σ' αὐτὴ τὴ βεβαίωση τὴν προσωπική, ἐφαινόταν ὅλος ὁ ἀνδρῶπος.

— Ὅ,τι ἐπιχείρησα τὸ πέτυχα. Κι' ἂν θελήσω γίνουμαι χωρὶς ἄλλο ὑπουργός. Ναι, ναι. Μὰ δὲν εἶναι δουλειὰ ποῦ νὰ μ' ἐνδιαφέρει.

Στὸν Ἀλέξαντρο Κομέθ, μίλησαν κάποτε γιὰ τὴν Τζούλια, τὴ μνημειώδη ὁμορφιά τῆς Ρενάντας.

— Πρέπει νὰ τὴν ἰδῶ, — ἐσκέφθηκε.

Κι' ὅταν τὴν εἶδε ἐπιθύρῃσε μετὰ τὸ μυαλό του:

— Πρέπει νὰ γίνῃ δική μου.

— Ἐρεῖς πατέρα — εἶπε μιὰ μέρα ἡ Τζούλια στὸν Ντὸν Βιττόριο. Αὐτὸς ὁ περίφημος Ἀλέξαντρος Κομέθ ἔχει ἀναστατώσει τὸν κόσμον. Ὅλοι μιλάνε γιὰ δαίμονα. Θὰ τὸν ἐρεῖς. Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀγόρασε τὸ Καρμπάγιεντο.

— Ναι, ναι, ξέρω γιὰ ποῖον μοῦ λὲς. Λοιπόν;

— Ἐρεῖς πὺς μετὰ τριγυρίζεις;

— Ἀφησε σὲ παρακαλῶ τὰ χωράτια.

— Ὁχι, ὅχι, δὲ κάνω καθόλου χωράτια. Μετὰ τριγυρίζεις.

— Σοῦ ξαναλέω, ἂς τὰ χωράτια.

— Θέλεις νὰ ἰδῇς τὸ γράμμα του;

Ἐγράβηξε ἀπὸ τὸν ὥραϊο κόρφο της μιὰ τσαλακωμένη ἐπιστολή καὶ τὴν ξεδίπλωσε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ πατέρα.

Καὶ τί σκέπτεσαι νὰ κάνης;—ἐρώτησεν αὐτός, ἀφοῦ ἐδιάβασε τὸ γράμμα.

—Τὶ σκέπτομαι νὰ κάμω; Πές του νὰ σὲ συναντήσῃ γιὰ νὰ συζητήσετε.

Ὁ Ντὸν Βιττόριο ἐκύταξε τὴν Τζούλια μὲ βλέμμα θυμωμένο καὶ βγήκε ἀπὸ τὸ σπίτι του χωρὶς τὰ προσδέσει μιὰ.

Ἐπέρασαν μέρες γεμάτες ἀπὸ τὴ θλιβερὴ σιωπὴ καὶ ἀπὸ τὴ συνειθισμένη παγερότητα τῆς οἰκογένειας. Ἡ Τζούλια εἶχε ἀπαντήσει σὸ νέο μνηστήρα της, μ' ἓνα γράμμα ὁλοπεριφορὴ καὶ σαρκασμό. Ἐπειτα ἔλαβε δεύτερο, μ' αὐτὲς τὶς λέξεις, χαραγμένες ἀπὸ χέρι στερεό, μὲ μεγάλα γωνιώδη καὶ καθαρά γράμματα: «Στὸ τέλος θὰ γίνετε δική μου. Ὁ Ἀλέξανδρος Κομέθ πετυχαίνει σὲ ὅλες τὶς ὑποθέσεις του».

Διαβάζοντας τὴ σύντομη ἐπιστολὴ ἡ Τζούλια εἶπε μέσα της: Αὐτὸς εἶναι ἓνας ἄντρας. Θὰ γίνῃ ὁ λυτρωτής μου. Ἡ θὰ τὸν λυτρώσω ἐγώ;

Ἀργότερα ὁ Ντὸν Βιττόριο ἐκάλεσε τὴν κόρη του καὶ ἐκλείστηκε μαζὺ της σ' ἓνα δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ. Τὰ μάτια του ἦτανε δακρυσιμένα. Σχεδὸν γονατισμένος τὴν παρεκάλει:

—Παιδί μου, ἀπὸ τὴν ἀπόφασί σου ἐξαργτάται ἡ τιμὴ μας, τὸ μέλλον μας. Ἐάν δὲν δεχθῇς νὰ πάρῃς τὸν Ἀλέξανδρο, σὲ λίγο καιρὸ δὲ θὰ μὴν μπορῶ πιά νὰ κρύβω τὴν καταστροφὴ μου. Εἶμαι εἰς τὶς παραμονές...

—Μὴ μοῦ τὸ λές!

—Ὁχι, δὲ μπορῶ πειὰ νὰ κρύψω τὰ χρέη μου. Ἡ προθεσμία τελειώνει καὶ θὰ μὲ χώσουν στὴ φυλακή. Ἐως σήμερον μπόρεσα νὰ παλέψω... μὲ σένα... μὲ τ' ὄνομά σου τὸ ἄγνὸ καὶ τὸ ὁλοκάθαρο. Naί, Τζούλια ἡ ὁμορφιά σου ἦτανε σὰν ἓνα ὄπλο στὰ χέρια μου. «Φτωχὸ κορίτσι!» ἔλεγε ὁλος ὁ κόσμος.

—Κι' ἂν δεχθῶ;

—Ἐάν δεχθῇς, θὰ σοῦ πῶ ὅλη τὴν ἀλήθεια. Ἐκεῖνος ἐπληροφορήθη τὴν τραγικὴ μου κατάστασι, τάμαθε ὅλα, καὶ τώρα ἂν εἶμαι ἐλεύθερος, ἂν ἀναπνέω, τὸ ὀφείλω σ' αὐτόν. Ἐπλήρωσε ὅλα τὰ χρέη μου, μ' ἐγλύτωσε ἀπ'...

—Μὴ μοῦ τὸ λές! Λοιπὸν; Τώρα;

—Κρέμονται ἀπ' αὐτόν, ὅλοι κρεμόμαστε ἀπὸ τὸ λαιμό του. Ζῶ μὲ τὰ δικά του χρήματα. Κι' ἐσὺ κορίτσι μου.

—Δηλαδή μ' ἐπούλησες.

—Ὁχι, παιδί μου.

—Μιὰ φορὰ, θέλοντας μὴ θέλοντας, εἶμαι δική του.

—Ὁχι. Αὐτὸς εἶναι γενναῖος ψυχός. Τίποτε δὲ ζητᾷ.

—Ἀλήθεια!

—Τζούλια!

—Naί, naί, κατάλαβα. Πέστου ἐκ μέρους μου ὅτι μπορεῖ ναρθῇ ὅταν θέλει.

Ἀκριβῶς ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια ἡ Τζούλια ἄρχισε νὰ τρέμῃ ὁλόκληρη. Ποιὸς τὰ ξεστόμισε; Αὐτή; Ἡ ἴδια! Ὁχι, ὄχι, πρέπει νὰ ἦτανε κάποια ἄλλη. Ἐνας δαίμονας ποὺ καθότανε μέσα της καὶ τὴν ὀδηγοῦσε.

—Εὐχαριστῶ, κορίτσι μου.

Καὶ ὁ πατέρας σηκώθηκε νὰ τὴ φιλήσῃ. Ἡ Τζούλια τὸν ἔσπρωξε φωνάζοντας:

—Δὲ θέλω. Θὰ μὲ λερώσῃς.

—Παιδί μου!

—Πήγαινε νὰ φιλήσῃς τὰ χαρτιά σου.

Ἡ καλλίτερα τὴ στάχτη τῶν χαρτιῶν ποὺ θὰ σὲ ρίχνανε στὴ φυλακὴ σὲ λίγες μέρες.

—Δὲ σᾶς τὸ εἶπα, Τζούλια, ἐγώ, πῶς ὁ Ἀλέξανδρος Κομέθ, ξέρεῖ νὰ φτάνῃ ὅπου καὶ ἂν θελήσῃ; Τέτοια πράγματα σ' ἐμέ; Σ' ἐμένα;

Αὐτὰ ἦτανε τὰ πρῶτα λόγια μὲ τὰ ὁποῖα ὁ νέος καὶ πανίσχυρος Κομέθ, παρουσιάσθη στὴν κόρη τοῦ Ντὸν Βιττόριο, μέσα στὸ σπίτι της. Ἡ νέα, ἀκούοντας τὸν ἐτρόμαξε καὶ κατάλαβε γιὰ πρώτη φορὰ ὅτι βρίσκεται μπροστὰ σὲ ἓναν ἄντρα. Τὸν εὗρισκεν λιγότερον ἀγροῦκο ἀπ' ὅτι τὸν εἶχε φανταστῇ. Στὴν τρίτη ἐπίσκεψι ἡ γονεὺς τοὺς ἀφήσανε μόνους. Ἡ Τζούλια ἔτρεμε. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐσιωποῦσε. Αὐτὸς ὁ τρόμος καὶ αὐτὴ ἡ σιωπὴ ἐκράτησαν μερικὰ δευτερόλεπτα.

—Μοῦ φαίνεται πῶς δὲν κάθασθε καλά, Τζούλια, ἐψιθύρισε ὁ Ἀλέξανδρος.

—Ὁχι, ὄχι, κάθουμαι πολὺ καλά.

—Τότε λοιπὸν γιὰ τὴν τρέμετε;

—Ἴσως νὰ κρυώνω.

—Ὁχι, δὲν κρυώνετε. Φοβόσαστε!

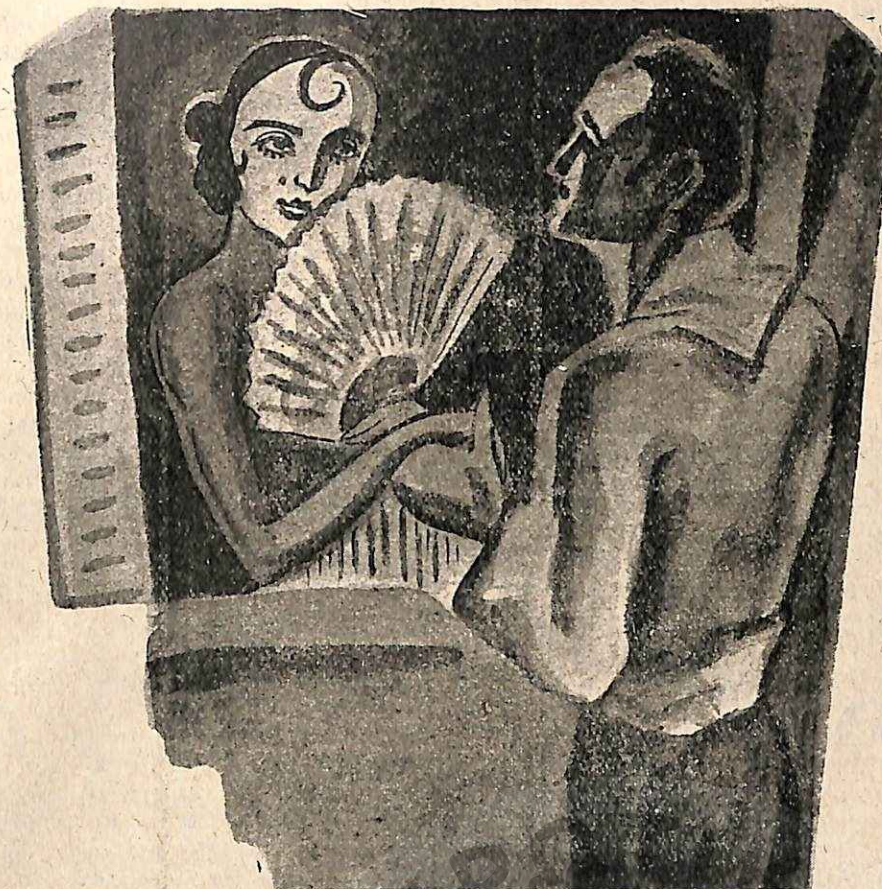
—Φοβάμαι; Ποιόν;

—Ἐμένανε.

—Γιὰ τὴν νὰ σᾶς φοβάμαι;

—Naί, naί, μὲ φοβόσαστε!

Καὶ ὁ φόβος ἐξέσπασε σὲ ἀναφυλλητό.

Κατέβηκε νὰ μιλήσῃ μὲ τὸ φίλο της στὸ παράθυρο

Ἡ Τζούλια ἔκλαιγε μὲ ὅλη τὴν καρδιά της, ἀπελπιστικά. Λυγμοὶ τὴν ἐπνίγαν. Σχεδὸν δὲν μποροῦσε νὰ ἀναπνεύσῃ.

—Μὰ εἶμαι λοιπὸν ἔτσι σὰ θηρίο;

Ἐρώτησε ὁ Ἀλέξανδρος μὲ φωνὴ χαμηλή.

—Μ' ἐπούλησαν, μ' ἐπούλησαν! Πα-

ζαρέψανε τὴν ὁμορφιά μου. Μὲ πουλήσανε!

—Ποιὸς εἶπε τέτοια πράγματα;

—Τὰ λέω ἐγώ. Ἀλλὰ δὲ θὰ γίνω δική

σας, κύριε, ὄχι, δὲ θὰ γίνω δική σας

παρὰ μόνον νεκρή.

—Θὰ γίνῃς δική μου, ζωντανή, ὁλο-

ζώντανη. Καὶ θὰ μ' ἀγαπήσῃς μάλιστα.

Πῶς νὰ μὴ μ' ἀγαπήσῃς ἐμένα! Ἐμένα;

Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε!

Ἐτόνιζε αὐτὸ τὸ «ἐμένα» μὲ τέτοια

δύναμη, ποὺ τὸ κλάμμα της Τζούλιας

ἔπαψε ξαφνικά καὶ μαζὶ μὲ ἐκεῖνο ἡσύ-

χασε ἡ καρδιά της.

Τὸν ἐκύτταξε, ἐνῶ μέσα της τῆς ἔλεγε μιὰ φωνή: «Νά, ἓνας ἄντρας!»

—Μπορεῖτε νὰ μοῦ κάμετε ὅτι θέλετε

τοῦ εἶπε κατόπιν.

—Δηλαδή; Τί θές νὰ πῇς; ἐρώτησεν

ὁ Ἀλέξανδρος ἐξακολουθώντας νὰ τῆς μι-

λήσῃ στὸν ἐνικό.

—Δὲν ξέρω τί λέω...

—Γιὰ τὴν μπορῶ νὰ σοῦ κάνω ὅτι θέλω;

—Naί, μπορεῖτε.

—Ὅτι θέλω ἐγώ; (καὶ τὸ «ἐγώ»

ἀντήχησε κυρίαρχο μέσα στὴ σιωπὴ τῆς

σάλας). Πάει καλά. Ἐγὼ θέλω νὰ σὲ

κάμω γυναῖκα μου.

Ἡ Τζούλια ἐταράχτηκε πάλι. Τὰ με-

γάλα ὠραϊότατα μάτια της, γεμάτα ἐκ-

πληξη, ἐκύταξαν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο ποὺ

τῆς χαμογελοῦσε καὶ τῆς ἔλεγε:

— Θάχω την όμορφότερη γυναίκα της Ισπανίας. Μά τί ενόμιζες λοιπόν.

— Έγώ ενόμιζα... Ένόμιζα...

Η νέα ξανάσχεσε να κλαίη με δάκρυα αποπνικτικά. Άλλά άμέσως δυό ζεστά χείλια ακούμπησαν επάνω στα δικά της, ενώ μία άντρίκια φωνή της ψιθυρίζε: «Ναί, ναί, γυναίκα μου, γυναίκα δική μου, δική μου, γυναίκα μου νόμιμη. Ο νόμος θα επικυρώσει την θέλησή μου. Ή η θέλησή μου τόν νόμο!

— Ναί, δική σου! είπε κ' η Τζούλια, με χαμένη, βυθισμένη, ύποτακτη φωνή.

Έτσι έτοιμάσθηκε ο γάμος.

Μά τί ήτανε λοιπόν μέσα σ' αυτό τόν όρμητικό, τόν απελέκτο άνθρωπο, πού της έκανε φόβο, πού την κυριαρχούσε τόσο πολύ; Καί τó χειρότερο, τó τρομερότερο: αίσθανότανε έναν έρωτα παράξενο. Όσο και νάνιωθε πώς δεν αγαπούσε αυτό τόν τυχοδιώκτη πού ήθελε να έχη την όμορφότερη γυναίκα της Ισπανίας για να λάμπουν τά πλούτη του, έδοκίμαζεν άθελα την ανάγκη να ύποταχθί. Κι' αυτό ήτανε ένας έρωτισμός. Σάν τόν έρωτα πού ανάβει στό στήθος της σκλάβας για τόν άγέρωχον άγοραστήν της; Όχι! ο Άλέξαντρος δεν την άγόρασε. Την είχε κατακτήσει!

— Άλλά μ' αγαπάει σ' άληθινά; έλεγε μόνη της. Αγαπά έμένα, ακριβώς έμένα, όπως λέει κι' ο ίδιος; Καί πώς τó λέει! Πώς προσφέρει τó «έγώ»; Μου θέλει πράγματι τó καλό, ή ζητά να κάμη λαμπρότερη την όμορφιά μου; Θαμαι για δαυτόν κάτι περισσότερο από ένα έπιπλο σπάνιο και ακριβό; Θα έρωτευθί άλήθεια τó άτομό μου; Λέ θα κοιρασθί γρήγορα στό πλάϊ μου; Όπως και νάναι (έπαρηγοριόταν) θα είναι ο άντρας μου και θα βγώ από αυτό τó καταραμένο σπίτι, ελεύθερη πειά από τόν πατέρα μου. Φυσικά δεν θάρθη μαζί μας, ά όχι, όχι! Θα τού δώσωμε έναν μισθό και ως εξακολουθήσει να μαλώνη με τή μητέρα μου και να τρώγεται με τούς ύπηρέτες. Έτσι θα αποφύγωμε τίς ύποπτες έπιχειρήσεις του, κ' έγώ θα γίνω πλούσια, πολύ πλούσια, βαθύπλουτη.

Και όμως, όλα αυτά, δεν της έδιναν

ικανοποίηση. Ήξερε πώς την εξήλευαν όλα τά κορίτσια της Ρενάντας, ότι μιλούσαν για την τρελλή τύχη της, λέγοντας ότι ή όμορφη έδωσε στη Τζούλια Γιαννέθ όσο περισσότερα μπορούσε να της προσφέρει. Άλλά αυτός ο άνθρωπος την αγαπούσε; Την αγαπούσε με τά σωστά; Σκεπτότανε: Πρέπει να αποκτήσω τόν έρωτά του. Έχω ανάγκη να μ' αγαπήσει πραγματικά. Άλλοιώς τó δεν μπορώ να είμαι γυναίκα του. Θα ήταν, άλήθεια, ένα σωστό παζάρεμα ο γάμος αυτός, αν δεν μ' αγαπάει. Μά γώ τόν αγαπώ;

Έκανε αυτή την άξαφνη έρώτηση πολύ συχνά, ενώ μία φωνή άνεβαίνοντας από τά βάθη τών σπλάχνων της, της έλεγε: «Είναι άληθινά ένας άντρας!» Έπειτα, κάθε φορά πού ο Άλέξαντρος έλεγε «έγώ» ή Τζούλια έτρεμε. Έτρεμεν από έρωτα, όσο και να πίστευε πώς ήτανε άλλοιώς τó αίσθημά της. Ή δεν τó ήξερε καν.

Παντρεύτηκεν και πήγαν να ζήσουνε στη Μαδρίτη. Οί σχέσεις και οί φιλίες τού Άλεξάντρου, χάρις στόν πλούτο του, ήσαν πολλές, αλλά περίεργες. Για τούς περισσότερους πού εύχναζαν στό σπίτι του, άριστοκράτες ως επί τó πλείστον, ή Τζούλια είχε την ιδέα πώς ήσαν δφειλότες τού συζύγου της, και ότι τούς έδινε δάνεια με μεγάλες και σίγουρες ύποθηκες. Όστόσο ή κυρία Κομέθ δεν ήξερε τίποτε καθαρό για τας ύποθέσεις τού άντρός της, ούτε κ' εκείνος της μιλούσε ποτέ.

Τίποτε δεν της έλλειπε. Μπορούσε να ικανοποιή όλα της τά καπρίτσια ακόμα και τά μικρότερα. Και όμως, κάτι τί έννοιωθε να της λείπει.

Όχι ο έρωτας αυτού τού ανθρώπου, στόν όποιον αίσθανότανε ότι είχε ύποταχθί, αλλά ή βεβαιότης τού έρωτος. Μ' αγαπά;—δεν μ' αγαπά;—έρωτούσε τόν έαυτό της πάντοτε. Με περιβάλλει με τή μεγαλύτερη φροντίδα, με μεταχειρίζεται με τó βαθύτερο σεβασμό, αν και σά να πρόκειται για μία κοπελλούδα ιδιότροπη. Συχνά μάλιστα με χαυδεύει. Άλλά μ' αγαπά; Ήτανε περιττό να μιλήσει για άφροσύνη και γι' αγάπη μαζί του.

— Μόνον οί άνόητοι μιλάνε για τέτοιες δουλειές—έλεγε ο Άλέξαντρος. Όησαν

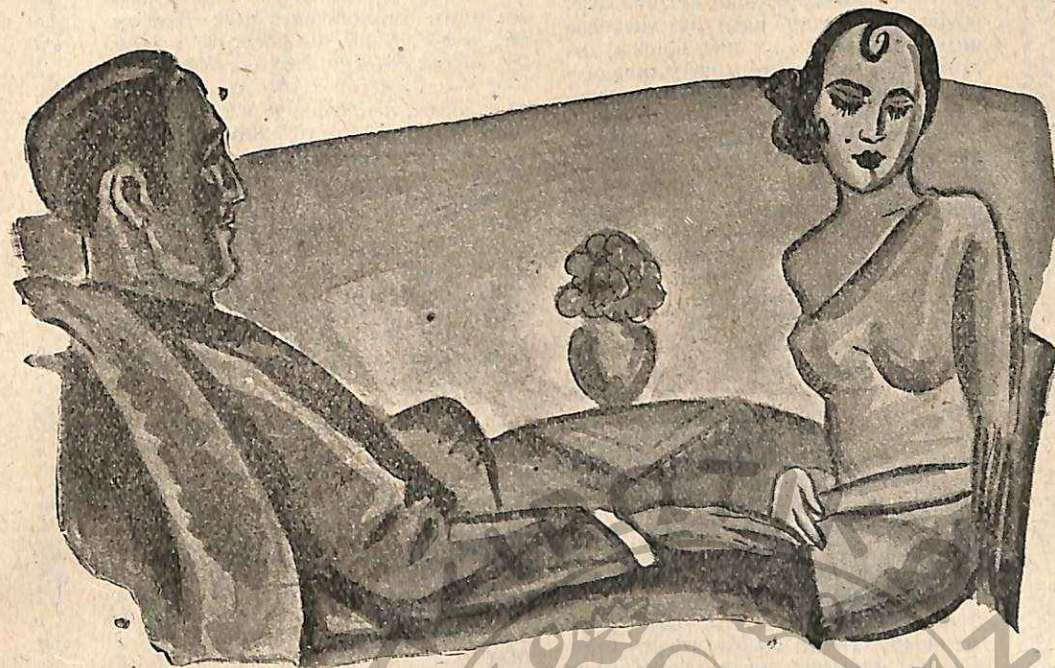
μου... αγαπημένη μου... έρωτά μου... ώραία μου... «Έγώ; Έγώ τέτοια λόγια; Να προσφέρω έγώ τέτοια; Αυτά είναι κουβέντες για μυθιστορήματα. Ξέρω πολύ καλά ότι σου άρεσε να τά διαβάσεις...

— Καί μου άρέσει ακόμη.

— Διάβαζε τά δυό σου κάνει έρεξη. Άνθελεις μάλιστα μπόρω να χτίσω ένα περίπτερο με μία μεγάλη βιβλιοθήκη, δική σου, όπου να βάλω όλα τά ρομάντσα πού έχουν γραφή από την έποχή τού Άδάμ ως τα σήμερα.

Ο Άλέξαντρος ντυνότανε πολύ απλά,

Τού άρεσε να την έχη στό πλάϊ του, γιατί ή διαφορά τών φορεμάτων έγενότανε άμέσως άντίληπτή. Ήτανε εύτυχής όταν έβλεπε ανθρώπους να σταματούν και να κυττούν τή Τζούλια στό δρόμο, αν μάλιστα εκείνη έπροκαλούσε με φίλαρέσκιο τά βλέμματά τους, ο Άλέξαντρος είτε δεν κύταζε, ή έκανε πώς δε βλέπει. Σάν νάλεγε σ' όλο τόν κόσμο: «Σας άρέσει αϊ; Χαίρομαι. Μά αυτό τó πράγμα πού βλέπετε είναι δικό μου... Λυσάχτε λοιπόν!» Η γυναίκα του, μαντεύοντας

Η Τζούλια έτρεμε κι' ο Άλέξαντρος Κομέθ σιωπούσε

σχεδόν με άτημελυσία. Δεν τόκανε τόσο για να μη διακρίνεται, όσο γιατί τού άρεσε να ποζάρει ως πληβείος, τó άλλαγμα τού ρούχου ήτον πάντα γι' αυτόν ένα βασανιστήριο. Προτίμαγε εκείνο πού φορούσε. Λέγανε μάλιστα, πώς όταν έπερνε καινούριο φόρεμα, τώτριβε στόν τοίχο για να φαίνεται παλιό. Όσο για τή γυναίκα του, επέμενε να ντύνεται με τή μεγαλύτερη κομψότητα, για να λάμψη περισσότερο ή όμορφη της. Δεν είχε καμιά δυσκολία στην πληρωμή. τούναντίον, οί λογαριασμοί πού πλήρωνε με ζωρότερη χαρά, ήτανε της μοδίστρας πού έγραφε τά φορέματα της Τζούλιας.

αυτή τή σκέψη, έλεγε μέσα της: «Μ' αγαπά ή δεν μ' αγαπά αυτός ο άνθρωπος;» Γιατί πάντα, όταν τόν σκεπτότανε, έβλεπε, αυτόν τόν άνθρωπο, τόν άνθρωπό της. Ή καλλίτερα τόν άνθρωπο στόν όποιον ανήκε, τόν αφέντη της. Καί λίγο-λίγο, αποκτούσε την ψυχή της σκλάβας, της σκλάβας τού χαρεμιού, αν και ήταν ή μόνη σκλάβα, ή φαβορίτα! Σκλάβα πάντοτε! Βαθύτερη οικειότης δεν είχε γεννηθί ανάμεσά τους. Εκείνη δεν άπασχολείτο με ό,τι ένδιέφερε τόν άντρα της. Άλλά μία φορά, έτόλμησε τέλος πάντων να τόν έρωτήσει για τó σπίτι του.

(Η συνέχεια στό έπόμενο)

Λόγια καὶ Πράγματα

Περὶ Ἀρχῶν.

Ο φίλος κ. Λέων Κουκούλας στόν ἀπολογισμό πού ἔκαμε στήν Πρωΐα γιά τή φιλολογική κίνηση κατά τὸ 1928, μιλάει ἀνάμεσα στ' ἄλλα καὶ γιά πνευματικά ρεύματα... καὶ βρίσκει ὅτι στήν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχουν τέτοια ρεύματα. Καὶ γιά ν' ἀποδείξῃ τὸν ἰσχυρισμό του θυμᾶται τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» πού γιά νὰ σταθοῦν ἀναγκάστηκαν καθὼς λέει νὰ ἐγκαταλείψουν τίς ἀρχές τους. Ὁ κ. Κουκούλας εἶναι θύμα μιάς πλάνης. Πολλοὶ ἐπίστεψαν ὅτι τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» σὲ ὅτι ἀφορᾷ τὰ φιλολογικά ζητήματα υἱοθετοῦν πλήρως τίς ἀπόψεις τοῦ καθηγητοῦ κ. Ι. Ἀποστολάκη. Τοῦτο ὁμῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια. Τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» πολὺ πρὸ τῆς καθαρᾶς μορφικῆς μεταρρυθμίσεως των (περισσότερη εἰκονογράφηση καὶ περισσότερες σελίδες) εἶχαν δημοσιεύσει πράγματα πού δὲν ἦταν σύμφωνα με τίς ἀπόψεις τοῦ κ. Ἀποστολάκη. Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1927, ἓνα χρόνο δηλαδὴ πρὸ τῆς μεταρρυθμίσεως, με τὸν τίτλο «ὁ δρόμος τῆς καρδιάς» ἐδημοσίευσεν κριτικὴ τοῦ κ. Γ. Ν. Πολίτη γιὰ τὸ «Salvatores dei» τοῦ κ. Καζαντζάκη, με περιεχόμενο καθαρῶς ἀντιιδεαλιστικό. Ὅλοι τότε οἱ καλῶς γνωρίζοντες τὰ πράγματα ἐχαρκτήρισαν τὴν κριτικὴ ἐκείνη ὡς στερεομένη ἐναντίον τῶν ἀπόψεων τοῦ κ. Ἀποστολάκη. Ἀργότερα, τὸν περασμένο Μάιο καὶ πολὺ πρὶν, μεταξὺ τοῦ κ. Δελμούζου καὶ τῆς διευθύνσεως ἀνεφύει διαφωνία ἐξ ἀφορμῆς μιάς κριτικῆς πού ἐδημοσίευσεν τὸ περιοδικὸ γιά τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ζ. Παπαντωνίου. Ὁ κ. Δελμούζος μάλιστα, σὲ μιά ἐπιστολὴ του πού ἐδημοσίευσεν τὸν Ἰούνιο, καθώριζε τὴ θέση του στὸ περιοδικό. Ἡ Διεύθυνσις τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων», στίς πρώτες ἀρχές τοῦ περιοδικοῦ, ἀπευθύνθηκε σὲ ἓνα κύκλο λογίων πού ἐτίμησαν τὸ περιοδικὸ με τὴν συνεργασία τους. Ὁ κύκλος αὐτὸς ὁλονέν ἐμεγάλωνε, καθὼς ἦταν φυσικό, καὶ με τὴν προσθήκη σελίδων οἱ ἀνάγκες εὐρύσεως τοῦ κύκλου τῶν συνεργατῶν ἐγίναν πολὺ μεγαλύτερες. Ὁ κ. Κουκούλας θὰ

ἐπρεπε σαφῶς νὰ μᾶς πῇ ποιὲς ἀρχές μᾶς ἀπέδιδε τότε, πού τίς ἐγκαταλείψαμε ὕστερα. Ὁ κ. Κουκούλας ὁμῶς ἔχει συγχίσει τὰ πράγματα. Τὸ ἄρθρο του εἶχε χαρακτηρὰ αυτοκριτικῆς. Ὑποδειγματικὸς αὐτὸς ἀντιπροσώπος μιάς φιλολογικῆς γενεᾶς, ἔλαβε αἰφνιδίως τὸ φραγγέλιο καὶ τὸ ἔστρεψε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του. Δικαιώμα του αὐτό. Δὲν καταλαβαίνουμε μόνον, πῶς ἐνῶ εἶχε τὸν ἑαυτὸν του τόσο πρόχειρο νὰ τὸν παρουσιάσῃ ὡς παράδειγμα ἐπιχειρεῖ νὰ παρουσιάσῃ τοὺς ἄλλους, νὰ τοὺς ἀνακατέψῃ σὲ μιά ὑπόθεση ξένη. Θὰ μᾶς ρωτήσῃ ἴσως ποιὲς εἶναι οἱ ἀρχές μας. Δὲν θὰ εἶχαμε καμιά δυσκολία νὰ τοῦ θυμίσουμε τὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ περιοδικοῦ καὶ τὴ Χριστιανικὴ συνέπεια πού ἐδείξε στὸ διάστημα δύο χρόνων. Τίποτε ἀντίθετο πρὸς τὴν ἀποψη αὐτὴ δὲν φιλοεξηγήθηκε στίς στήλες μας, οὔτε ὑπάρχει φόβος νὰ φιλοεξηγηθῇ.

Ευστάσεις στὸν ἀέρα.

Οἱ ἐφημερίδες μιλάνε γιά γρίπη. Ὁ ἀρμόδιος ὑπουργὸς μιλάει γιά ἄμεση κατάρτιση καὶ θέρμανση τῶν δοματίων. Ἡ ἄμεση ὁμῶς κατάρτιση καὶ ἡ θέρμανση δὲν γίνονται ἐπειδὴ τὰ συνιστᾷ ἡ ἱατρικὴ. Χρειάζονται πόροι καὶ τὰ ἐννέα δέκατα τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἔχουν τοὺς πόρους αὐτοὺς καὶ ἔτσι, ὅταν τοὺς ἐπισκεφθῇ ἡ γρίπη, θὰ τὴν ὑποδεχθοῦν μοιρολατοικά καὶ θὰ τεθοῦν στὴ διάθεσιν τῆς. Χρειάζεται μακροχρόνια, μελετημένη καὶ ἐμπνευσμένη κοινωνικὴ πολιτικὴ γιά νὰ μπορέσῃ ὁ τόπος κάπως ἀφοβα ν' ἀντικρύξῃ τίς ἐπιδημίες. Ἀλλοιῶς σήμερα θὰ εἶναι ἡ γρίπη, αὔριο ὁ δάγκειος, μεθαύριο ὁ τύφος, ἀντιμεθαύριο ἡ χολέρα καὶ sic transit gloria...

Τὰ εἰκονογραφημένα βιβλία.

Ἡ εἰκονογράφηση τοῦ βιβλίου εἶναι ἓνα πολὺ σπουδαῖο στοιχεῖο προσόδου, γιατί μ' αὐτὴν, ὅπως καὶ μετὰ τὴ διαφήμιση, μορφώγεται αἰσθητικὰ ὁ πολὺς κόσμος. Στὴν Ἑλλάδα τὸ εἶδος αὐτὸ ἀρχισε νὰ καλλιεργεῖται τώρα τελευταία με

πειὸ πολὺ σύστημα. καὶ ἔδωσε καρπὸς λίγο-πολὺ ἀξιόλογους. Σὲ παλαιότερη ἐποχὴ εἶταν πολὺ σπάνιο πρᾶμα μιά ἐκδοσὴ εἰκονογραφημένη, ὅπως π. χ. τὰ «Διηγήματα» καὶ «ὁ Λουκῆς Λάρας» τοῦ Βικέλα, εἰκονογραφημένα ἀπὸ τοὺς πειὸ καλοὺς τεχνίτες τοῦ τότε καιροῦ. Ἀργότερα ἡ εἰκονογράφηση συνᾶδεν ἀποκλειστικὰ διηγήματα δημοσιευμένα σὲ ἡμερολόγια, καὶ ἐκεῖ μέσα βρίσκουμε εἰκονογραφίες τῆς Θάλειας Φλωρᾶ—Καραβία, τοῦ Εὐαγγέλου Ἰωαννίδη, τοῦ Πέτρου Ρούμπου, τοῦ Φριζοῦ Ἀριστέως, τοῦ Λουκά Γεραλή κλπ. Ἡ σύγχρονη με μᾶς παραγωγὴ εἶναι πειὸ ἀξιοπρόσηψη, γιατί, ἀπ' ἐνὸς οἱ εἰκονογράφοι δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ ἐπαγγελματίαι ζωγράφοι, καὶ ἀπ' ἑτέρου γιατί γίνεται με εὐρύτερο πνεῦμα, πού καθιστᾷ τὴν κάθε εἰκόνα ἔργο αὐτοτελές, καὶ ὄχι ἀπλῶς συμπλήρωμα τοῦ λογοτεχνήματος. Βέβαια, αὐτὸν τὸν ὅρον τὸν πληροῦν πολὺ λίγες εἰκονογραφίες, ἐν τούτοις μιά τέτοια τάση φανερῶνεται ἀκόμα καὶ στίς τεχνικῶς ἀποτυχημένες. Αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἐξέλιξη πού ὑπέστη γενικὰ ἡ τέχνη στὸν τόπο μας, ἀλλὰ κυρίως στὴ γνησιώτερη αἰσθητικὴ μόρφωση πού πέρνουμε σιγά-σιγά. Τοῦτο τὸ σημείωμα μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ σὰν εἰσαγωγὴ, τρόπον τινά, γιά ἓνα ἄλλο πού θὰ γράψουμε στὸ ἐπόμενο τεῦχος, σχετικὰ με μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰκονογραφημένα βιβλία πού βγήκανε τώρα τελευταία.

Ἡ Βασίλισσα τῆς καλλονῆς.

ΑΦΟΥ καὶ «οἱ διαγωνισμοὶ καλλονῆς» εἶναι μιά ἀπὸ τίς πολλὰς μανιέρες τῆς ἐποχῆς μας, ὀφείλομε νὰ σκεφθῶμε ἐπάνω καὶ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ νὰ πούμε τὴ γνώμη μας. Βραβεῖο Καλλονῆς! Τί τρομερὸς πειρασμός γιά τὴ ματαιοδοξία καὶ τῶν δύο φύλων, τί μεγάλο ζήτημα ἐμφανίσεως πού θίγει πλέον τὰ ὅρια τῆς ἐθνικῆς, τῆς φυλετικῆς φιλοτιμίας μας. Ἐμεῖς, οἱ ἀπόγονοι τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ὑάλης Ἑλένης, αὐτοῦ τοῦ ἀθανάτου Grand Prix τῆς Καλλονῆς κάθε φυλῆς καὶ κάθε ἐποχῆς, —εἰς λοιπὸν τί «δείγμα» θὰ στείλαμε σ' αὐτὸ τὸ παζάρι τῆς ὁμορφιάς; Βέβαια, μιά νέα γυναίκα, πού θὰ συγκεντρώγῃ τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ πλεονεκτήματα τῆς φυλῆς μας, καὶ μαζί μ' αὐτὰ, ὅτι ἰδιαίτερο, τοπικὸ, γνώρισμα ἀντιπροσωπεύει στὸ ἄρτιο τὴν ψυχικὴν μας σύστασι, με ἄλλα λόγια, τὴν ἑσωτερικότητα, τὴ χάρη, τὴν εὐφυΐα, τὴ σεμνο-

τητα, τὴν ἀξιοπρέπεια, καὶ ἀπάνω ἀπ' ὅλα «τὸ μέτρο», τὴν ἰσορροπία τῶν πειὸ ἀντιθέτων ἰδιοτήτων πού εἶναι τὸ μοναδικὸ καὶ ἀποκλειστικὸ ἴσως θαῦμα στὸ ὁποῖο χρωστῆται ἡ «Ἑλληνικὴ ἁρμονία». Ἀντιθέτως ὁμῶς, κατὰ πάσαν πιθανότητα, θὰ μᾶς ἀντιπροσωπεύσῃ κάποιο μαννεκέν ἐλεγκτὸν, ἀπὸ τὰ γνωστὰ διεθνῶς εὐρωπαϊκοῦ τύπου, τοῦ ὁποῦ ἡ ὑπεροχὴ τάχα ἀπέναντι τῶν ἀσχημονόμοφύλων καὶ ὁμοφύλων του θὰ συνίσταται σὲ ἐντελὴς ἐκίτλητα καὶ ἄχρωμα «τεχνικά» χαρίσματα ἐμφανίσεως, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση με τὸν χαρακτῆρα τοῦ τόπου μας, καὶ τὰ ὁποῖα μοιραίως θὰ συγχισθοῦν καὶ θὰ χαθοῦν μέσα στὴν παράταξη τῶν ἀντιπροσώπων κάθε χώρας, ὅπου θὰ κυριαρχῇ ὁ τύπος τῆς διεθνῶς ὁραίας καὶ κομψῆς γυναίκας, καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἄρτιον καὶ με ἀξιώσεις ἀντιπροσωπεύσεως λαῶν, εἰς τοὺς ὁποῖους ἡ ἐννοια τῆς καλλονῆς συνεταυτίσθη με τὸ ραφινάρισμα καὶ με τὴν κομψότητα.

Με λίγα λόγια, νομίζουμε πῶς πρέπει νὰ ἀντιπροσωπευθῇ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ μιά γυναίκα κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνίδα, ὅπως π. χ. ἡ Ρωσσία θὰ ἀντιπροσωπευόταν ἀπὸ τὴν πειὸ καθαρόαιμη Σλαβικὴ ὁμορφιά, ἡ Τουρκία ἀπ' τὴ πειὸ καθαρόαιμη Τουρκάλα, κλπ. Ἀλλὰ γιά μιά τέτοια ἐκλογή, χρειάζεται καὶ κριτικὴ ἐπιτροπὴ πού νὰ ξέρει τί θὰ πεῖ «ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος» φυλῆς.

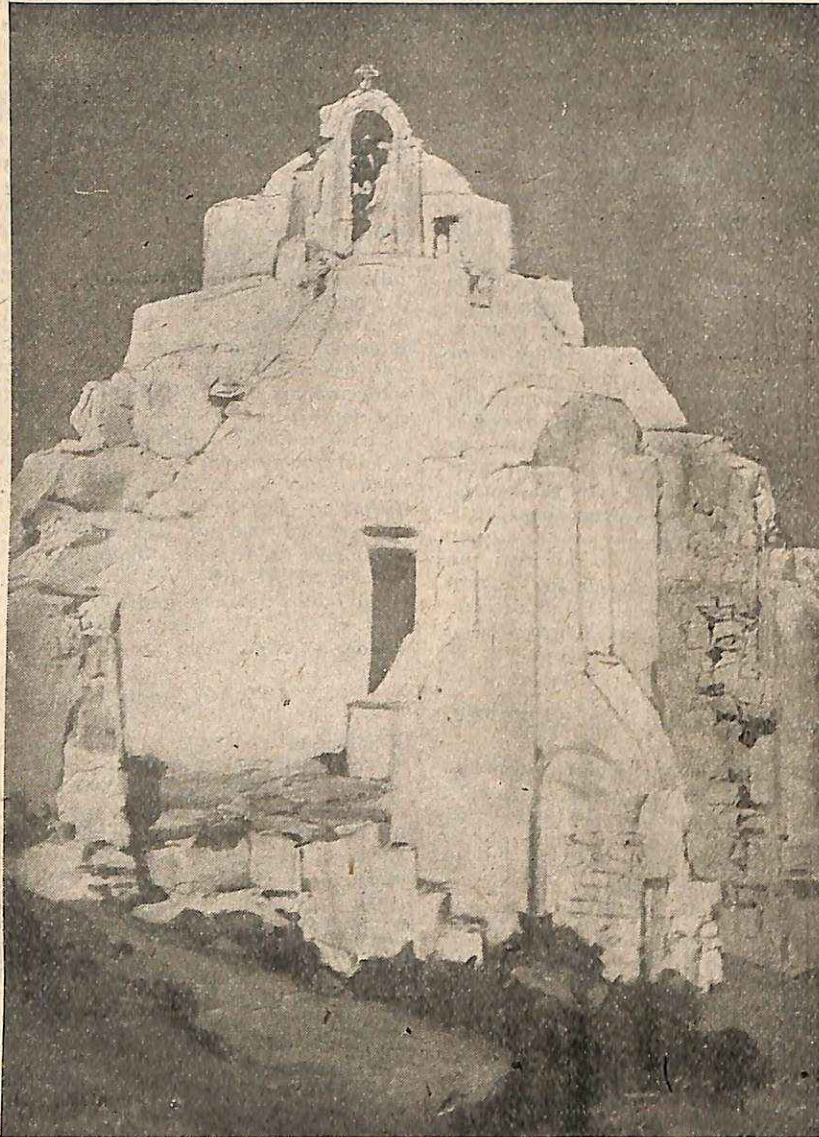
Τὸ θέατρο.

ΓΙΝΕΤΑΙ μιά σοβαρὴ ζύμωση γύρω ἀπὸ τὸ θέατρο. Συγγραφεῖς, ἡθοποιοὶ, σκηνοθέτες, κινεῖται πρὸς διάφορες διευθύνσεις με ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴ δημιουργία θεάτρου. Ὑπάρχει καὶ πόθος καὶ ἐνθουσιασμός πού μᾶς συγκινεῖ. Χρειάζεται τώρα δουλειὰ καὶ πρακτικὸς νοῦς. Γιατὶ ἐνθουσιασμός καὶ πόθος παρουσιάστηκαν πάντοτε, ἐξαπνίζονταν ὁμῶς ἢ μᾶλλον τοὺς ἐξαφάνιζε ἡ πνευματικὴ ἀκηρία πού ὀδηγοῦσε πάντα σὲ αὐτοσχεδρισμούς καὶ προχειρότητες. Γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ, δὲν εἶναι καμμιὰ ἀνάγκη νὰ συνεχισθῇ καὶ τώρα τὸ θλιβερὸ αὐτὸ μυσθιστόρημα.

Ἡ εἰκόνα μας.

Ἡ σημερινὴ εἰκόνα τοῦ ἐξωφύλλου ἀνήκει στὸ διαλεχτὸ συνεργάτη μας ζωγράφο κ. Βασιλείου καὶ παραστάνει μιά μητέρα πού θηλάζει τὸ παιδί της.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΓΕΡΜΕΝΗ: Μύκονος
Ἐκκλησία ἡ Παραπορτιανή

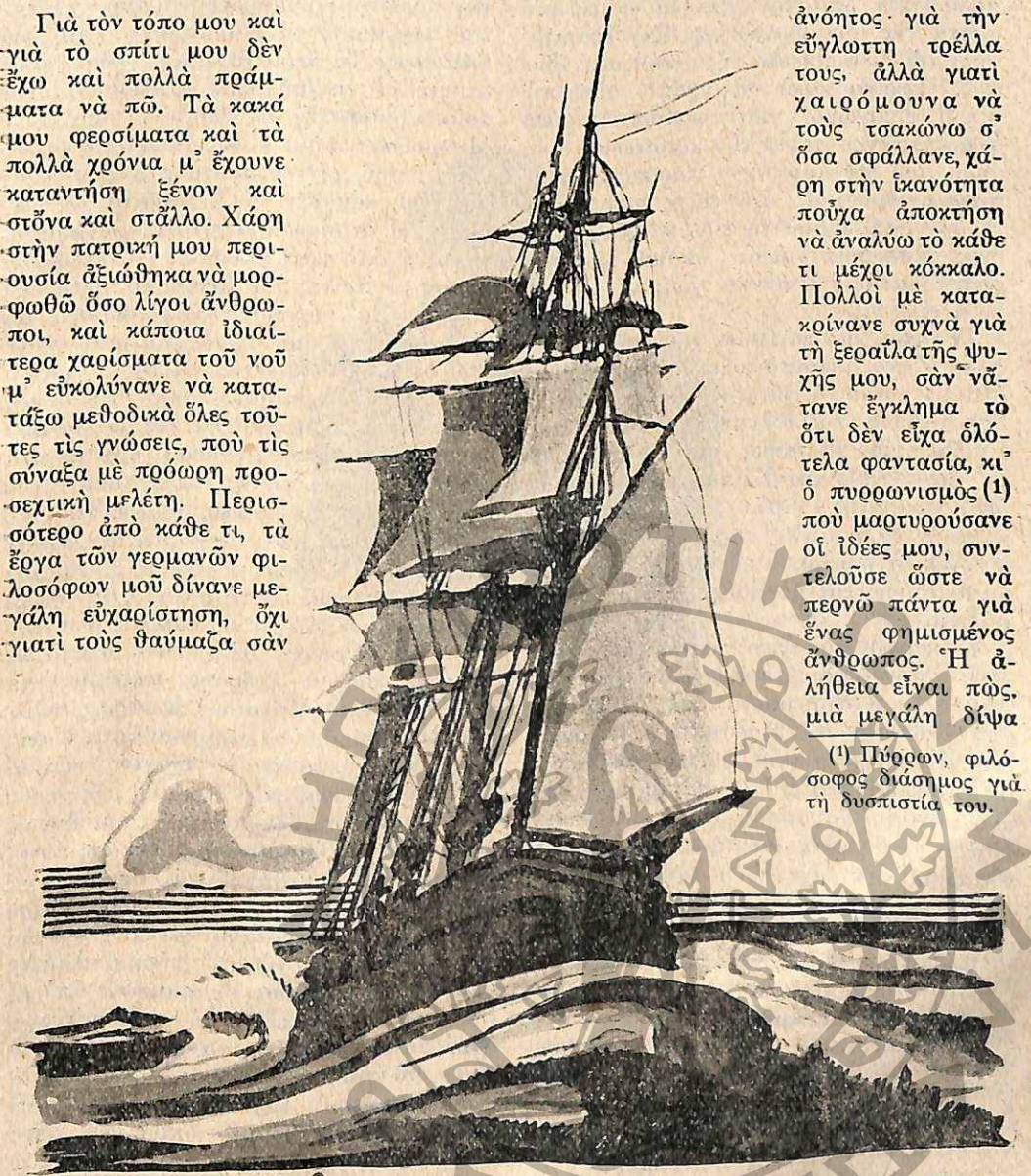
EDGAR A. POE

ΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΕ ΜΕΣΑ ΣΕ ΜΙΑ ΜΠΟΤΙΛΙΑ

Γιὰ τὸν τόπο μου καὶ
γιὰ τὸ σπίτι μου δὲν
ἔχω καὶ πολλὰ πράμ-
ματα νὰ πῶ. Τὰ κακά
μου φερσίματα καὶ τὰ
πολλὰ χρόνια μ' ἔχουνε
καταντήση ξένον καὶ
σιτῶνα καὶ στᾶλλο. Χάρη
στὴν πατρικὴ μου περι-
ουσία ἀξιώθηκα νὰ μορ-
φωθῶ ὅσο λίγοι ἄνθρω-
ποι, καὶ κάποια ἰδιαί-
τερα χαρίσματα τοῦ νοῦ
μ' ἐυκόλυναν νὰ κατα-
τάξω μεθοδικὰ ὅλες τοῦ-
τες τὶς γνώσεις, πὺν τὶς
σύναξα μὲ πρόωρη προ-
σεχτικὴ μελέτη. Περι-
σότερο ἀπὸ κάθε τι, τὰ
ἔργα τῶν γερμανῶν φι-
λοσόφων μοῦ δίνανε με-
γάλη εὐχαρίστηση, ὅχι
γιατὶ τοὺς θαύμαζα σὰν

ἀνόητος· γιὰ τὴν
εὐγλωττὴ τρέλλα
τους, ἀλλὰ γιατί
χαιρόμουν νὰ
τοὺς τσακῶνω σ'
ὅσα σφάλανε, χά-
ρη στὴν ἱκανότητα
ποῦχα ἀποκτήση
νὰ ἀναλύω τὸ κάθε
τι μέχρι κόκκαλο.
Πολλοὶ μὲ κατα-
κρίνανε συχνὰ γιὰ
τὴ ξεραῖλα τῆς ψυ-
χῆς μου, σὰν νᾶ-
τανε ἐγκλημα τὸ
ὅτι δὲν εἶχα δλό-
τελα φαντασία, κι'
ὁ πυρρωνισμὸς ⁽¹⁾
ποὺ μαρτυροῦσαν
οἱ ἰδέες μου, συν-
τελοῦσε ὥστε νὰ
περνῶ πάντα γιὰ
ἓνας φημισμένος
ἄνθρωπος. Ἡ ἀ-
λήθεια εἶναι πὼς,
μὴ μὲγάλη δίψα

⁽¹⁾ Πύρρων, φιλό-
σοφος διάσημος γιὰ
τὴ δυσπιστία του.

Βολτατζάραμε ἀνοιχτά ἀπὸ τὴ στεριά τῆς Γιάδας.

πὺν εἶχα γιὰ τὴ φιλοσοφία, ἐμπότισε, κατὰ τὰ φαινόμενα, βαθειὰ τὸ πνεῦμα μου μ' ἓνα ἀπὸ τὰ σφάλματα ποῦναι τόσο συνειδησιμὰ σὲ τοῦτον τὸν αἰῶνα, — θέλω νὰ πῶ γιὰ τὴ συνήθεια πῶχουνε πολλοὶ νὰ σχετίζουσι μὲ τὴς ἀρχὲς τῆς ἐπιστήμης τούτης τὰ καθέκαστα τὰ πειὸ ἀνεπίδεκτα γιὰ μιὰ τέτοια συσχέτιση. Ἀπ' ἅπ' ὅλα, σὲ κανέναν δὲν εἶτανε τόσο δύσκολο νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὰ ἀπατηλὰ φωσφορίσματα τῆς δυσειδαιμονίας ἔξω ἀπὸ τὴν αὐστηρὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἀλήθειας, ὅσο ἐγώ. Ἐκρίνα καλὸ νὰ γράψω αὐτὴ τὴ μικρὴ εἰσαγωγὴ, γιὰτὶ φοβᾶμαι μήπως ὁ ἀναγνώστης πάρει τὴν ἀπίστευτὴ διήγηση πὺν θὰ ἱστορήσω παρακάτου γιὰ παραλογισμό μίαν ἀχώνευτὴ φαντασίαν, κι' ὅχι γιὰ κάτι πὺν τὸ εἶδε καὶ τὸ ἀγγίξε ἓνας ἄνθρωπος, γιὰ τὸν ὁποῖον τὰ ὄνειροπολήματα σταθῆκανε γράμμα νεκρὸ κι' ἀνοησία.

Ὑστερα ἀπὸ κάμποσα χρόνια πὺν πέ-
ρασα σ' ἓνα μακρινὸ ταξεῖδι, μπαρκάρισα,
στὰ 18., ἀπὸ τὴ Βατάβια, ποῦναι ἀπάνου
στὸ πλούσιο καὶ πολυάνθρωπο νησί τῆς
Γιάβας, γιὰ νὰ φέρω μιὰ βόλτα μέσα
στ' ἀρχιπέλαγο τῆς Σόντας. Μίσειπα σὰν
ἀπλὸς ἐπιβάτης, — μὴν ταξειδεύοντας γιὰ
καμμιὰν ἄλλη αἰτία, παρὰ μόνο ἀπὸ μιὰ
νευρικὴ ἀνησυχία, πὺν δὲ μ' ἄφηνε νὰ
κατακαθῆσω καὶ μὲ κούρδιζε ὁλοένα σὰν
τελῶνιο.

Τὸ καράβι μας εἶτανε τετρακόσων τόν-
νων, ἀπάνω-κάτω, μπακιρωμένο στὰ βρε-
χάμενα, καὶ σκαρωμένο στὴ Μπομπάη,
ἀπὸ ξύλο τ' ἐκ τοῦ Μαλαμπάρ. Τὸ φορτιὸ
τοῦ εἶτανε μπαμπάκι, μαλλιά καὶ λάδι
τῆς Λακεδίδας. Εἶχαμε στ' ἄμπάρι καὶ
λίγο κανάβι, χουρμαδοζάχαρη, βούτυρο,
καρῶδες καὶ κατὶ κασσόνια χασίσι. Τὸ
φόρτωμα δὲν εἶχε γίνῃ καλὰ, καὶ τὸ
καράβι ἔγερνε ἀπὸ τὴ μιὰ μπάντα.

Κάναμε πανιὰ μὲ λίγον ἀγέρα, καὶ
βολταζάραμε κάμποσες μέρες ἀνοιχτὰ
ἀπ' τὴ στεργιὰ τῆς Γιάβας κατὰ τὸ λε-
βάντε, δίχως νὰ δοῦμε τίποτα γιὰ νὰ μᾶς
κόψη τὴ μονοτονία, ἔξω ἀπὸ κατὶ μικρὰ
ἀράπια καίκια πὺν συνειθίζονται στ' ἀρ-
χιπέλαγο πὺν ταξειδεύαμε.

Ἐνα βράδυ, ἐκεῖ πὺν καθόμουνα ἀκου-
μπισμένος στὸ κάσαρο, παρατήρησα ἓνα
σύννεφο παρᾶξενο, μοναχιασμένο, κατὰ
τὸ μαῖστρο. Τράβηξε τὴν προσοχή μου

πρῶτο γιὰ τὸ ἰδιότροπο χρῶμα του, καὶ
δεύτερο γιὰτὶ εἶτανε τὸ πρῶτο σύννεφο
πὺν εἶδαμε ἀπὸ τὴ μέρα ποῦχαμε φύγει
ἀπ' τὴ Βατάβια. Τὸ παραφύλαξα μὲ
προσοχὴ ἴσαμε πὺν βούτηξε ὁ ἥλιος· τότες
ἄπλωσε μὲ μιὰς ἀπ' ἀνατολὴν σὲ δύση,
κι' ἔξωσε τὸν ὀρίζοντα μὲ μιὰ ζωερὴ ζώνη
ἀπὸ αἰμὸ, σὰν νὰ εἶτανε μιὰ γραμμὴ
στεργιὰ πολὺ μπάσσα. Σὲ λίγο, τράβηξε
τὴν προσοχή μου τὸ κοκκινόμενον χρῶμα
τοῦ φεγγαριοῦ κι' ἡ ἰδιότροπη ὄψη τῆς
θάλασσας. Τὰ νερὰ ἀλλάζανε χρῶμα ἀπὸ
στιγμὴν σὲ στιγμὴ, καὶ φαινόντανε πειὸ
κιάρια (διαφανῇ) ἀπ' ὅσο εἶναι συνήθως.
Μποροῦσα νὰ διακρίνω καθαρὰ τὸ βυθό,
μ' ὅλο πὺν, ρίχνοντας τὸ σκαντάλι, εἶδα
πὺς βρισκόμαστε σὲ δεκαπέντε ὀργυιές
νερό. Ἡ αἰμώσφαιρα εἶτανε φλογισμένη,
γιομάτη ἀπὸ κατὶ γλώσσες πὺν κλώθανε,
ὅμοιες μὲ ἐκείνες πὺν βγάξει τὸ πυρωμένο
σίδερο. Σὰ νύχτωσε, ἔκοψε κάθε πνοὴ
τ' ἀγεριοῦ, καὶ μᾶς ἔξωσε μιὰ μπουνάτσα
πὺν δὲ μπορεῖ κανένας νὰ τὴ φανταστῇ.
Ἡ φλόγα ἐνὸς κεραιοῦ ἔκαιγε στὴν πρύμνη
χωρὶς νὰ σαλεύῃ ὁλότελα, καὶ μιὰ μακρὰ
τρίχα, κρατημένη ἀνάμεσα στὸ μεγάλο
δάχτυλο καὶ στὸ δείχτη, ἔπεφτε ἴσια κι' ὁ-
λόρθη, δίχως νὰ λοξέψῃ διόλου. Ὡστόσο,
ἐπειδὴ ὁ καπετάνιος ἔλεγε πὺς δὲν ἔβλεπε
κανένα κακὸ σημάδι, κι' ἐπειδὴ ξεπέφταμε
κατὰ τὴ στεργιὰ μὲ τὴ μπάντα, πρόσταξε
νὰ μαζέψουνε τὰ πανιά καὶ νὰ φουντά-
ρουνε τὴν ἄγκυρα. Δὲ βάλανε σκοπὸ νὰ
φυλάγῃ, καὶ τὸ πλήρωμα (τσούρμο), τὸ
πειὸ πολὺ ἀπὸ Μαλαισιῶν ἀράπηδες, πλά-
γιασε ἀβέρτα ἀπάνω στὴν κουβέρτα. Κατέ-
βηκα στὴν καμπίνα, — ἔχοντας κάποιον
προαίσθημα πὺς κατὶ κακὸ θὰ μᾶς ἐρχό-
τανε. Πράγματι, ὅλα αὐτὰ τὰ σημάδια μὲ
κάνανε νὰ φοβᾶμαι μήπως ξεσπάσῃ κανέ-
νας σιμούν. Ξομολογήθηκα τὴς ὑποψίης
μου στὸν καπετάνιο, μὰ αὐτὸς δὲν ἔδωσε
σημασία στὰ λόγια μου, κι' ἔστρωσε τὴν
πλάτη του χωρὶς νὰ μοῦ δώσῃ ἀπόκριση.
Ὡστόσο δὲ μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ ἀπ' τὴ
στενοχώρια μου, καὶ κατὰ τὰ μεσάνυχτα,
ἀνέβηκα στὸ κατὰστρομα. Τὴ στιγμὴ πὺν
ἔβαζα τὸ πόδι μου στὸ τελευταῖο σκαλί,
ἀπόμεινα ξερὸς ἀπ' τὸ φόβο μου, γιὰτὶ
μὲ χτύπησε ἓνα βουητὸ ὅμοιο μὲ κείνο
πὺν βγάξει ἡ ρόδα τοῦ μύλου σὰν γυρίζει
γλήγορα, καὶ προτοῦ λάβω τὸν καιρὸ νὰ
καταλάβω ἀπὸ πὺν ἐρχότανε, καταλάβα.

πὺς τὸ καράβι τρανταζότανε. Τὴν ἴδια
στιγμὴν, ἓνα κύμα τὸ βάρεσε καὶ τὸ ἔγυρε
ἀπ' τὴ μιὰ μπάντα, κι' ὕστερα, πέρασε
ἀποπάνω μας, σαρώνοντας ὁλόκερὴ τὴν
κουβέρτα, πρῶμα-πλῶρα.

Ἡ φοβερὴ μανία ποῦχε ὁ ἀγέρας, στά-
θηκε σωτήρια γιὰ τὸ καράβι. Γιὰτὶ, μ' ὅλο
πὺν σκεπάσθηκε ὁλότελα ἀπ' τὸ νερό,
ἐπειδὴ τὰ ἄλμπουρά του (κατάρτια) σαρω-
θήκανε ἀπ' τὴ θάλασσα, ἀνασηκώθηκε
μέσα σ' ἓνα λεπτό, κι' ἀφοῦ τρίκλισε γιὰ
μιὰ στιγμὴ μέσα στὴ φοβερὴ παραζάλη,
στὸ τέλος ξαναστάθηκε ὄρθιο.

Μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ πῶ ἀπὸ τί
θαῦμα ξέφυγα τὸ θά-
νατο. Καθὼς μὲ βά-
ρεσε ἡ θάλασσα, λι-
ποθύμῃσα, καὶ σὰν
ἦρθε στὸν ἑαυτό μου,
βρέθηκα γαντζωμέ-
νος ἀνάμεσα στὸ πο-
δόσταμα καὶ στὸ τι-
μόνι. Μὲ πολλὰ βά-
σανα στάθηκα στὰ
πόδια μου, καὶ κοί-
ταξα ὁλόγυρα, μὲ τὴν
ἰδέαν πὺς εἶχαμε πέ-
σει ἀπάνω σὲ τίποτα
βράχια, γιὰτὶ ὁ ἀνε-
μοστρίφουλας (ἀνε-
μοστρόβιλος) πὺν μᾶς
ἔξωνε εἶτανε φοβερός
κι' ἡ θάλασσα εἶχε
μιὰ ταραχὴ φριχτὴ
κι' ἀπερίγραπτη, πέρα
ἀπὸ κάθε φαντασία.

Σὲ λίγο, ἄκουσα τὴ φωνὴν κάποιου γερο-
Σουηδοῦ πὺν μπαρκάρησε στὸ καράβι
τὴ στιγμὴ πὺν κάναμε πανιά ἀπ' τὴ
Βατάβια. Τὸν χούγιαξα μ' ὅλη μου τὴ
δύναμη, κι' ἦρθε νὰ μὲ ἀνταμώσῃ στὴν
πρύμνη. Εἶδαμε τότες πὺς ἐμεῖς οἱ δυὸ
μονάχα εἶχαμε ἀπομείνει ζωντανοὶ ἀπὸ
τούτῃ τὴν καταστροφὴν. Ὅ, τι πράγμα βρέ-
θηκε ἀπάνου στὴν κουβέρτα, ἐκτὸς ἀπὸ
μᾶς, εἶχε σαρωθῇ. Ὁ καπετάνιος κι' οἱ
ναῦτες καθῆκανε ἐκεῖ πὺν κοιμώντανε,
γιὰτὶ οἱ καμπίνες γιομίσανε θάλασσα.
Ἐμεῖς οἱ δύο, μονάχοι μας, χωρὶς βοη-
θοῦς, δὲν ἐλπίζαμε πὺς θὰ μπορούσαμε
νὰ κάνουμε πολλὰ πράγματα γιὰ νὰ
σιγουράρουμε τὸ καράβι, κι' ἡ θέλησή μας
παράλυσε σὲ λίγο, γιὰτὶ περιμέναμε ἀπὸ

στιγμὴν σὲ στιγμὴ νὰ βουλιάζουμε. Ἡ
καδένα τῆς ἄγκυρας εἶχε κοπῇ σὰν νᾶτανε
κανένας σπάγγος, μὲ τὸ πρῶτο φύσημα
τῆς φουρτούνας· καὶ καλὰ καὶ κόπηκε,
γιὰτὶ ἄλλῳς θὰν εἶχαμε πάει στὸν πάτο
μέσα σ' ἓνα минуτο. Τὸ καράβι, κυνη-
γημένο ἀπ' τὴ φουρτούνα ἔτρεχε μὲ μιὰ
γλήγοράδα δαιμονισμένη, ἀφήνοντας ἀπὸ
πίσω του ἓνα αὐλάκι πῶβραζε. Ἡ πρύμνη
μας εἶχε πάθει μεγάλη ζημιὰ, καί, μ' ἓναν
λόγο, ὁλόκερο τὸ καράβι εἶχε πάθει με-
γάλο στραπάτσο. Ὡστόσο, γιὰ τὴν καλὴ
μας τύχη, εἶδαμε πὺς οἱ τρόμπες (ἀντλίες)
δὲν εἶτανε φραγμένες, καὶ πὺς τὸ φορ-
τιὸ μας δὲν εἶχε με-
τατοπισθῇ.

Ὁ ἀγέρας ἄρχισε
νὰ λασκάρῃ λίγο, κι'
ἡ καρδιά μας πῆρε
ἀνάσα. Μὰ συλλογι-
ζόμεσθε μὲ φόβο, πὺς
ἂν ἔπεφτε ὁλότελα ὁ
ἀγέρας, θὰ χανόμεσθε
χωρὶς ἄλλο, γιὰτὶ τὸ
καράβι, στὸ χάλι πὺν
βρισκότανε, δὲν θὰ
μποροῦσε νὰ ἀντέξῃ
στὴ φοβερὴ φουσκο-
θαλασσιὰ πὺν θάρχιζε
ὕστερα, ὅπως γίνεται
πάντα σὰν πάψῃ ὁ
ἀγέρας. Μολαταῦτα,
δὲ φαινόντανε πὺς
εἶχε σκοπὸ νὰ πάψῃ
καὶ τόσο γλήγορα.

Ἐπὶ πέντε ὁλόκληρα
μερόνυχτα, κατὰ τὰ ὁποῖα ζήσαμε μὲ λίγα
κομμάτια ξάχαρη πὺν μπορέσαμε νὰ βγά-
λουμε ἀπ' τὸ καμποῦνι τῆς πλώρης, ἡ
σκάφη μας ἔπερνε δρόμο σὰν σαγίτα μὲ
μιὰ γλήγοράδα πὺν δὲ λογαριάζεται, κυ-
νηγημένη ἀπ' τὸν ἀγέρα πὺν κάθε τόσο
ἐξουραζότανε γιὰ νὰ ξαναπάρῃ μὲ πειό-
τερη λύσσα, καὶ μ' ὅλο πὺν δὲν εἶχε τὴ
πρῶτὴ του φριχτὴ ὁρμή, ὥστόσο εἶτανε
πειὸ τρομερὸς ἀπὸ κάθε φουρτούνα πὺν
εἶχα ἰδεῖ ἔως τότε. Κατὰ τὴς τέσσερες
πρῶτες μέρες, τὸ καράβι μας, ἐκτὸς ἀπὸ
κατὶ μικρὰ λοξέματα, τραβοῦσε ὁστὶα
κάτ' ἀράματα, κι' ἔτσι θὰ πηγαίναμε νὰ
πέσουμε ἀπάνω στὰ κορυφὰ τῆς Νέας
Ὀλλανδίας.

Τὴν πέμπτῃ μέρα, τὸ κρεῖο γίνηκε πολὺ

Παρατήρησα ἓνα παρᾶξενο σύννεφο

σκληρό, ἄν και ὁ ἄνεμος ἔστριψε κατὰ ἓνα γράδο στὸ βορριά. Ὁ ἥλιος βγήκε μὲ μιὰν ἀντιφεγγιὰ κίτρινη κι' ἀρρωστιά- ρικη, και ψήλωσε τὸ πολὺ λίγες ὀργυιές ἀπάνω ἀπ' τὸν ὀρίζοντα, χωρὶς νὰ βγάλλῃ πειὸ καθαρό φῶς. Πουθενὰ δὲν φαινό- τανε κανένα σύννεφο, και μόλαταῦτα ὁ ἀγέρας ὅλο και δυνάμωνε, ὅλο και δυνά- μωνε, και φύσαγε μὲ πειότερη μαγία. Κατὰ τὸ μεσημέρι, ἀπάνω - κάτω, ὅπως μπορέσαμε νὰ κρίνουμε, τραβήξε πάλι τὴν προσοχή μας ἡ ὄψη τοῦ ἡλίου. Δὲν ἔβγαζε φῶς, γιὰ νὰ ποῦμε σωστά, ἀλλὰ εἴτανε σὰν ἓνα κάρβουνο μελανοκόκκινο και θλιβερό, χωρὶς φεγγοβολή, σὰν νά- χανε σβύση ὅλες οἱ ἀχτίνες του. Ἀκρι- βῶς μιὰ στιγμή πρὶν βουτήξῃ μέσα στὴν ταραγμένη θάλασσα, τὸ κέντρο του χά- θηκε μὲ μιὰς, σὰν νὰ σβύστηκε ἄξαφνα ἀπὸ μιὰ δύναμη ἀνεξήγητη. Δὲν εἴτανε παρὰ μιὰ ρόδα χλωμὴ κι' ἀσημένια, τὴν ὥρα ποὺ χύμιζε μέσα στὸν ἀπατον ὠκεανό.

Μάταια περιμέναμε νὰ φτάξῃ ἡ ἔκτη μέρα, — αὐτὴ ἡ μέρα δὲν ἔχει ξημερώση γιὰ μένα — γιὰ τὸ Σουηδὸ δὲ θὰ ξημε- ρώσῃ ποτέ. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή σα- βανωθήκαμε μέσα σ' ἓνα σκοτάδι σὰν πίσσα, τόσο ποὺ δὲ μπορούσαμε νὰ δια- κρίνουμε ἓνα ἀντικείμενο σὲ εἴκοσι βή- ματα ἀπ' τὸ καράβι. Βουτηχθήκαμε σὲ μιὰν αἰώνια νύχτα, ποὺ δὲν τὴ γλύκαινε μήτε ὁ φωσφορισμὸς ποὺ ἔβγαζε ἡ θά- λασσα τότες ποὺ βρισκόμαστε στοὺς τρο- πικοὺς. Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, παρατηρήσαμε πῶς, μολονότι ἡ φουρτούνα ἔξακολου- θοῦσε νὰ φυσομανᾷ χωρὶς νὰ ξεκουραστῇ, δὲν βλέπαμε πιά κανένα σημάδι ἀπὸ τ' ἀφρισμένα κύματα ποὺ μας κυνηγούσανε ἕως τώρα. Γύρω μας τὸ πᾶν εἴτανε φρι- χτὸ πυχτὸ σκοτάδι, μιὰ μαύρη ἔρημος ἀπὸ ρευστὸν ἔβενο. Σιγὰ σιγὰ, ὁ γερο - Σουη- δὸς παρέλυνε ἀπὸ τὸ φόβο του πιστεύον- τας πῶς πέσαμε μέσ' τὴν κόλαση, κι' ὅσο γιὰ μένα, ἡ ψυχὴ μου εἴτανε βουτηγμένη σὲ μιὰ σιωπηλὴ ἀποβλάκωση. Εἴχαμε πάψει νὰ φροντίζουμε πειὰ δόλοτελα γιὰ τὸ καράβι, γιὰτὶ νομίζαμε πῶς εἴτανε μάταιος κόπος, κι' ἀφοῦ δεδῆκαμε ὅσο πειὸ καλὰ μπορέσαμε στὸ κούτσουρο ποῦχε μείνει ἀπ' τὸ κατάρτι τῆς πλώρης, ἀφήσαμε τὰ βλέματά μας νὰ πλανιῶνται μὲ πίκρα ἀπάνω στὸν ἀπέραντον ὠκεανό. Δὲν εἴχαμε κανένα μέσον γιὰ νὰ λογαριάζουμε τὴν

ὥρα, και δὲ μπορούσαμε νὰ κρίνουμε ὁλό- τελα γιὰ τὴν θέση μας. Ὡστόσο εἴ- μαστε σίγουροι πῶς βρισκόμαστε πέρα κατὰ τὴ νοτιὰ, ὅσο κανένας ἀπ' τοὺς πρὶν ἀπὸ μᾶς θαλασσοπόρους, και πολὺ ἀπο- ροῦσαμε γιὰτὶ δὲν εἴχαμε συναντήσῃ ἀκόμα τὰ γνωστὰ παγόβουνα. Μόλαταῦτα, κάθε λεπτὸ ἔμοιαζε πῶς εἴτανε τὸ τελευταῖο μας, — κάθε τρομερὸ κύμα χύμιζε ἀπάνω μας γιὰ νὰ μᾶς καταπιῇ. Ἡ φουρτοθα- λασσὴ ξεπερνοῦσε κάθε τι ποὺ εἴχα φαν- τασθῇ ποτέ, κι' εἴτανε ἓνα θαῦμα τῆς κάθε στιγμῆς πῶς δὲν εἴχαμε ἀκόμα κατα- πιοθῇ. Ὁ σύντροφός μου μούλεγε πῶς τὸ φορτίο μας εἴτανε ἐλαφρό, και πῶς τὸ καράβι μας εἴτανε θαλασσομάχο. Καὶ μόλαταῦτα δὲ μπόρεσε νὰ δώσῃ καμμιά ἐλπίδα στὴν ἀπελπισμένη καρδιά μου, κι' ἐτοιμάστηκα νὰ πεθάνω, γιὰτὶ πίστευα πῶς ὁ θάνατος δὲν θ' ἀργοῦσε, ἐπειδὴ σὲ κάθε ὀργυιὰ δρόμο πῶπερε τὸ καράβι, τούτῃ ἡ μελανὴ κι' ἔξωφρενικὴ θάλασσα φούσκωνε πειὸ πολὺ και γινότανε ἀκόμα πειὸ φριχτή. Ὡρες - ὥρες, ποὺ βρισκό- μαστε σ' ἓνα ὕψος πειὸ μεγάλο ἀπ' ὅσο πετὰ τὸ ἀλβανός (1), ἡ ἀναπνοή μας πια- νότανε, κι' ὥρες - ὥρες μᾶς ἔπιανε ζάλη, ὅπως κυλούσαμε μὲ φρικαλέα ταχύτητα μέσα σὲ μιὰ ρευστὴ κόλαση, μέσα στὴν ὁποία ὁ ἀγέρας εἴτανε τελετωμένος, και κανένας ἦχος δὲν μπορούσε νὰ ταραξῇ τὸν ὕπνο τῶν Κράκεν (2).

Βρισκόμαστε στὸν βυθὸ μιὰς ἀπ' αὐτὲς τὲς ἀβύσσους, ὅπου ἄξαφνα ὁ σύντροφός μου ἔβγαλε μιὰ φωνὴ ποὺ ἀντήχησε φρι- χτὰ μέσα στὴ νύχτα: Κοίταξε! Κοίταξε! Ἐκεῖ ποὺ μιλοῦσε, διέκρινε ἓνα φῶς κόκκινο μὲ μιὰ λάμψη θλιβερή, ποὺ κολυμποῦσε ἀπάνω στὴν πλαγιὰ τῆς ἀπέ- ραντης χαράδρας μέσα στὴν ὁποία εἴμαστε θαμμένοι, κι' ἔρριχνε στὸ καράβι μας μιὰν ἀντιφεγγιὰ τρεμουλιαστή. Καθὼς σήκωσα τὰ μάτια μου, εἶδα ἓνα θέαμα ποὺ πάγωσε τὸ αἷμα μου. Σ' ἓνα ὕψος τρομερὸ, ἀκριβῶς ἀποπάνω μας κι' ἀπάνω στὰ χεῖλια τοῦ γκρεμοῦ, πλανιότανε ἓνα καράβι γιγάντιο, ἀπάνω - κάτω τεσσάρων χιλιάδων τόννων. Μολονοτὶ ζυγιάζοντανε στὴν κορφὴ, ἀπάνω σ' ἓνα κύμα ποὺ

(1) Πουλί τοῦ ὠκεανοῦ.

(2) Τέρετα θαλασσινὰ τῆς γοτθικῆς μυθο- λογίας.

εἴτανε σίγουρα ἑκατὸ φορὲς ψηλότερό του, φαινότανε πολὺ πειὸ μεγάλο ἀπὸ κάθε καράβι τῆς Γραμμῆς ἢ τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ τρομερὴ σκάφη του εἴτανε βαμμένη κατὰμαυρη, και τὴν ἀγριὰδα τῆς δὲν τὴν γλύκαινε κανένα ἀπ' τὰ συνειθισμένα πλουμῖδια ποὺ βά- ζουνε στὰ καράβια. Μιὰ ἀπλή σειρὰ κανόνια προβάλλανε ἀπ' τὲς ἀνοιχτὲς μπουκαπόρτες του, κι' ἀπάνω στὰ γυα- λιστερά τους ἀτσάλια ἀντιφεγγίζανε ἀμέ- τηρητα φανάρια τοῦ πολέμου, ποὺ κουνιόν- τανε ἀνάμεσα στὰ ξάρτια (1). Μὰ κείνο ποὺ μᾶς ἔκανε νὰ κακαρώσουμε ἀπ' τὴν τρομάρα μας, εἴτανε ποὺ τὸ βλέπαμε νὰ τραβᾷ καταπάνω μας, μ' ὅλα τὰ πανιά

ἔξω σκότα (1), χωρὶς νὰ λογαριάζει κείνη τὴν ἔξωφρενικὴ θάλασσα και κείνο τὸ δαιμονισμένο μπουρίνι. Στὴν ἀρχὴ ποὺ τὸ πήρε τὸ μάτι μας, δὲ μπορούσαμε νὰ δοῦμε παρὰ μονάχα τὴν πλώρη του, γιὰτὶ ἀνασηκωνότανε σιγὰ - σιγὰ μέσ' ἀπὸ τὴ φριχτὴ και μαύρη χαράδρα π' ἄφηνε ἀποπίσω του. Γιὰ μιὰ στιγμή, — στιγμή ἀπερίγραπτης ἀγωνίας, — σταμάτησε γιὰ λίγο ἀπάνω στὴν κορφὴ, σὰν νάχε μεθύσει ἀπ' τὸ δρόμο ποῦχε πάρει πρὸς τ' ἀπάνω, — ὕστερα ταλαντεύτηκε, — ἔγυρε, — και τέ- λος — γλύστρησε ἀπάνω στὴν κατηφόρα τῆς ἀβύσσου.

Μετάφραση Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

(Στὸ ἐρχόμενο τὸ τέλος)

(1) Τὰ σκονιά τῶν καταρτιῶν.

(1) Ἀνοιχτὰ στὸν ἀγέρα, ἀρχαῖα «πλειοίστιον».

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Κάθε στιγμή ἐπήγαινε ἴσαμε τὸ βάθος τοῦ μαγαζιοῦ, ἀνάμεσα στὲς σκονισμένες μύστρες και στὰ ἀτελείωτα ράφια μὲ τὴν ἀναρίθμητη παρατάξη τῶν ἄσπρων κουτιῶν και κάθε στιγμή ξανάβγαине ἴσαμε τὸ κατώφλι μὲ τὸ σάπιο σανίδι και κοι- τοῦσε πρὸς τὰ ἔξω ἀνασηκωνόντας τὰ μουστάκια του σὰν τὸ τσακάλι ποὺ ὁσιμί- ζεται τὸ ψοφίμι ὥρες ὁλόκληρες μακριὰ. Ἀνοίγε τὰ μικρούτσικα, ἴδια μὲ κουμπό- τρυπες πονηρὰ και λιχουδία ματάκια του και κοιτάζε και ὅλο κοιτάζε τὸν ἐλαιοχωρ- ματιστὴ, ποὺ ἀνεβασμένος σὲ μιὰ τρίποδη ἐύλινη σκάλα ζωγράφισε ὥραϊα - ὥραϊα, μαλακὰ - μαλακὰ, μὲ διάφορα χρώματα, μὲ σκιές και πλουμῖδια, πάνω στὴν ἀπάρ- θενη ὥρα, τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ καινούρι- οῦ μαγαζιοῦ: «ΨΙΔΙΚΑ ΚΑΙ ΕἶΔΗ ΚΙΓΚΑΛΕΡΙΑΣ» — Ἄλλο πάλι και τοῦτο. Δὲ μπορούσε νὰ τὸ χωρέσῃ τὸ μυαλὸ τοῦ Στεκούλη πῶς θαρχόταν ποτὲ ἓνας ἄλλος χριστιανὸς ἐκεῖ - δά, στὸ διπλανό του μα-

γαζί, ποὺ τὸ χώριζε ἀπὸ τὸ δικό του μο- νάχα ἓνας λεπτός, ἀπὸ ταβανόσανιδα, με- σότοιχος και θὰ σκίαρωνε κι αὐτὸς ἐμπο- ρικάκι. Καὶ νὰ δῆς, ποὺ εἴταν ἄνθρωπος μὲ γοῦστο στὴ δουλιὰ του, ρεκλαμαδό- ρος κι' ἀνοιχτοχέρης κι' ἤξειρε νὰ τὸν πετάει τὸν παρὰ σὲ λούσα και σὲ φού- μαρα, γιὰτὶ ἐννοιωθε πῶς μονάχα ἡ ρε- κλάμα τραβάει σήμερα τὸν ἀγοραστή, ἡ ψευτοεπίδειξη κι' ἡ ψευτοφτήνια. Πῶς νὰ τοῦ ἀντιμετονηθῇ ὁ Στεκούλης τοῦ παμ- πόνηρου αὐτοῦ τουρκομερίτη — τουρκομε- ρίτης, εἴτανε καθὼς ἔμαθε ἀργότερα — αὐ- τὸς, ποὺ χρόνια τώρα τὸ εἶχε μονοπώλιο στὴ νειτονιά, τὴν πελατεία ταχτικὴ, τὴν πραγματεία στερεότυπη και τὲς γκρίνιες και τὲς μουρμούρες ὅσο βάσταγε τὸ κέφι του ἀνεμολότιστες; Πῶς νὰ ξαναμύλησῃ τώρα στὰ κοριτσόπουλα και στὲς μισόκοπες και στὲς γριεὲς τὲς παρακακομοῖρες, πῶς νὰ τὲς ξαναπάρῃ μὲ τὸ ἄγριο, πού, βέ- θαι, θὰ τῶχαν δίπορτο οἱ κακοτράχα-

λες κι ούτε θα γύριζαν να τον κοιτάξουν; Κ' ύστερα, καλά όλ' αυτά, μα ό καινούργιος ό γείτονας, πού κακή συμφορά να τον εύρει, όλο κ' έφερνε τὰ κιβώτια, πού μυρίζανε τελωνείο, και ταράδιαζε στο πεζοδρόμιο-γκράπα! γκρούπα! χτύπαγαν και ξεκάρφωναν όλη μέρα αυτός κ' ή γυναίκα του, μιὰ κρεμανταλού ίσαμε κεί πάνω, παιδιά-σκυλιά δεν είχανε κ' έβγαζαν όλο και καινούργιες πραιμάτιες, μέσα σε κατακαίνουργα, όμορφα κουτιά, πού ευωδιάζανε σαν ανοιξιάτικο περιβόλι και σ' έκαναν να τὸ ανοίξης τὸ πορτοφόλι και να τὰ κένεις θάλασσα, όσο σφιχτοχέρης κι αν ήσουν; Κι αυτός έμενε πάντα με τὰ ίδια του, τὰ πανόραια και τὰ συνειθισμένα! Λεφτά ν' αγοράση καινούργια δεν τὸu περίσσευαν. Πίστωση; Βέβαια, εΐταν εύκολο πράμα, κανείς δὲ θὰ τὸu έλεγε όχι—μα έλα πού τὸν περιχυνε κρύος ιδρώς, όταν στοχαζότανε τὰ γραμμάτια κι όταν συλλογιζόταν πὼς καθόλου απίθανο να μη μεγαλώση, τὸ αντίθετο μάλιστα, να μικρύνει ή κίνηση τὸu μαγαζιὸu και τόσοι κόποι να πάνε χαμένοι;

Αὐτὰ κι άλλα τριβελίζανε τὸ μυαλό τὸu Στεκούλη. Τί καλά πού καθόταν στη θεσούλα του, όπως ένα καλάμι μέσα στο βάλτο, τόσα χρόνια. Άνοιγε, όποτε ήθελε, έκλεινε όποτε ήθελε, φόβος να χάση την πελατεία δεν υπήρχε. Όρες όλόκληρες κοιβέντιαζε με τὸν παπὰ και τὸ δάσκαλο τῆς γειτονιάς από κείνες τις θαυμάσιες άργοκίνητες κουβέντες, χωρίς να νοιάζεται αν τὰ δουλάκια περιέμεναν μπροστά στη μύστρο ως πού να τὸu δώση με άργές, προσεχτικές, αξιόπρεπες κινήσεις τὸ κουβαράκι τὸ μαντάρισμα ή την κλωστή τη ντε-μι-σέ, ως πού να μετρήση με την ήσυχία του τὰ λεφτά, να λογαριάση τὰ ρέστα. Από τώρα και μπρὸς δεν έβλεπε τίποτε άλλο από μιὰν άβυσσο, από ένα παράφορο τρέξιμο, πού οδηγούσε σ' όλους τὸu γκρεμνούς και σ' όλα τὰ ύψη: άρχισε πιά ό συναγωνισμός, τὸ κυνήγι τὸu κέρδους, τὸ τερέτιπ, τὸ τέχνασμα, τὸ πρόφτασμα, ό μεγάλος πόλεμος τῆς δεκάρας: τί να κάνη τὸ δικό του τὸ λιανοτούφεκο αντί-κου στην πυροβολαρχία πού έστηνε άρματωμένη με όλα τὰ καινούργια έξαρτήματα ό διπλανός του; Κοίταζε πάνω στο τεζάκι την παμπάλαια ζυγαριά τὸu ταμ-

πάκου, λείφανο και τρόπαιο παλιῶν δοξασμένων καιρῶν, και μόλις πού κρατιότανε να μην κλάψη. Σύρε και σὺ τώρα να πουλήσης ταμπάκο τη στιγμή, πού ό ανταγωνιστής σου, ό δόλιος αντίμαχός σου άραδιάζει μέσα στο κρυστάλλινο κατάφωτο ράφι του τὰ κουτιά με τὰ πούρα τῆς άβάνας και με τὰ ισπανικά *σιγαρίλλος*! "Αχ! υπάρχουν λύπες σ' αὐτὸν τὸν κόσμο πού είναι δύσκολο να τις νοιώση και να τις συμπονέση κανείς!

**

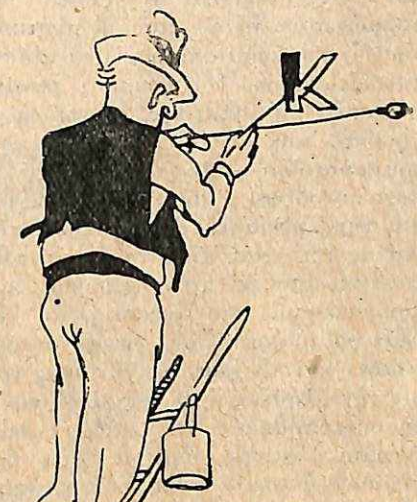
Μα δεν είχε ακόμα άρχίσει να δουλεύη τὸ διπλανὸ μαγαζί και τὸ αὐτὶ τὸu Στεκούλη, τὸ τεντωμένο σε κάθε αντίλαλο και σε κάθε ήχο, τὸ μεγάλο και πρόθυμο σαν τὸu λαγού, πήρε μιὰ φράση, τυχαία ριγμένη, από κάποιον περαστικό, γνώριμο τὸu καινούργιου μαγαζιάτορα, μιὰ φράση πού έφτασε σαν ευφραντικός σταλαγμός ανοιξιάτικῆς δροσιάς ως στὰ κατάβηθα τῆς καρδιάς του: ό γείτονός του εΐταν άρρωστος, καρδιακός. "Ο Στεκούλης κάθισε και στοχάστηκε: καρδιακός παναπεΐ σήμερα είναι καλά, αύριο πεθαίνει. Και μ' όλο πού δεν εΐτανε από φυσικοῦ του κακός κι ούτε ποτέ είχε ποθήσει την καταστροφή τὸu άλλου, έννοιωσε μιὰν απόκρυφη, σχεδόν άθέλητη άγαλλίαση, πού τὸu έδωκε κάτι σαν ρίγος αναπάντεχου τρόμου. Εΐδε με τὸ νοῦ του την καρδιά τὸu γείτονά του σαν ένα μεγάλο σκουριασμένο ρολόϊ τῶu τοίχου, να δουλεύη άργά-άργά, τὰκ-τὰκ, κουραστικά, με κοντανάσασμα κι όλο να λιγοστεύη τη γρηγοράδα του κι όλο ν' άδυνατίζη, ν' άδυνατίζη και στο τέλος να στέκει ξαφνικά. Τὰκ! δεν έχει άλλο. Ίσαμε δῶ. Πάνε και τὰ εμπόρια, πάνε και τὰ κρυστάλλινα, κατάφωτα ράφια. Τὸ μαγαζί κλείνει, τὸ σφραγίζει ό ειρηνοδίκης, έρχονται οι κληρονόμοι και τσακώνονται, ξεπουλιούνται όσο-όσο οι πραιμάτιες, παίρνει κι ό Στεκούλης κάμποσα πράγματα πού τὸu λείπαν με ξεπεσμό και ξαναπιάνει τὸ μονοπώλιο στὰ χέρια του. Και μ' όλο πού εΐτανε από μικρός μπασμένος στὰ θεοτικά και δεν άφηνε σαρακοστή χωρὶς να νηστέψη, αίσθάνθηκε πὼς ένα τέτοιο ένδεχόμενο θα μπορούσε να τὸu ήσυχάση την ταραγμένη καρδιά.

"Υστερα ήρθε κ' ένας άλλος λόγος. Κά-

ποιος καλοθελητής, ένας φίλος του μ' ένα πόδι μισή σπιθαμή πὸ μακρὸ από τ' άλλο, ένας σημαδεμένος εκεί πέρα, ήρθε να τὸν βεβαιώσει, πὼς ό γείτονας είχε όλο του τὸ μαγαζί χρεωμένο με ξένα λεφτά, είχε φέρει εκείνα τὰ μεγάλα κιβώτια, εκείνες τις μύστρες, τὰ καρυδένια έπιπλα και τὰ μάομαρα. Κι όμως ό γείτονας αὐτός δεν εΐταν κακός. Την πρώτη μέρα πού άνοιξε τὸ μαγαζί, ύστερ' από τὸν άγιασμό, ήρθε κ' εΐπε τὸu Στεκούλη μιὰ στρογγυλή-στρογγυλή καλημέρα κι ούτε έδειξε πὼς κατάλαβε τὸ καταχθόνιο ύφος του, τη στριμμένη φωνή πού τὸu αποκρίθηκε: Καλορρίζικος.

Και ξανάρθε και μιὰ και δυὸ και τρεῖς φορές και τὸν ρώτησε για τὸ ήλεκτροικό και για τὸ φόρο τὸu επιτηδεύματος και τόσα άλλα για τη γειτονιά. "Ο Στεκούλης τὸν κοίταζε μ' ένα τρόπο παραξένο. Προσπαθοῦσε να τρυπήσει τὸ πετσί του, να γίνει ένα μικρὸ-μικρὸ πραιματάκι και να φτάσει ίσαμε την πονεμένη του καρδιά και να τη ρωτήσει:

— Αἰ, τί λές; Τάχεις σκοπὸ να βασανίζεσαι πολὺ ακόμα; Δεν παύεις λέω ἐγὼ να ήσυχάσουμε!

ή σκέψη τούτη τὸu εύφρανε τὰ σωθικά: καρδιακός, σου λέει ό άλλος. Τί μεγάλο εύτύχημα νάσαι καρδιακός! Ούτε πόνους, ούτε φωνές, ούτε τίποτα. Πεθαίνεις σαν τὸ άκακο πουλι εκεί πέρα και πὰς καλὰ σου. Μὰ ωρισμένως είναι να σε ζηλεύει κανείς!

**

Μα τη μέρα, πού πήγε ν' άνοίξει τὸ μαγαζί του και βοήκε τὸ μαγαζί τὸu γείτονα κλειστὸ μ' ένα μεγάλο-μεγάλον νεκρώσιμο κολλημένο στην πόρτα, δεν αίσθάνθηκε ούτε άγαλλίαση ούτε χαλάφρομα. Η πρώτη του σκέψη εΐταν να τὸ βάλει στὰ πόδια: γιατί τὸu φάνηκε πὼς αὐτός εΐταν υπεύθυνος για κείνο τὸ θάνατο, πὼς εΐταν αὐτός πού είχε σκο-

"Εβλεπε τις προετοιμασίες τὸu γείτονα

τώσει τὸν ἀντίμαχο. Δὲν εἶχαν περάσει οὔτε τρεῖς μῆνες καλὰ-καλὰ ἀπὸ τότε πού ἄρχισε ἡ ἄτυχη αὐτῇ ἱστορία, καὶ μ' ὅλο πού ὁ Στεκούλης ἔβλεπε κάθε μέρα τὴν πελατεία του ν' ἀραιώνει καὶ τὸ μαγαζί του νὰ ἐρημώνεται—τώρα, πού ἡ μυστικὴ εὐχὴ του εἶχε πραγματοποιηθεῖ, τὰ αἰσθήματά του εἶταν πολὺ διαφοροῦμενα. Ξαναγύρισε στὸ σπίτι του βιαστικός, φόρεσε τὴ μαύρη γραβάτα του καὶ τὸ μαῦρο γαμπριάτικὸ του κουστούμι—πάνω ἀπὸ πενήντα κηδεῖες θάχε συνοδέψει μ' αὐτὸ κ' ἀνάμεσα σ' αὐτὲς καὶ τὴν κηδεὶα τῆς μακαρίτισας τῆς γυναίκας του—καὶ πῆγε στὸ σπίτι τοῦ γείτονα καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν ἐκκλησιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ στὸ νεκροταφεῖο. Ἐκαμε δόλακερο τὸ χρέος του, ἕως τὸ τέλος. Ἐπίασε καὶ τὸ χέρι τῆς γυναίκας του καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια, ὄχι χωρὶς ἀληθινὴ θλίψη τὴ συλλυπήθηκε. Ὅσο καὶ νὰ πεῖς ἀνθρώποι εἵμαστε, σήμερα πάει ὁ ἕνας, αὐριο ὁ ἄλλος—κι ὅλη ἐκείνη τὴν ἡμέρα δὲν ἄνοιξε οὔτε αὐτὸς τὸ μαγαζί του, μονάχα πῆγε δυὸ φορὲς στὸ σπίτι τοῦ γείτονα καὶ προσφέρθηκε νὰ βοηθήσει σὲ ὅ,τι μπορούσε, νὰ φροντίσει γιὰ τὸνα καὶ γιὰ τᾶλλο, νὰ δώσει λίγο κουράγιο στὴν καμψηρὴ τῇ γυναίκα, πού εἶχε μείνει ἔτσι ἀναπάντεχα μόνη της. ἔρημη καὶ ἀπροστάτευτη, στοὺς πέντε δρόμους. Ἡ καρδιά του εἶταν γεμάτη ἀπὸ συμπάθεια, ἀπὸ καλωσύνη. Αἰσθανόταν πὼς θὰ μπορούσε ὁλόκληρος νὰ δοθεῖ στὴν ὑπηρεσία τοῦ πλησίον του...

Μὰ τὴ δευτέρῃ μέρα ὕστερ' ἀπὸ τὸ πένθιμο τοῦτο περιστάτικό, χρειάστηκε πάλι νὰ τεντώσει μεγάλα-μεγάλα τὰ λιχουδία γοργοκίνητα ματάκια του: ἡ γυναίκα, πού εἶχε μείνει μονάχη καὶ ἀπροστάτευτη στὴ ζωὴ, ἦρθε καὶ ἄνοιξε τὸ μαγαζί καὶ ἄρχισε νὰ τὸ κυβερνᾷ χεροδύναμα σὰν τὸν καλὸ καραβοκύρη. Οὔτε εἰρηνοδίκης, οὔτε σφραγίσματα, οὔτε συγγενεῖς, οὔτε τίποτε. Τὰ κουτιά ἀνεβοκατέβαιναν, σὰν νὰ εἶχαν δικὰ τους ποδάκια, τὰ ράφια ἀνοιγόκλειναν βιαστικά, οἱ μοστρούλες ἀδειαζαν καὶ ξαναγέμιζαν μὲ γοργοράδα: τὸ μαγαζί δούλευε γερά, τὸ ἐμποροκόπελλο πηγαινοέρχοταν ἢ χήρα γυναίκα, βουτηγμένη σὲ μαῦρο κρέπι, κινούσε τὴ συμπάθεια τῆς πελατείας καὶ ὅλο τὴ μάζευε πολυπληθέστερη. Ὁ Στεκούλης καθόταν καὶ χάζευε: αὐτὸ εἶταν ἀπλούστατο, καὶ ὡς τόσο δὲν τὸ εἶχε σκεφτεῖ.

Κοῖμας στὴν καλωσύνη του, στὴ χριστιανικὴ του συμπάθεια τῆς προηγούμενης μέρας.

Καὶ τὸ πρᾶμα πῆγαινε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὸ δρόμο του. Ἡ μιὰ μέρα διπλωνόταν πάνω στὴν ἄλλη, τὸ δικό του τὸ μαγαζί μαραίνονταν, τὸ διπλανό του ἀνθίζει σὰν τὸ δέντρο πού ρίζωσε σὲ γόνιμη γῆς. Μὰ ὁ Στεκούλης, ἀποσβολωμένος πιά ἀπὸ τὸ ὁλοφάνερο τοῦτο χτύπημα τῆς μοίρας ἢ τῆς θείας πρόνοιαι, δὲν εἶχε οὔτε τὴ δύναμη νὰ φθονήσει, οὔτε τὴ δύναμη νὰ μισήσει, νὰ θυμώσει ἢ νὰ στενοχωρηθεῖ. Εἶχε πέσει σ' ἕνα εἶδος διανοητικῆς νάρκης καὶ σχεδὸν δὲν ἔβλεπε τὸ δικό του κατάντημα, μόνο μπαίνόβγαίνε στὸ διπλανό μαγαζί καὶ φλυαροῦσε μὲ τὴ λυπημένη γυναίκα καὶ τῆς διηγόταν ἱστορίες ὁλόκληρες γιὰ τοῦτο καὶ γιὰ κεῖνο, στὸ πόδι πάντα, προσέχοντας καὶ τὴ δική του πελατεία πού ὅλο λιγόστευε. Κ' ἕνα βράδι, ἐκεῖ πού τῆς ἔλεγε, ὅλο τῆς ἔλεγε τὰ δικά του, ἔπεσε τὸ μάτι του στὸ λακκάκι τοῦ λαιμοῦ της, ἕνα βαθούλωμα τόσο—δὰ κοκκινωπό, πού ἔμοιαζε μὲ μιὰ μικρούλα σκιερὴ φωλιά. Καὶ τὸ κοίταξε μονάχα, χωρὶς νὰ καταλάβει τίποτα, χωρὶς νὰ αἰσθανθεῖ τίποτα ἀπολύτως, εἶχε ἄλλως τε καὶ τὰ χρονάκια του. Καὶ τὴν ἄλλη βραδιά τὸ ξανακοίταξε καὶ αὐτὸ γινόταν κάθε βραδιά καὶ συνήθισε πιά νὰ τὸ κοιτάζει. Κ' ἡ γυναίκα χαμογέλασε πολὺ μιὰ βραδιά, τόσο πού ὁ Στεκούλης κοίταξε ἀκόμα παρακάτω καὶ εἶδε μιὰ γραμμὴ βαθουλῇ σὰν ἕνα λοῦκι νὰ πηγαίνει ἔως κάτω στὸ στήθος καὶ νὰ χάνεται, καὶ αὐτὸ τοῦ ἔκαμε τέτοια ἐντύπωση, πού πλέον δὲν πρόσεχε στὴν κουβέντα του καὶ ἔλεγε ὅ,τι τοῦ κατέβαινε, στὴν τύχη...

Καὶ μιὰ φορὰ τὴν δνειρεύτηκε τὴ γυναίκα τοῦ γείτονα. Φοροῦσε, λέει, ἕνα τριανταφυλλὶ φόρεμα καὶ εἶταν ὁλόασπρη, ψηλὴ καὶ καμαρωτὴ, καὶ τοῦ χαμογελοῦσε μ' ἕνα πολυσήμαντο καὶ παράδοξο τρόπο. Ξύπνησε, ἀνασηκώθηκε στὰ μαξιλάρια του, ἄνοιξε τὰ μάτια του μέσα στὸ σκοτάδι καὶ συλλογίστηκε πόσο περίεργα τάφερνε ἡ ζωὴ. Αὐτὸ τὸ περιστάτικό, ὅλη τούτη ἡ ἱστορία μὲ τὸ γείτονα εἶταν σὰν μιὰ περὶὰ μέσα στὸ βάλτο πού χαϊρόταν τὴ μοναξιά του, ἴδια μ' ἕνα παράμερα ριζοβολημένο καλάμι. Καὶ νὰ τώρα, πού ξυπνοῦσε μέσα στὴν ἀκύμαντη χριστιανική

του νύχτα καὶ σκεφτόταν μιὰ γυναίκα μὲ τριανταφυλλὶ φόρεμα. πού ἀλαφροπατοῦσε σὰν μπαλαρίνα—ἕνα ὄραμα ἀπίστευτο γιὰ τὰ μάτια του καὶ γιὰ τὸ ἐνστικτὸ του πού τόσα χρόνια τὸ εἶχε κοιμήσει δίπλα σὲ μιὰ ξυλένια ὑπαρξή, πού μύριζε βαρεκίνα καὶ εἶχε τὰ μάτια της μισοκλεισμένα ἀπὸ τὸν πονόματο καὶ τὴν τσίμπλα.

Ἀπὸ τὴ νύχτα κείνη, πού τὴν πέρασε ἄγρυπνος, ὥς πού ρόδισε ἡ αὐγὴ πάνου στὸν στενόμακρο φεγγίτη τῆς κάμαράς του, ἄλλαξε τελειωτικά πιά, ριζικά καὶ ἀναπάντεχα ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς του. Ὁ ταπεινὸς μαγαζάτορας, πού τόσα χρόνια τώρα ἔμοιαζε μὲ τὴ δεμένη κατσίκια, ἄρχισε νὰ βλέπει μακρύτερα, ἀνοιχτότερο καὶ πιὸ βαθιά. Ἡ γυναίκα ἐκείνη τὸν εἶχε τρελλάνει. Ὅμορφη; Ὅχι δά! Μὰ ἔλα πάλι πού δὲ μύριζε βαρεκίνα! Νὰ ξεχνιέται κοντά της, νὰ μιλάει γιὰ τὸ ἐμπόριο, γιὰ τὴν πολιτική, γιὰ τὸ δῆμαρχο καὶ γιὰ τοὺς φόρους, εἶταν ἡ μεγαλύτερή του ἀπόλαυση. Ὅσο τὴν αἰσθανόταν κοντά του, ὁ κόσμος ὅλος τοῦ φαινόταν εὐρύχωρος, φωτεινός, ἀντισμένος. Ὅταν τοῦ ἔφευγε, ὅλα στένευαν γι' αὐτὸν καὶ γινόταν μικρὰ σὰν κελλὶ φυλακῆς. Ὡς τόσο δὲν ἤθελε νὰ χάσει ὁλότελα τὸ μπουσουλά. Κ' ἔτσι μιὰ Κυριακὴ κάθισε στὸ σπιτάκι του, τᾶβαλε ὅλα κάτου, καὶ τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ, καὶ λογάρισε. Κι ὅταν εἶδε πὼς

ὁ προϋπολογισμὸς του ἄφηνε σημαντικώτατο ἐνεργητικὸ, ἀποφάσισε μιὰ καὶ δυὸ νὰ τῆς κάμει λόγο. Ἡ γυναίκα εἶταν πολὺ στοχαστικὴ· εἶδε πὼς ὅλο αὐτὸ εἶταν μιὰ λύση, τοῦ ζήτησε κάμποσο καιρὸ νὰ τὸ συλλογιστεῖ, τὸ συλλογίστηκε, τὸ ἀποφάσισε καὶ τοῦ τὸ εἶπε. Κ' ἔτσι ὕστερ' ἀπὸ ἕνα χρόνον ἀκριβῶς μετὰ τὸ θάνατο τοῦ μακαρίτη, ὁ Στεκούλης πῆρε γυναίκα

τὴ γυναίκα του καὶ ἔρριξε τὸ μεσότοιχο τῶν μαγαζιῶν καὶ τάκαμε ἕνα. Ναί, αὐτὸ δὰ μονάχα ἔγινε, αὐτὸ ἄλλαξε στὴ ζωὴ του: ὁ μεσότοιχος ἔπεσε, εἶτανε καὶ ὅλας ἀπὸ ταβανοσανίδες, ἡ γυναίκα κάθισε στὸ ταμεῖο καὶ ἄρχισε αὐτὸς νὰ διαφεντέβει τὸ μαγαζί.

Καὶ μ' ὅλ' αὐτὰ δὲν ἔννοιωσε καμμιὰ εὐρυχωρία ὁλόγουρά του. Κάτι τοῦ ἔλειπε, κάτι τὸν πίεζε στὸ στήθος, ἔννοιωθε κάποιον ἀδιόρατο ἀρπάγι στὴν καρδιά. Τὸ τσακάλι, πού κοιμότανε μέσα του, εἶχε πάλι ξυπνήσει, πάλι ὁσμίζοταν φοφίμι ἀπὸ μακριά. Εἶ-

ταν μιὰ τύψη; Ἐνα προμήνυμα; Ὅ,τι καὶ νάταν, ὁ Στεκούλης δὲ μπορούσε νὰ μὴ στοχάζεται ἕνα ρολόγι, πού ὅλο καὶ δούλευε μὲ κοντανάσασμα καὶ ἔλεγε ὅλο πὼς δὰ σταματήσει: καὶ αὐτὸ δὲν εἶταν ἡ καρδιά τοῦ γείτονα. Εἶταν ἡ δική του ἡ καρδιά.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Τὴν ἐκοίταζε

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΗΘΟΠΟΙΩΝ

Τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» παρακολουθοῦν τὴ διάσπαση στὴν τάξη τῶν ἡθοποιῶν καὶ δὲν ἐβιάστηκαν νὰ ἐκφράσουν τὴ γνώμη τους, ἀλλὰ περίμεναν νὰ πάρουν τὰ πράγματα μιὰ μορφή ὀριστική, περίμεναν ν' ἀκούσουν τις συγκεκριμένες ἀπόψεις καὶ τῶν δύο μερίδων. Σήμερα μετὰ τὴν συνέλευση τοῦ σωματείου ἡθοποιῶν ποὺ ἔγινε τὴν Κυριακὴ 6 τρ. καὶ ποὺ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ διαγραφοῦν ἀπὸ τὸ σωματεῖο ἕνας ἀριθμὸς ἡθοποιῶν καὶ ἀφοῦ ἀκούσαμε τις ἀπόψεις καὶ τῶν δύο μπορούμε νὰ δοῦμε ποῖο καθαρὰ σὲ ποῖο σημεῖο βρίσκονται τὰ πράγματα.

Υπάρχει ἓνα σωματεῖο τῶν «Ἑλλήνων ἡθοποιῶν» ποὺ χωρὶς ἀμφιβολία, ὑπηρετήσε ὅσο μπορούσε καλλίτερα ἐπὶ χρόνια τώρα τὴν ἐπαγγελματικὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἑλλήνος ἡθοποιοῦ. Χάρη στὶς προσπάθειες τοῦ σωματείου αὐτοῦ οἱ ἡθοποιοὶ ἐπέτυχαν σύνταξιν, ἱατρικὴ περίθαλψιν, φάρμακα δωρεάν, φορολογικὴ ἀτέλεια σὲ ὅλα τὰ δημόσια θεάματα, καὶ τὸ σπουδαιότερο, μιὰ ὀργανωμένη ἐπαγγελματικὴ συνείδηση.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀσήμαντες οἱ ὑπηρεσίες ποὺ τὸ σωματεῖο τοῦτο προσέφερε στὸ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ πολὺτιμες καὶ θετικές. Τὴν ἀλήθειαν βέβαια αὕτη δὲν τὴν ἀρνοῦνται οὔτε οἱ ἡθοποιοὶ ποὺ ἱδρυσαν τὸν ὅμιλον. Πλὴν ὅμως στὴν ἀλήθειαν αὕτη ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη, τὸ ἡθικὸ ἐπίπεδο ποὺ πάνω σ' αὐτὸ πρέπει νὰ στηρίζεται ὁλόκληρο τὸ θεατρικὸ πρόβλημα ἑνὸς τόπου. Υπάρχει τὸ καθαρό, τὸ ἄδολο καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο. γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν μποροῦν νὰ ἐνδιαφέρονται μὲ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ στὸν ἴδιον βαθμὸ ὅλα τὰ μέλη ἑνὸς αποκλειστικὰ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου.

Γιὰ νὰ γίνῃ περισσότερο ἀντιληπτὸ αὐτὸ, ἀναφέρω κάτι ποὺ ὑπάρχει ἔξω καὶ σὲ ἄλλα ἐπαγγέλματα παραπλήσια μὲ τὸ θεατρικόν.

Στὴ Ρουμανία λ. χ. ὑπάρχει ἡ ἔνωση συντακτῶν τῶν ἐφημερίδων τοῦ Βουκουρεστίου, σωματεῖο καθαρῶς ἐπαγγελματικόν, μέλη τοῦ ὁποίου εἶναι μόνον συντάκτες. Πλὴν σ' αὐτὸ ὑπάρχει ἡ ἔνωσις τῶν Ρουμάνων δημοσιογράφων, σωματεῖο ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἐπαγγελματικὰ ζητήματα τῶν συντακτῶν ἢ τῶν ἰδιοκτητῶν ἐφημερίδων γιὰ τὰ ὁποῖα φροντίζουν τὰ ἰδιαίτερα σωματεῖα τους, ἀλλὰ ἀντικρύζει τὰ μεγάλα προβλήματα ὁλοκληρουτοῦ κλάδου, ὅπως εἶναι λ. χ. τὸ πρόβλημα τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, ποὺ ἐνδιαφέρει ἀμεσώτατα καὶ τοὺς ἐργοδοτές καὶ τοὺς συντάκτες, τὸ πρόβλημα τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἡ παροχὴ ταξιδιωτικῶν ἐυκολιῶν στοὺς δημοσιογράφους ποὺ θέλουν νὰ ταξιδέψουν γιὰ μελέτες, ἡ ἡθικὴ παρακολούθησιν τοῦ κλάδου καὶ χίλια ἄλλα. Ἐνῶ λοιπὸν ὑπάρχουν δύο σωματεῖα, ἓνα ἐργοδοτῶν καὶ ἓνα συντακτῶν, ὑπάρχει καὶ ἓνα τρίτο μικτὸ ποὺ ἐπιλαμβάνεται ὅλων τῶν μεγάλων ἐκείνων ζητημάτων ποὺ ἓνα καθαρῶς ἐπαγγελματικὸ σωματεῖο, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, εἶναι ἀναρμόδιο νὰ τ' ἀντικρύσῃ. Τὸ μικτὸ αὐτὸ σωματεῖο ὠφέλησε σημαντικώτατα τὸν κλάδο καὶ βρίσκεται σὲ ἀρμονικώτατες σχέσεις μὲ τὰ δύο ἐπαγγελματικὰ.

Τὸ ἴδιο θὰ μπορούσε νὰ συμβῇ καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐλληνικοῦ θεάτρου. Ὁ κ. Λεπενιώτης, ἀνθρώπος ικανότατος, ποὺ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἀνύψωσιν τῶν ἡθοποιῶν, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ πεισθῇ ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπαγγελματικὰ συμφέροντα ἐτοῦ ἡθοποιοῦ - ἐργάτου ὑπάρχουν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ ἡθοποιοῦ-καλλιτέχνη, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σύνταξιν, τὸ γιὰ τὸν, τὰ φάρμακα καὶ τὴν ἀτέλεια ὑπάρχει τὸ πρόβλημα τῆς δημιουργίας ἡθικῆς ἀτμοσφαιρᾶς στὸν κλάδο, τῆς δημιουργίας θεατροφίλου κοινοῦ, τῆς ἐρεῦνης μερικῶν

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ σωματείου Ἠθοποιῶν κ. Τ. Λεπενιώτης

ἀνωτέρων προβλημάτων τοῦ θεάτρου, ποὺ ὡς ἐκ τῆς συνθέσεώς του δὲν εἶναι σὲ θέσιν νὰ συζητήσῃ ἓνα σωματεῖο ἡθοποιῶν ὅπου πλειοψηφοῦν, ὅπως εἰς ὅλα τὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα, ἀνθρώποι ποὺ ἔχουν μὲ τὸ ἐπάγγελμα ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον ὕλικους δεσμοὺς καὶ κανέναν πνευματικόν. Γιὰ τοῦτο ὁ κ. Λεπενιώτης δὲν πρέπει μὲ κανέναν τρόπο ν' ἀποκλείῃ τὴν ἰδρυσὴν ἑνὸς μικτοῦ σωματείου, ἔστω καὶ ἀκαδημαϊκοῦ χαρακτήρα. Ἄλλο ἂν νομίζῃ ὅτι τὰ πρόσωπα ποὺ ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον πυρρῆνα τῆς κινήσεως αὐτῆς δὲν εἶναι τὰ κατάλληλα ἢ δὲν εἶναι τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς δικῆς του καὶ ἄλλων. Τότε ἀντὶ νὰ παριστάνει τὸν μνησύνοντα Ἀχιλλέα, θὰ ἦταν σκοπιμώτερο, δίχως νὰ παύσῃ νὰ προσφέρῃ τις ὑπηρεσίες του στὸ σωματεῖο ἡθοποιῶν, νὰ ἀναμιχθῇ καὶ στὴ νέα κίνησιν καὶ νὰ ἀσκήσῃ ἀπὸ κοντὰ αὐστηρότατον ἐλεγχον ὅλων τῶν πράξεων τοῦ συμβουλίου ἢ ὀρισμένων ἀνθρώπων. Ποιὸς θὰ ἡρνεῖτο τὸ δικαίωμα αὐτὸ στὸν κ. Λεπενιώτη ἢ σὲ ὅποιονδήποτε ἄλλον; Τὸ νὰ λάβῃ ὅμως ἀπέναντι τῆς κινήσεως μιὰ στάση ἀπόλυτα ἐχθρική μᾶλλον, παρέχει τὴν ὑπόνοιαν πὼς πολιτεύεται

τὰ ζητήματα καὶ πὼς τὰ ἐλατήρια τῆς τακτικῆς του εἶναι καθαρῶς προσωπικά. Νά, τί πρέπει ὅπως δήποτε ν' ἀποφύγῃ ὁ κ. Λεπενιώτης. Μιὰ τέτοια ὑπόνοια, μιὰ τέτοια κρίσις τῶν τρίτων, θὰ ἦταν ἐπιζήμια. Συνεπῶς τὸ μέτρο τῆς διαγραφῆς ἀπὸ τὸ σωματεῖο τῶν ἡθοποιῶν ποὺ ἀπέτελεσαν τὸν ὅμιλον, εἶναι μέτρο ἀστοχοῦ καὶ βεβιασμένου, εἶναι πράξις ποὺ δὲν βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν, ὅσοδήποτε καὶ ἂν ἔχῃ ντυθῇ τὸ μανδύα τῆς τυπικῆς νομιμότητος.

Ὁ κ. Λεπενιώτης θὰ ἔχῃ κάθε δικαίωμα νὰ ρωτήσῃ ἂν καὶ οἱ καλλιτέχνες ποὺ ἀπέτελεσαν τὸν ὅμιλον ξεκινοῦν ἀπὸ ἐλατήρια ἀπηλλαγμένα κάθε προσωπικοῦ στοιχείου. Ἴσως ὅχι. Ἄν ὑπάρχει τέτοιο — ποὺ στὸ κάτω κάτω εἶναι καὶ ἀνθρώπινο — κρύβεται μὲ πολὺ ἐπιμέλεια καὶ φανερώνεται κάποια πολιτικὴ ἐλλειψὴ θυμοῦ.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὁμίλου Καλλιτεχνῶν κ. Γ. Γλινός

Θά ἤμουν σύμφωνος μὲ τὸν κ. Λεπενιώτη ν' ἀσκηθῇ ἔλεγχος. Νὰ κριθοῦν δημοσίᾳ ὅλες οἱ πλουσιοπάροχες ἐπαγγελίες τοῦ ὁμίλου, νὰ συστηθῇ στοὺς ἐνθουσιώδεις ἰδρυτές του ὅτι πρέπει νὰ προχωρήσουν σὲ πράξεις θετικές καὶ ν' ἀφίσουν τὴν ἀοριστολογικὴ φιλολογία. Ἐνας τέτοιος ἔλεγχος καμωμένος ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ κινοῦνται ἀπὸ ἀγάπη καὶ πούγνωρίζουν τὰ πράγματα, καὶ σκοπιμος καὶ γόνιμος εἶναι. Νομίζω δὲ ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς λείπει ἀπὸ τὸν ὅμιλο. Ἐνας φρόνιμος ἔλεγχος ποὺ δὲν θὰ ἦταν βέβαια ἀντιπολίτευση. Οἱ ἡθοποιοὶ εἶναι πάντα ἐνθουσιώδεις καὶ πολὺ σπανίως πατοῦν θετικὰ στὸ ἔδαφος. Ἐγὼ δέχομαι ὅτι ὁ ὅμιλος ἰδρύθη ἀπὸ δίκαιο καὶ ἀγνό πόθο. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως αὐτό. Χρειάζεται νοῦς καὶ κάποια θετικότητα. Στὸ καταστατικὸ τοῦ ὁμίλου τὸ δεύτερο ἄρθρο του, ποὺ ἀναφέρεται στὸ σκοπὸ καὶ τὸ 3ο ποὺ ἀναφέρεται στὰ μέσα, εἶναι λίγη ἀχαλίνωτη φιλολογία. Εἶναι πολὺ τολμηρὸ ἂν ὅχι τίποτε ἄλλο, νὰ πιστεύουν 30 ἄνθρωποι ὅτι θ' ἀναγεννήσουν τὸ θέατρο. Γιὰ νὰ σημειωθῇ ὅχι ἀναγέννηση, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀνθήση θεατρική, πρέπει νὰ συντρέξουν καὶ ἄλλοι παράγοντες καὶ ὅχι μόνοι οἱ ἡθοποιοί. Ἄν ἀφαιρέση κανεὶς ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, μὴς λείπει ἡ δραματικὴ παραγωγή. Θέατρο δὲ κατὰ πρῶτο λόγῳ θὰ πῇ ἔργο καὶ κατὰ δεύτερο ἐκτέλεση. Στὴ Γαλλία τὸ θέατρο ἄρχισε ἀφ' ὅτου ὁ Μολιέρος καὶ οἱ τραγικοὶ τοῦ ἔδωσαν τὸ σοβαρὸ πνευματικὸ ὕψος. Ὑστερα αὐτὰ τὰ δελτία, ὅχι δελτία ἀλλὰ δελτία, ἀπὸ ποιοὺς θὰ γράφονται παρακαλῶ καὶ ποιοὺς ἔχει μιὰ ἐργασία ἱκανὴ νὰ γεμίσει τις στῆλες δελτίων ποὺ βγαίνουν γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τέτοιον πομπώδη σκοπὸ; Τὴν

ἀναγέννηση τοῦ θεάτρου! Ἄν μοῦ ἔλεγαν τοῦλάχιστον τὴ βελτίωση, κάπως πάει κι' ἔρχεται. Μὴ μοῦ ποῦν ὅτι στέκω στὶς λέξεις. Οἱ λέξεις ἀντιπροσωπεύουν μιὰ πραγματικότητα. Ἐπιπόλαιος χειρισμὸς τῶν λέξεων φανερώνει σκέψη ποὺ βρίσκεται στὰ σύγνεφα.

Ὑστερα μιλά τὸ καταστατικὸ, γιὰ λαϊκὰ θέατρα καὶ γιὰ τὴν ὑποχρέωση ποὺ θὰ ἔχουν οἱ διάφοροι πρωταγωνιστὲς νὰ φέγουν μία ἢ δύο φορές τὴ βδομάδα ἀπὸ τὸ θέατρό τους, γιὰ νὰ παίξουν σ' αὐτά. Νομίζω πὼς αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ δὲν στηρίζεται στὴν πραγματικότητα. Ὅταν ἡ κ. Κοτοπούλη, ἡ ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ἀνεβάσουν ἓνα ἔργο μὲ μεγάλη ἐπιτυχία θὰ ἀφίσουν ἐκθετὴ τὴν ἐπιτυχία, τοῦ θιάσου των, καὶ θὰ τρέξουν στὸ λαϊκὸ θέατρο γιὰ νὰ παίξουν; Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ σοβαρῶς μποροῦν νὰ ὑποστηρίξουν τέτοια πράγματα; Ὁ κ. Γληνός, Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὁμίλου, μὲ ἐβεβαίωσε ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν θὰ ἐκτελέσουν τὴ διάταξη αὐτὴ τοῦ καταστατικοῦ θὰ διαγράφονται. Νομίζω ὅτι ὁ κ. Γληνὸς καὶ οἱ ἄλλοι κάνουν κακὴ ἐκτίμηση τῆς πραγματικότητος.

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ὑπάρχει ἀδικαιολόγητος θυμὸς, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὑπάρχει ἓνας δίκαιος πόθος ποὺ κινδυνεύει νὰ χαθῇ μέσα σὲ μιὰ ἀοριστολογικὴ ἀτμόσφαιρα. Τί πρέπει νὰ γίνη; εἶναι πολὺ ἀπλό. Οἱ μὲν νὰ πᾶψουν νὰ παριστάνουν τοὺς μηνύοντες καὶ οἱ ἄλλοι νὰ κατέβουν ἀπὸ τὰ σύγνεφα καὶ νὰ προσγειοθοῦν σὲ στερεὸ καὶ ὁμαλὸ ἔδαφος. Διαφορετικὴ τακτικὴ θὰ εἶναι φθορὰ καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ καὶ περισσότερο τοῦ θεάτρου.

ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ

Συρακοῦσαι: Ἡ πλατεῖα τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ

ΙΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΙ ΤΟ ΜΑΓΕΜΕΝΟ ΝΗΣΙ

Τὸ νησι τῆς Σικελίας ἀπὸ τὰ πειὸ παμπάλαια χρόνια δέχτηκε τὸ φῶς τοῦ ἀνατολικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ πρῶτοι θαλασσοπόροι, ποὺ, μαγεμένοι, ἴδρυσαν ἐκεῖ τις πρῶτες ἀποικίες, ἦσαν Μικρασιάτες, Φοίνικες, Χαλκιδεῖς καὶ Κορίνθιοι.

Στὸ ἀνατολικότερο μέρος τοῦ νησιοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ σπουδαιότερη πολιτεία του, ἡ Συρακοῦσα, ποὺ μιὰ φορὰ ἦταν τὸ κέντρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Δύσεως, κ' ἡ πειὸ ἑακουσμένη πολιτεία τῆς Εὐρώπης (IV αἰῶνας π. Χ.). Ἦταν δηλαδὴ ὅπως ἡ Ἀθήνα στὸ V αἰῶνα π. Χ., ἡ πειὸ εὐρύχωρη ἀπ' ὅλες καὶ ὀχυρωμένη μὲ δυνατὰ τείχη, μὲ πλῆθος λαμπρότατα δημόσια κτίρια, κ' εἶχε ἓνα λιμάνι ὅπου ἀράζανε καράβια κάθε χώρας.

Σήμερα ἡ Συρακοῦσα, ὕστερα ἀπὸ 2239 χρόνια, δὲν εἶναι τόσο νεκρὴ ὥστε νὰ μὴ φαίνεται ἀπὸ τὰ εἱρεῖιά της ὅλος ὁ μεγάλος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ὁποῦ ἀνθίσε ἀνάμεσα στὰ μαγεμένα της τοπεῖα, ποὺ εἶναι γεμάτα ἀπὸ εὐωδία καὶ χρώματα. Ἐδῶ οἱ ποιητὲς καὶ καλλιτέχνες καὶ χαρά-

κτες καὶ χουσοχοὶ βροῖκανε ἓνα γόνιμο καὶ πλούσιο ἔδαφος, γιὰ τὲς πνευματικές τους προσπάθειες, κι' ὁ λαὸς μέσα στὸ μεγάλο της θέατρο, ποὺ ἔχει ὄψη πρὸς τὴ γαλανότατη θάλασσα, θαύμαζε τὸν Πίνδαρο καὶ τὸν Αἰσχύλο, καὶ τραγουδοῦσε τὰ ἔλεγεία τοῦ Σιμωνίδου καὶ τοῦ Βακχυλίδου. Ἐδῶ ὁ Κίμων καὶ ὁ Εὐοινίτης χαράζανε ἐπάνω στὰ χουρὰ κι' ἀσημένια νομίσματα τὴ μορφή τῆς Ἀρεθούσης, εἴτε μὲ ἔκφραση ἡδονικὴ εἴτε μὲ τὴν κλασσικὴ ἑλληνικὴ ἡρεμὴ ὄψη.

Ἐδῶ ἐπίσης οἱ ἀγγειοπλάστες ἀπὸ τὴν ἀρχαιότατη ἐποχὴ εἶχανε πάθος γιὰ τὴν κεραμοურγία, τραβηγμένοι ἀπὸ τὴ μεγάλη τέχνη τῆς Ἑλλάδος, καὶ δημιουργοῦσαν θαυμαστὰ ἀριστουργήματα παραδίδοντας αὐτὴ τὴν τέχνη ἀπὸ πατέρα σὲ γιό, ὅπως τὴ βλέπουμε σήμερα ἐπάνω στὰ Σικελιανὰ ἀγγεία καὶ στοὺς ἀνεκτίμητους ἀμφορεῖς.

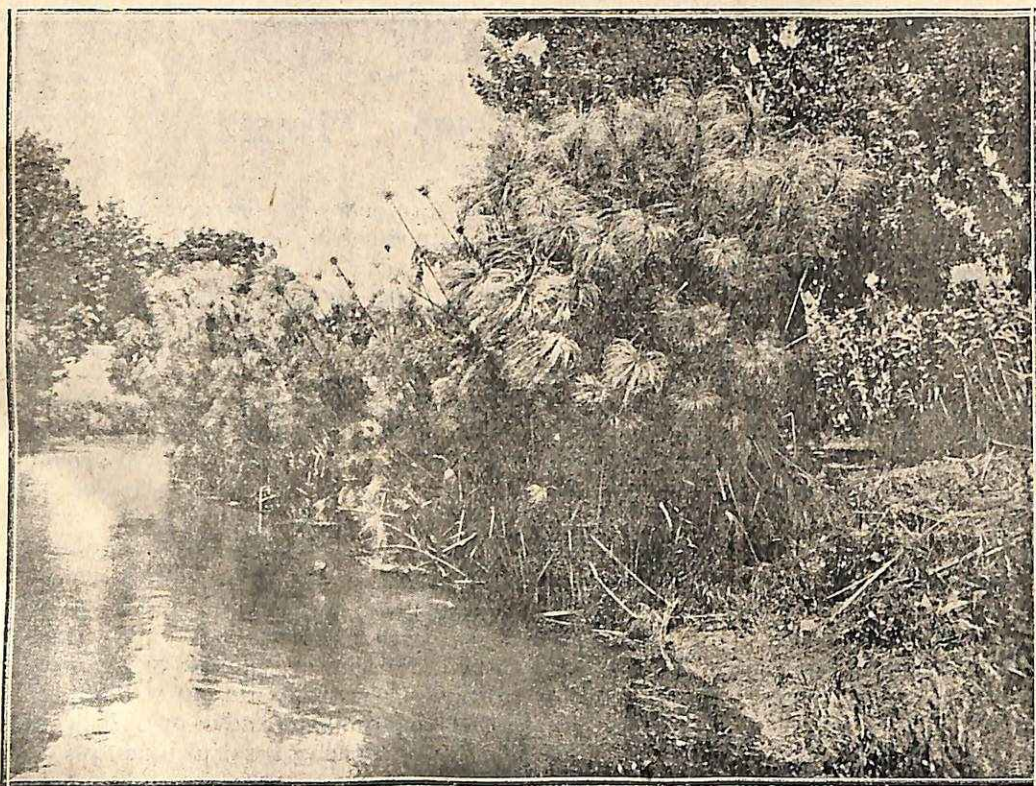
Ἀπὸ τότε περάσανε ἀπὸ τοῦτο τὸ νησι ὅλες οἱ φυλὲς τοῦ κόσμου, κ' ἡ Σικελία ἔγινε μιὰ παράδοξη καὶ ποικιλότεχνη χώρα.

Ἀπὸ τὸ 212 π. Χ. τὴν κατέκτησαν οἱ Ρωμαῖοι, κατόπι τὴν πῆραν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ τὴν κράτησαν 300 χρόνια, κ' ἄλλα 300 οἱ Σαρακηνοί. Τὴν πέρνουν ὕστερα οἱ Νορμανδοὶ καὶ στὸ τέλος πέφτει στὰ χέρια μιᾶς δυναστείας Σνέβης (ἡ Ἀλλομάνης), καὶ στὰ χρόνια τῆς ἡ Σικελία πέρνει περισσότερο Ἰταλικὸ χαρακτῆρα. Ὁ Σνέβος αὐτοκράτορας Φρειδεῖκος ὁ Β' ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους βασιλιάδες τοῦ κόσμου, καὶ προστάτεψε ὅλους τοὺς σοφοὺς καὶ καλλιτέχνες, καὶ μάλιστα στὸ παλάτι του, στὸ Παλέρμο, ἄρχισε νὰ ἐξελίσσεται κατὰ πρῶτο ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα. Τελευταῖα πάτησαν στὴ Σικελία κ' οἱ Ἰσπανοὶ κ' ἄλλοι Πρίγκηπες, ἕως ὅτου τὴν κατέκτησε ὁ Γκαριμπάλντι μὲ λίγες χιλιάδες ἄνδρες καὶ τὴν ἔνωσε μὲ τὸ Ἰταλικὸ βασίλειο.

Αὕτῃ εἶναι, σύντομα, ἡ ἱστορία τῆς Σικελίας ὕστερα ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ τῆς πολιτισμὸ. Κι' ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει ἀντί-

σει ἐδῶ μὲ διάφορα ἔργα τέχνης, ποὺ ἔχουν τὸ πνεῦμα καὶ τὴ μορφή ὅλης τῆς γνήσιας Ἑλληνικῆς Τέχνης, καὶ ἡ Βυζαντινὴ παράδοση στὴ ζωγραφικὴ βάσταξε ἕως τὸν 15τὸ αἰῶνα στὴ Σικελία, δηλαδὴ ὕστερότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τόπους τῆς Ἰταλίας. Ἡ Σικελιάνικη σχολὴ τῆς ζωγραφικῆς, ἀφοῦ δοκίμασε λίγο τὴ Φλαμανδικὴ ἐπιρροή, ἰδρύθηκε στὸ 1500, ἰδίως στὸ Παλέρμο καὶ στὴ Μεσσήνη, ὅπου ὁ περίφημος Ἀντωνέλλο ἐφήρμοσε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἰταλία τὸ ἐλαιόχρωμα.

Ἄν τύχει νὰ μὴ κανένας σήμερα στὰ παλιὰ παλάτια τοῦ Παλέρμου, ὅπου θὰ βρῇ τὴν πατροπαράδοτη φιλοξενία τῶν ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν, ἢ μέσα στὶς ἐκκλησίες, στὰ μοναστήρια ἢ στὰ μουσεῖα, θὰ ἴδῃ ὅλην αὐτὴ τὴν ποικιλοτεχνία: Ζωγραφικὴ Βυζαντινὴ, Φλαμανδική, Ἰταλική, ἀγγεῖα ἑλληνικὰ ντόπια καὶ ἰσπανομανριτανικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πλούσιες συλλογὲς ἀπὸ ἀντικείμενα ὅλων τῶν διακοσμητικῶν

Συρακοῦσαι: Ὁ ποταμὸς Ἀνάπο

Συρακοῦσαι: Βάζα ἰσπανοαραβικῆς τέχνης τοῦ XV αἰῶνος

Συρακοῦσαι: Οἱ βράχοι οἱ γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα «Τὰ δυὸ ἀδέρφια»

τεχνών της Ανατολής και της Δύσης, τα όποια αυτοί οι άρχοντες είχαν το πάθος να τα συλλέγουν σε κάθε εποχή. Κι' αν πάλι επισκεφθεί κανείς τα Αραβικά, τα Νορμανδικά και τα Ισπανικά παλάτια ή μνημεία, τις πλατείες, τους δρόμους, ή έμπη μέσα στα Μαυριτανικά περιβόλια της Σικελίας, ή τη νεκρόπολη Πανταλική στις πορτοκίεες που ίδρυσαν οι πρώτοι Έλληνες άποικοι σε κάθε γωνιά του νησιού, τους δωρικούς ναούς του Διός, της Άθηνας, της Άρτέμιδος, του Ποσειδώνα, καθώς και τα λαμπρά θέατρά της, θα ιδεί πως έδω άνθισαν όλα και ζήσανε συμπλεγμένα μεταξύ τους, συγκροτώντας έναν από τους πειό σπουδαίους πολιτισμούς. Έδω κάθε φυλή έδημιούργησε το δικό της, και όμως καμιά απ' αυτές δεν έβαλε τη δική της σφραγίδα στη φλογερή ψυχή της

ΓΕΩΡΓ. Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑ

ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΕΡΓΗ

ΜΙΑ ΔΗΣΜΟΝΗΜΕΝΗ ΡΩΜΑΝΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

Η Μαρία Καλέργη άκουσε για πρώτη φορά τον Λιστ στο Μπάντ, στα 1835. Μά γνωρίστηκαν μόνον κατά το 1843 κι' από τότε ενώθηκαν μ' αναλλοίωτη και τρυφερή φιλία. Δυό μήνες πριν από την παράσταση του «Τανχούζερ» ή Μαρία παρενρισκόταν στα εγκαίνια του μνημείου του Μπετόβεν στο Μπόν, που στήθηκε χάρις στη πρωτοβουλία του Λιστ. Έπειτα, όταν ο διάσημος πιανίστας αρρώστησε, ή «λευκή νεράιδα» τον περιποιήθηκε ή ίδια μ' εξαιρετικήν άφοσίωση. Και για να της δείξη την ευγνωμοσύνη του ο Λιστ της άφιέρωσε το 1847 την μεταγραφή για πιάνο του «Salve Maria» της «Ιερουσαλήμ» του Βέρδη.

Όχι μόνον ο Λιστ έπλεκε το εγκώμιο της φίλης του, μα και αυτός ο Σοπέν, φθισικός την εποχήν εκείνη, δύσκολος στην έκλογή των μαθητών του, κα-

ταλήθηκε από την όμορφη κυρία Καλέργη κι' άπεφάσισε να της δώση μαθήματα πιάνου. Νά, τι έγραφε δυό χρόνια αργότερα, στα 1847, ο τόσον αυστηρός αυτός κριτής που δεν γνωρίζει καμιά κολακεία:

«Δίνω μαθήματα στην κυρία Καλέργη. Παίζει αληθινά πολύ καλά.

Άλλως τε οι χαρακτήρες τους μοιάζανε. Κάτω απ' το ελληνικό όνομα του Καλέργη και παρὰ την γερμανική καταγωγή της, ο Σοπέν διέκρινε μιὰ συμπατριώτισσα, μιάν αληθινή Πολωνέζα. Έτσι ένοιωσε ο ένας τον άλλον. Έτσι ή Μαρία, αισθάνθηκε βαθιά κάθε έμπνευση του ποιητού-συνθέτου. Αισθάνθηκε το μυστικό της θείας μουσικής του, την συνταραχτική μελαγχολία της, την άπελπισία της, την τρυφερότητά της, την τρελλή έρωτική μέθη της, την εξαιρετική χάρη της και την αιώνια νιότη της. Κι' έπειδή

έννοιωσε μέσα στην ψυχή της τον Σοπέν, μπόρεσε ή Μαρία Καλέργη τον Άπρίλιο του 1858 να συγκινήση ως τα δάκρυα το άκροατήριό της, στην Βαρσοβία, όταν συνόδευσε την Πολωνέζα ποιήτρια Λουσσέγκα, που θρηνούσε τον χαμό του μεγάλου συνθέτου.

Είχε γεννηθί με την μουσική μέσα στο είναι της ή Μαρία. Η Προγκήπισσα Παυλίνα Μέττερνιχ, που γνώριζε όλους τους διάσημους πιανίστες της εποχής της έγραφε:

«Ποτέ μου δεν άκουσα να παίζεται ο Σοπέν όπως από την κυρία Καλέργη».

Και αυτός ο μοναδικός βιοτοούχος, ο Λιστ έγραφε:

«Η Μαρία έπαιξε όπως λίγοι. Κι' εκείνοι που την άκουσαν δεν θά λησμονήσουν ποτέ το παίξιμό της ή καλύτερα την μοναδική, άφθαστη εκτέλεσή της».

Δεν είχε όμως την εποχή εκείνη μόνον μουσικές επιτυχίες ή κυρία Καλέργη. Η όμορφιά της ήταν στο ζενίθ. Όταν έμπαινε σ' ένα σαλόνι, όλοι σωπαίναν από θαυμασμό. Η κυρία Ζωμπέρ, μία σύγχρονη φίλη της γράφει αυτά που δείχνουν την επίδραση της Μαρίας στην Παρισινή κοινωνία:

«Τι πλούτος χρωμάτων!... Ένα παρόμοιο μοντέλο είναι μία από τις καλές τύχες μερικών καλλιτεχνών που έγω βέβαια δεν την περιμένω... Να τα χρυσά μαλλιά, τα τόσο αγαπητά στην βενετσιάνικη σχολή... Και τα μάτια! κοιτάζετε, χρυσή μου... οι κόρες μοιάζουν σαν δυό βιολέττες της Πάρμας... Όσο για το χρώμα της επιδερμίδος, αν σās στενοχωρεί τριψετε μερικά τριαντάφυλλα πάνω

στην παλέττα σας και βοηθε την τέχνη να τα μεταχειρισθήτε...».

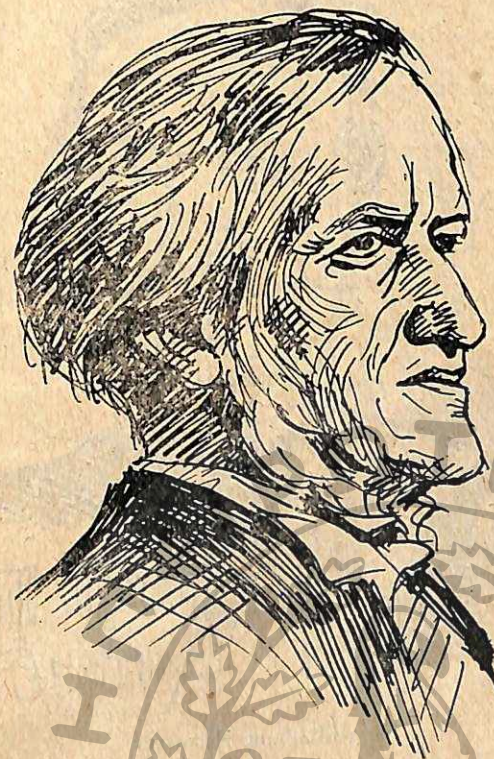
Με τα χρυσά της μαλλιά, με τα γαλακτώδη γυμνά μπράτσα της, με τα κανονικά μέλη της και το βασιλικό της παράστημα, ή «λευκή νεράιδα» φάνταζε σαν καμιά θεά του Ολύμπου, σαν την Άφροδίτη πουχε κατέβη ανάμεσα στους κοινούς θνητούς. Ήταν πάνω στη φρεσκάδα των είκοσι πέντε χρόνων της, στο θαυμαστό ξάνοιγμα της νιότης της. Κι' όλοι

όσοι την άντικρύζανε για πρώτη φορά νοιώθανε την καρδιά τους γὰ σφίγγεται. Και κανείς απ' όσους την είδανε δεν την λησμόνησε κι' όλοι γράφανε για την θεία, την άφθαστη καλλονή της. Η «λευκή νεράιδα» δέσποζε στο Παρίσι. Κι' έμελλε να έμπνευση τα παθητικώτερα ποιήματα και τον φλογερότερο έρωτα.

Την εποχή εκείνη ο Θεόφιλος Γκωτιέ μεσουρανούσε στο Παρίσι. Κι' αυτός ποίχε όλα τα σαλόνια δικά του, έζητησε να γνωρίση την Μαρία Καλέργη. Και όταν για πρώτη φορά την άντίκρουσε, έτρώθη κι' αυτός, καθώς και οι άλλοι, από το φλογερότερο πάθος. Κάθισε κ' έγραψε ένα

θανμάσιο και γνωστό ποίημα, την «Συμφωνίαν εις λευκόν μεΐζον» την όποιαν φυσικά και άφιέρωσεν εις την όραϊαν Μαρίαν. Ός να επρόκειτο περί πραγματικής μουσικής συμφωνίας, νομίζει κανείς, διαβάζοντας τους περίφημους αυτούς στίχους, ότι άκούει ένα μελαγχολικόν θέμα, γεμάτο τρυφερότητα, γεμάτο άγάπη τρελλή, να τον λυγίζει.

Η Μαρία Καλέργη ξακολουθούσε στο

Ο Ριχάρδος Βάγνερ

Παρίσι την κοσμική ζωή της. Ἐνοίκιασε μάλιστα εἰς τὴν ὁδὸν Ἀνζού, ἀριθ. 8 ἕνα θαυμάσιον μέγαρον, πού σὲ λίγο διάστημα γίνηκε ἡ ἐστία κάθε πνευματικῆς ἀφρόκριμας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Δέχτηκε ὅλους τοὺς διανοούμενους καὶ ὅλους τοὺς μουσικούς. Συνδέθηκε στενὰ μὲ τὸν Λουδοβίκο Ναπολέοντα, ὁ ὁποῖος ὅταν πῆρε τὸν τίτλο τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἔδωσε στὴν Μαρία Καλέργη τιμητικὴ θέση στὴν Αὐλή.

Ἐπειδὴ μάλιστα εἶχε πολλὰς σχέσεις μὲ διάφορους πολιτικούς, εἶπαν ὅτι ἔπαιξε καὶ πολιτικὸν ρόλον, ἰδίως στὸν Κριμαϊκὸ πόλεμο. Αὐτὸ εἶναι ἀπολύτως ψευδές. Κι' ἀπόδειξη ὅτι τῆς ἐπέτρεψαν νὰ παραμείνῃ στὸ Παρίσι ὅσο καιρὸ βάσταξε ὁ πόλεμος. Ἡ καρδιά της δὲν χτυποῦσε παρὰ μόνον γιὰ τὴν Πολωνία. Ἐμισοῦσε κάθε πονηρία, κάθε πλεκτάνη. Ὅταν στὴν πατρίδα της ἔξεπασαν οἱ διάφορες ἐπαναστάσεις, δὲν δίστασε, μὰ καὶ τυχαία βρισκότανε στὴν Βαρσοβία, νὰ συντρέξῃ τοὺς συμπατριώτας της μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς της.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων

Ἐπειτα ἀπὸ τόση κίνησι, τόση δράση, ἡ Μαρία Καλέργη, πού αἰσθανόταν τὰ χρόνια νὰ βαραίνουν σιγὰ-σιγὰ τοὺς ὤμους της, σκέφθηκε γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀγαπημένης κόρης της.

Ἔτσι εἰς τὰς 27 Ἰουνίου 1857 τὴν πάντρεψε μ' ἕναν αὐστριακὸ διπλωμάτη πλουσιώτατο, τὸν κόμητα Φράντζ Κουντενχόφ.

Μετὰ τὸν ἀποχωρισμό, ἄρχισε νὰ νοιώθῃ

τὸ κενὸν τῆς ζωῆς της. Ὁ Ἰωάννης Καλέργης εἶχε ἀπὸ καιρὸ πεθάνῃ. Ξαναζήτησε λοιπὸν τὴν εὐτυχία της σ' ἕνα δεύτερο γάμο μ' ἕνα συνταγματάρχην Ρώσσο, τὸν Σέργιον Μουκανάφ, μὰ, γρήγορα πάλι ἀπογοητεύθηκε ἀπὸ τὶς ἀρρώστιες καὶ τὶς οἰκονομικὰς φροντίδες. Εἶχε ἀρχίσῃ νὰ χάνῃ πιά, ἂν καὶ τόσο νέα ἀκόμη καὶ ἐκτάκτως ὥραία, μόλις ἦταν σαράντα χρονῶ—εἶχε ἀρχίσῃ νὰ χάνῃ τὴν ἐσώτερη φωτιά πού της ἔδινε τὴ δύναμη γιὰ κάθε δράση. Κατήντησε νευρασθενική. Αἰσθανόταν πόνοους, ρευματισμούς, νευραλγίες. Καὶ παρ' ὅλα τὰ λουτρά, παρ' ὅλα τὰ μέσα, ἡ κατάσταση δὲν καλλιτέρενε.

Ἀστεινευομένη μιά μέρα, ἡ Μαρία Καλέργη διηγείτο στὸν Λίστ τὸ κωμικὸ ἐπεισόδι ἐνὸς διασήμευ παληάτσου τῆς Νεαπόλεως, ὑποχονδριακοῦ, πού ζητεῖ συμβουλὴ καὶ ποιου γιαιτροῦ.

— Πονεῖς στὸ στομάχι, στὸ σηκότι, στὸ κεφάλι; ρωτᾷ ὁ γιαιτρός.

— Πουθενά.

Μὰ νοιώθω λύ-

πη ὥς τὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς μου.

— Ἐ! λοιπὸν! γιὰ νὰ διασκεδάσετε, πηγαίνετε νὰ δῆτε τὸν περίφημο παληάτσο: θὰ γίνετε καλά.

— Τὸ φάρμακο ἴσως νᾶναι ἐξαίρετο, μὰ δυστυχῶς δὲν μπορῶ νὰ ἐπωφεληθῶ: ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι ὁ διάσημος Παληάτσος.

Τόσες ἀρρώστιες ἄρχισαν σιγὰ-σιγὰ νὰ τὴν ἀσχημίζουν. Ὅπως σχεδὸν ὅλες οἱ ξανθιές, ἡ κα. Καλέργη μαραινόταν γρήγορα. Μὰ τὸ πνεῦμα της διατηροῦσε πάντα τὴν διαύγεια τῶν δεκαπέντε χρόνων.

Γιὰ νὰ διασκεδάσῃ κάπως τὴν ἀνία

της ξανάρχισε τὰς σχέσεις μὲ τοὺς διάφορους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς. Μὰ ἐκεῖνο πού ἰδίως τὴν παρηγοροῦσε, τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴν τόσο θλιβερὴ τῆς ζωῆς της, εἶταν ἡ μουσική.

«Ἡ μουσικὴ εἶναι ἡ ποίησις τῆς ζωῆς μου. Κρῖμα πού δὲν ἐπεδόθηκα σοβαρὰ—γράφει στὴν κόρη της—δὲν θὰ ἔκλαια τώρα περαστικὰς ἢ φανταστικὰς δυστυχίας.»

Εἰς τὸ σαλόνι της συναντοῦσε κανεὶς ὅλους τοὺς διασήμευ μουσικούς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐτσι ὁ ἐπισκέπτης εἶχε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀκούσῃ καὶ νὰ χειροκροτήσῃ τὸν Ἀντώνιο καὶ τὸν Νικόλαο Ρουμπινστάιν, τὸν Βενιάβσκι, τὸν Σεργέ, τὴν διάσημην ἀοιδὸν Βιαντό, τὸν Μπύλοφ, τὸν Λίστ.

Ὑπεστήριζε μὲ φανατισμὸν κάθε μουσικὴ ἰδιοφυΐα. Αὐτὴ πρῶτη γνῶρισε τοὺς Γερμανοὺς τὸν Μπερλιόζ. Αὐτὴ χειροκρότησε τὶς καντάτες τοῦ νέου τότε Σέν-Σάνς. Αὐτὴ προσκαλοῦσε νὰ φάγῃ σπῆτι της, τὸν Μπράμς, πού οἱ συγχρονοὶ τοῦ δὲν καταλάβαιναν καὶ τὸν κοροΐδευαν. Αὐτὴ, μόνον αὐτὴ, ὑπεστήριζε μὲ ἀγάπην τὸν Βάγνερ.

Ἀπὸ τὸ 1845 πού εἶχε κἀνὴ ὅπως εἶδαμε παραπάνω, τὸ ταξίδι στὴ Γερμανία, γιὰ νὰ παραστήσῃ τὴν πρώτην τοῦ «Τανχούιζερ» στὴ Δρέσδη, ἡ κα. Καλέργη δὲν ἔπαινε νὰ προπαγανδίσῃ μὲ φανατισμὸν γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Βάγνερ. Καὶ ὅταν μάλιστα κάποτε ἔμαθε πὼς ὁ μεγάλος μουσικὸς εἶχε χάσῃ ἀπὸ κάποια κοντσερτα τοῦ 10,000 φράγκα, προθυμοποιήθηκε νὰ τοῦ προσφέρῃ αὐτὸ τὸ ποσόν.

«Μοῦ φαινόταν—θὰ γράψῃ ἀργότερα

ὁ Βάγνερ στὶς Ἀναμνήσεις του—ὅτι κάποιο γεγονός, πού ἀπὸ καιρὸ ἐπεριμένετο, ἐγινόταν τώρα. Οἱ φροντίδες, πού γεννήθηκαν ἀπὸ τὶς φιλικὰς μὲς σχέσεις, προσερχόντανε ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν μοναδικὴν ἐπιθυμία, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία ἐκείνην πού ὁ ἰδιότροπος χαρακτήρας της καὶ ἡ περιορῆσι ὑπαρξῆς της μ' ἐμπόδιζαν νὰ ἐκνοποιήσω.»

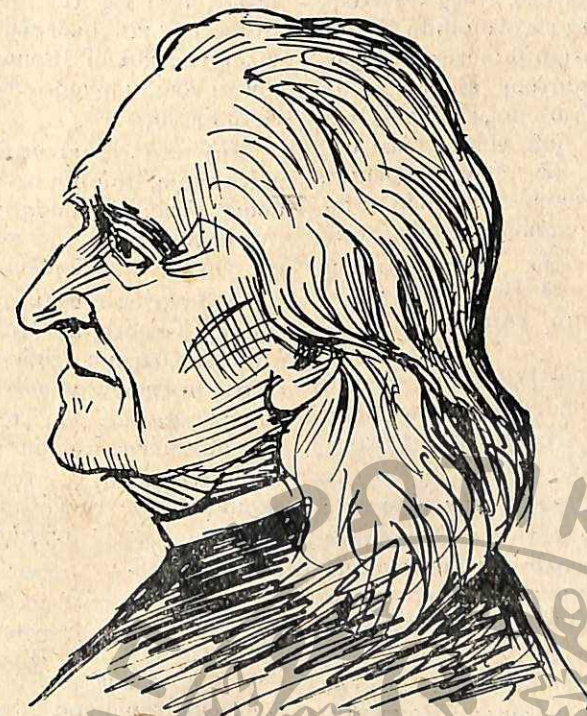
Γιὰ νὰ τιμήσῃ τὴν φίλην του, ὁ Βάγνερ ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν δευτέρην πράξιν τοῦ «Τριστάνου καὶ τῆς Ἰζόλδης»

στὸ σπῆτι τῆς διασήμευ ἀοιδοῦ Βιαντό. Ἡ περίφημη καλλιτέχνης ἐπῆρε τὸν ρόλον τῆς Ἰζόλδης, ὁ Βάγνερ, τὸ ὅσον Τριστάνου καὶ ὁ Κάρολος Κλιντγόνερδ συνώδευε στὸ πιάνο, ἐλθὼν ἐπίτηδες ἀπὸ τὴν κα. Καλέργη φυσικὰ κανένα ἄλλον παρὰ μόνον τὸν συναδελφόν του Μπερλιόζ. Ἡ μουσικὴ ἐξέπληξε τοὺς ἀκροατάς. Καὶ οὔτε ὁ Μπερλιόζ, μὰ καὶ οὔτε καὶ ἡ «λευκὴ νεράιδα» κατὰλαβαν τίποτα ἀπὸ τὰς παθη-

τικὰς μελωδίας τῆς λυρικῆς αὐτῆς τραγωδίας. Πολὺ ἀργότερα, τὸ 1867, ὅταν ξανάκουσε ὁλόκληρον τὸ μελόδραμα, ἡ κα. Καλέργη ἐννίωσε βαθειὰ μέσα της ὅλην τὴν ὁμορφίαν του.

— «Τί ἀριστούργημα! ἔλεγε: Ὁ Τριστάνος συνενώνει τοὺς δυὸ πόνοους τῆς ζωῆς: τὸν πόνον τῆς ἀγάπης καὶ τὸν πόνον τοῦ θανάτου.»

Ἐνῶ οἱ μέρες περνοῦσαν, ἡ κα. Καλέργη γινόταν ἀπαραίτητη, βοήθησε στὸν γάμον του μὲ τὴν κόρην τοῦ Λίστ, τὸν Κοζίμα Μπύλοφ, καὶ αὐτὴ κατώρθωσε ὥστε

Ὁ Λίστ

ν' ἀκυρωθῇ ἀπὸ τὸν Βασιλέα τῆς Σάξης ἡ ἀπαγορευτικὴ διαταγὴ ποὺ δὲν ἐπέτρεπε στὸν μουσουργὸ τὴν διαμονή του σὲ γερμανικὸ ἔδαφος. Παντοῦ αὐτῇ: ἀκούραστη, γεμάτη ἐνθουσιασμό, πίστη στὸν Μεγάλον Διδάσκαλο, παρακολουθώντας τις δοκιμὲς κάθε μελοδράματος, περνώντας μέρες δλόκληρες κοντὰ του. Κι' ἔγραφε μετὰ τὴν ἀκρόαση τοῦ «Πάρσιφαλ»:

«Καμμιά ποίηση, καμμιά λογοτεχνία, δὲν θ' ἀποκτήσῃ ποτὲ παρόμοιο ἔργο. Αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλο, πολὺ ἀγγελικό, πολὺ χριστιανικό, γιὰ νὰ ὀνομασθῇ ὕπερα. Ὑπέροχο σὲ συμβολικὴ βαθύτητα, σὲ φωτεινότητα, σὲ δραματικὴ ἑξαγωγή... Ἡ Κοζίμα ἔκλαιε κ' ἐγὼ μαζί της. Ὅταν τελείωσε ὁ Βάγνερ μᾶς εἶπε: «Δὲν σὰς φαίνεται παράξενο πὼς ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ τὸν κατηγόρησαν γιὰ Καζανόβα, μπορεῖ ποτὲ νὰ σκέπτεται παρόμοια πράγματα;»

Ὁ ἐνθουσιασμός τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι ἀφάνταστος. Ὁ Βάγνερ, εἶναι ὁ Θεός. Ὁ νέος ἀκόμη τότε Καμίλ Σέν-Σάνς, ἔγραφε:

«Εἴμεθα εὐτυχεῖς—ἔλεγε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1870—ποὺ βρισκόμαστε στὸν κόσμον γιὰ ν' ἀκούμε τὸν «Χρυσὸν τοῦ Ρήνου» καὶ τὴν «Βαλκυρία».

Καὶ ἡ Καλέργη ἔγραφε στὴν κόρη της:

»Τί εὐτυχία νὰ ζοῦμε τὴν ἴδια ἐποχὴ ποὺ ζῇ καὶ ἡ μεγαλύτερη μεγαλοφυΐα τοῦ γερμανικοῦ κόσμου καὶ νὰ μπορούμε νὰ νοιώθουμε τ' ἀριστουργήματά της!».

Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνη, ὁ Βάγνερ προετοίμαζε τὸ περίφημο σχέδιό του: τὴν ἀνέγερση τοῦ θεάτρου του στὸ Bayreuth. Μπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς μὲ τί ἀνυπομονησία περίμεναν οἱ θαυμασταὶ του τὰ ἐγκαίνια. Νὰ τί μᾶς πληροφορεῖ ἡ Καλέργη:

«Εἰς τὰς 22 Μαΐου 1872 θὰ τεθῇ ὁ θεμέλιος λίθος καὶ θὰ ἐκτελεσθῇ πανηγυρικὰ ἡ «Ἐνάτη Συμφωνία». Ἡ δουλειὰ πάει καλά, ἡ τοποθεσία εἶναι θαυμασία καὶ τὸ ἐσωτερικὸ σχέδιο ἐντελῶς ἰδιαίτερο. Ἡ ὀρχήστρα δὲν ὅσα φαίνεται: ἡ προοπτικὴ θάναι τέτοια ὥστε οἱ καλλιτέχναι νὰ φαίνονται μεγαλύτεροι καὶ οἱ σκηνογραφίες ὑπερφυσικές. Τέλος, δὲν θάχουμε πιά νὰ ζηλέψουμε τίποτε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸ ἀθάνατο θέατρό τους».

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1874, ὁ Χάνς Μπύλωφ, διέδιδε στὴν Γερμανία τὴ θλιβερὴ εἶδηση:

«Ἡ κυρία Μαρία Καλέργη (Μουκωνώφ) πεθαίνει σιγὰ-σιγὰ. Ἡ ἀνίατη ἀρρώστεια ἀπὸ τὴν ὁποία ὑπέφερε πρὸ πολλοῦ χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ (καρκίνος τοῦ ὑπογαστρίου) ἀνεκαλύφθη πολὺ ἀργὰ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τὴν σώσουν οἱ γιατροί. Εἶναι καταδικασμένη. Μὲ τὸν θάνατό της χάνεται μιὰ ἀπὸ τις πρὸ μεγάλου ψυχῆς γυναῖκες, ἀπὸ τις πρὸ ἐξυπνες ἀπὸ τις πρὸ ἐξαιρετικὰ καὶ διεθνῶς μορφωμένες. Οἱ φίλοι της καὶ οἱ θαυμαστές της τῆς εὐχονται ἕνα γρήγορο τέλος, ὥστε νὰ πάψῃ νὰ ὑποφέρει».

Μιὰ ἀπὸ τις τελευταῖες παρηγορίες τῆς κ. Καλέργη, ποὺ βρισκόταν τότε στὴν Βαρσοβία, εἶταν ν' ἀκούσῃ γιὰ τελευταία φορὰ τὸν Μπύλωφ νὰ τῆς παῖζῃ τ' ἀγαπημένα της κομμάτια τοῦ Σοπέν.

Ὁ θάνατος ἀμεύλικτος ἐπλησίαζε. Εἶχε φθάσῃ. Καὶ στίς 22 Μαΐου 1874, ἡ ὡραία Μαρία Καλέργη ἔσβυσε σὲ ἡλικία 52 ἐτῶν, διατηρώντας πάντα, παρὰ τὰ χιονισμένα μαλλιά της, τὸ φωτοστεφάνωμα τῆς μαρμαρένης πιά ὁμορφιάς της. Ἡ πολυκύμαντη ζωὴ της τελείωνε στὴν πόλιν ἀκριβῶς ὅπου γεννήθηκε. Ἡ Μαρία Καλέργη κοιμᾶται τὸν αἰώνιο ὕπνο, τῆς σὲ γῇ πολωνικῇ.

Ὁ σκληρὸς θάνατός της ἐλύπησε βαθεῖα τοὺς φίλους της. Ὁ Ριχάρδος Βάγνερ ἀφιέρωσε ἀργότερα συγκινητικὲς σελίδες στὶς «Ἀναμνήσεις» του γιὰ τὴν «λευκὴ νεράιδα». Καὶ ἀπὸ μιὰ ἐντελῶς περιεργὴ σύμπτωση, στὸ «παλάτιο» Βεντραμέν-Καλέργη, στὸ μέγαρο αὐτὸ ποὺ σώζεται ἀκόμη σήμερα στὴν Βενετία καὶ θυμίζει τὸ ὄνομα τῆς ὡραίας του φίλης, ὁ Βάγνερ παρέδωσε τὸ πνεῦμα.

Ὁ Φράντζ Λίστ, ταραγμένος, ἄλλος ἀπὸ τὴν συγκίνηση, ἐμπνεύσθη ἀμέσως τὴν πρώτη καὶ τὴν ὡραιότερη ἐλεγεία του γιὰ πιάνο, ἀφιερώνοντας τὴν στὴν μνήμη τῆς φίλης του.

Ἐνα χρόνον ἀργότερα ὁ Λίστ θέλησε νὰ τιμῇ ἀκόμη, μὲ δημοσίαν, τὴν ἀνάμνηση τῆς Μαρίας Καλέργη. Ἐτοίμη τὴν Πέμπτην 17 Ἰουνίου 1875, εἰς τὸ μέγα-

ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ ΝΟΤΗ

IN PITTURA E MUSICA
ARTISTA IN ERBA

Ἐνα μικρούλιον χεράκι
καὶ μιὰ ψυχούλα τόση δὰ
δυνὸ καστὰνὰ ξανθὰ ματάκια
μὲ γύρω δλόχρυσα μαλλιά.

ΟΟΟ

Καὶ μιὰ Καρδοῦλα... τί... καρδοῦλα
γεμάτη φῶς... καὶ οἱ ὁμορφιὲς
κάνουνε σκλάβο τοὺς τὸν ἥλιο
μὲ πλάνες φωτοπινελιές.

ΟΟΟ

Κι' ἔχει δυνὸ ρουμπινὰ ποτήρια
Θεῖα τὸ χεράκι τὸ μικρὸ
κι' ἀπ' τῆς Ζωῆς τὰ πανηγύρια
παίρνει τ' ἀθάνατο νερό,
κι' ὅλο μοῦ ἀνοίγει παραθύρια
μεσ' τὸ σκοτάδι τὸ πηχτό.

ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΣ

ρον τοῦ πάρκου τοῦ Βεϊμάρ, ὅπου ὑψώ-
νεται τὸ ἄγαλμα τοῦ Γκαίτε, ἐδόθη ἡ
συναυλία.

Ὁ Μέγας Δοῦξ Κάρολος-Ἀλέξαν-
δρος τῆς Σάξης-Βεϊμάρης, ἡ κόμισσα
Κουντεχόβ (κόρη τῆς κ. Καλέργη) ἡ βασι-
λισσα Σοφία τῆς Ὀλλανδίας, ὁ βασιλεὺς
καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Βυρτεμβέργης,
ἐκάθηντο στὴν πρώτη γραμμὴ πλάι
στὸν μεγάλο-δοῦκα καὶ τὴν μεγάλη-Δού-
κισσα τῆς Βεϊμάρης. Ἐκατὸν πενήντα
προσκεκλημένοι, μετὰ τῶν ὁποίων ἡ
Κοζίμα Βάγνερ, μὲ πένθιμη τουαλέττα.

Εἰς τὸ μέσον, πάνω σ' ἕνα ὕψωμα,
γαρνιρισμένο ἀπὸ λουλούδια καὶ βελούδο,
τὸ πορτραῖτο τῆς Καλέργη.

Ὅταν ἡ συναυλία τέλειωσε, ὁ γέρο-
Λίστ μὲ τὰ λευκὰ πιά μαλλιά, ὁ ρωμαν-
τικὸς αὐτὸς λέων, ἔγραψε αὐτὰ στὴν κό-
μισσα Ἑλένη Χρήστοβιτς:

«Πέθανε ἀπὸ ὄνειροπόλησε, ζήτησε,
ἔφθασε τὸ Καλὸν καὶ τὸ Ὁραῖον κάθε
ιδανικοῦ. Εὐλάβεια στὴ μνήμη της!»

Καὶ παρακάτω προσθέτει:

«Υπῆρχε μέσα της κάποια μυστηριώ-
δης νότα ἡ ὁποία δὲν ἀκούεται παρὰ στὸν
οὐρανό!»

Ἡ Μαρία Καλέργη, γυναῖκα θελκτικῇ,
λησμονημένη ἄδικα σήμερα, γεμάτη ἐξαι-
ρετικὴ καλωσύνη, ἔχοντας ὁμορφιὰν ἱκανὴ
νὰ ξετρελάνῃ κάθε καρδιά, πρέπει νὰ κα-
ταταχθῇ ἀνάμεσα στὶς ρωμαντικὲς Μοῦ-
σες ποὺ ἐμπνεύσανε τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς
μουσικοὺς. Ἀτυχὴ μονάχα ὑπῆρξε ἡ «λευκὴ
νεράιδα» καὶ ἡ Μοῖρα της, σὰν νὰ τὴν
εἶχε φθογήσῃ γιὰ τις τόσες χάρες της,
ἀφοῦ τὴν ἄφησε νὰ ζυγώσῃ μιὰ σχετικὴν
εὐτυχία, ἔρριξε πάνω της ἕναν πέπλο ὅπου
εἶταν ὑφασμένη ὅλη ἡ ἀνθρώπινη δυ-
στυχία, ὅλος ὁ ἀνθρώπινος πόνος. Μὰ
παρ' ὅλ' αὐτὰ τὰ χτυπήματα τῆς ἀκαοδῆς
Μοῖρας, ἡ Μαρία Καλέργη θὰ παραμείνῃ
αἰώνια, γιὰ ὅσους ἀγαποῦν κάθε ὄρατο,
ὡς μιὰ ἀπὸ τις γοητευτικώτερες Μοῦσες
τῆς ρωμαντικῆς ἐποχῆς τῆς (*).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΡΑΤΙΚΑΞ

(*) Βιβλιογραφία: Constantin Photiadès: Marie Kalergis.—La Mara: Ἀλληλογραφία μὲ τὴν Κόμισσα Κουντεχόβ—Mme Iaubert: Souvenirs—Ἀρχεῖα τοῦ Γαλλ. Ὑπουργ. τῶν Ἑσω-
τερικῶν—Richard Wagner: Mein Leben—Ju-
dith Gautier: Le troisième rang du collier—
Souvenirs et papiers du comte Charles de Nesselrode—Correspondance de Frany Liszt—
Horace Rumbold: Recollections of a Di-
plomatist—Hans de Bülow Briefe.

* Ἀθήνα—22 Αὐγούστου 1928.

ΑΥΡΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΦΡΑΝΤΣ ΣΟΥΜΠΕΡΤ

Ο περυσινός παγκόσμιος έορτασμός για τὰ ἑκατὸ χρόνια πὺν πέρασαν ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Μπετόβεν, ὁ φετεινὸς έορτασμός για τὸ Σούμπερτ εἶναι σημεῖα τῆς ἐποχῆς πὺν ἀξίζει νὰ τὰ προσέξει κανεῖς. Ἀπὸ τὰ διάφορα ἑλατήρια πὺν προκαλοῦν τὶς πάνδημες αὐτὲς ἐκδηλώσεις, τὸ εὐγενικώτερο βέβαια εἶναι μιὰ ὑποσυνείδητη ἀνάγκη τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητας νὰ ἐπανορθώσει τὰ σφάλματα μιᾶς περασμένης γενεᾶς. Εἶναι, χωρὶς ἴσως νὰ τὸ ὁμολογεῖ, φανερά, τὸ «ἥμαρτον» πὺν ἐκφράζει μὲ ταπεινωσύνῃ στὶς μεγάλες σκιὲς τῶν Ἐκλεχτῶν για τὴν ἀστοργία, για τὴν ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία πὺν τοὺς ἔδειξε ὅσο ζοῦσαν. Κι' ἂν βέβαια δὲν μπορεῖ κανεῖς νὰ ζητήσῃ εὐθύνες ἀπὸ μιὰ περασμένη ἐποχὴ, ὅμως ἡ δική μας ἐποχὴ ἐξυψώνεται ἀληθινὰ καὶ ἠθικὰ καὶ πνευματικά, τιμώντας ὅπως τοὺς ἀξίζει, τὶς μεγαλοφυΐες πὺν πέρασαν.

Ἀς μὴν κανχώμαστε ὅμως καὶ ὑπερβολικά για τὶς καθυστερημένες αὐτὲς ἐκδηλώσεις. Εἶναι εὐκόλο καὶ ἀκίνδυνο ν' ἀποδίδομε καὶ τὶς μεγαλύτερες ἀκόμη τιμὲς σὲ ἡρωϊκὲς φυσιογνωμίες, πὺν τὸ ἔργο τους καθιερώθηκε πιά ἀπὸ τὸ χρόνο.

Ἐκεῖνο πὺν εἶναι δύσκολο εἶναι νὰ μὴν πέσομε καὶ μεῖς στὸ ἴδιο ἁμάρτημα τῆς ἐποχῆς τοῦ Σούμπερτ καὶ νὰ μὴ δείξει ὁ εἰκοστός αἰώνας τὴν ἴδια ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία σὲ μερικὲς ἀξίες μουσικὲς πὺν μπορεῖ κι' αὐτὲς, δειλὲς καὶ ταπεινὲς σὰν τὸν Σούμπερτ, νὰ κρύβονται κάπου ἀγνώριστες ἀνάμεσό μας, ὥσπου νὰ τὶς φέρουν στὴν ἐπιφάνεια ὁ θάνατος καὶ ὁ χρόνος.

Εἶναι θλιβερὴ ἡ μοῖρα τοῦ καλλιτέχνη δημιουργοῦ. Ἀπὸ τὶς πιδὲ θλιβερέες ἡ μοῖρα τοῦ Σούμπερτ, τοῦ φτωχοῦ καὶ ταπεινοῦ δημοδιδασκάλου τῆς Βιέννης, πὺν γεννήθηκε μὲ τὴ σφραγίδα τῆς θείας χάρις στὸ μέτωπό του καὶ μὲ τὸ βάρος ἑνὸς μουσικοῦ θησαυροῦ μέσα στὴν καρδιά του. Τὸ «πρόβλημα Σούμπερτ» πὺν τὸ ἀντικρύζουν σήμερον μουσικολόγοι, ψυχολόγοι καὶ φιλόσοφοι μένει ἄλυτο καὶ στὶς δύο του ὄψεις, τὴν ψυχολογικὴ ἢ βιολογικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ. Ἡ ψυχολογικὴ ὄψη μᾶς βάζει μπροστὰ στὸ ἑξῆς ἐρώτημα: Πῶς ὁ Σούμπερτ πρὶν ἀκόμα μάθει τὰ στοιχεῖα καλὰ καλὰ τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς σύνθεσης, μπόρεσε νὰ δημιουργήσῃ τέτια ἀριστουργήματα ὅπως εἶναι ἀκόμα καὶ τὰ πρῶτα πρῶτα τραγούδια του, ἀριστουργήματα καὶ στὴν ἔμπνευση καὶ στὴ μορφή, πὺν ἀντέχουν ἀτράνταχτα στὴ δοκιμασία τοῦ χρόνου;

Ἐρχεται ἔπειτα ἡ κοινωνικὴ ὄψη τοῦ προβλήματος. Τὸ ἔργο τοῦ Σούμπερτ ἀναγνωρίζεται ὡς ἡ γνησιότερη ἔκφραση τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ περιβάλλοντός του. Ἡ Βιέννη τῆς ἀρχῆς τοῦ 19ου αἰῶνα ἦταν ἡ χαρούμενη πολιτεία πὺν ἀντηχοῦσε ὁλόκληρη, σ' ὅλα τὰ κοινωνικά στρώματα, ἀπὸ χοροὺς καὶ τραγούδια. Ἡ μουσικὴ για τὸ ἀπολυταρχικὸ καθεστῶς τῆς ἐποχῆς ἦταν ἡ πιδὲ ἀκίνδυνη ψυχαγωγία σὲ μιὰ χώρα πὺν ὕψωνε κινεζικὰ τεῖχη ἐνάντια σὲ κάθε εἰσβολὴ νέου ἰδεῶν. Ὅλα τ' ἀγαθὰ, ὕλικά καὶ πνευματικά, ὅλη ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, βρισκόνταν στὰ χέρια μιᾶς ὀλιγαρχίας ἀριστοκρατικῆς πὺν ρουφοῦσε ὅλο τὸ αἷμα τοῦ φτωχοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ. Ὁ χαφιεδισμός καὶ οἱ μυστικὲς ἀστυνομικὲς ἐπνιγαν κάθε ἀπόπειρα ἐπαναστατικὴ, κάθε ἐκδήλωση δυσσεβείας πρὶν προφτάσῃ νὰ φανερωθεῖ. Για τὸ λαὸν

αὐτό, πὺν ἀπὸ ἀταβισμό σλάβικο κι' ἀνατολίτικο ἦταν φυσικὰ νωθὸς καὶ μοιρολάτρης, ἡ μουσικὴ καὶ τὸ θέατρο ἦταν τὸ μοναδικὸ καταφύγιο, τὸ μόνο ξέσπασμα. Τὸ τραγούδι καὶ ὁ χορὸς γιόμιζαν τὴν ἀτμοσφαῖρα τῆς πολιτείας πὺν γλεντοῦσε ἀδιάκοπα, γιατί δὲν μπορούσε νὰ φωνάξῃ καὶ νὰ διαμαρτυρηθεῖ. Ὅλη αὐτὴ ἡ φαιδρὴ ξεγνοισιὰ τοῦ βιεννέζικου λαοῦ, ὅλη ἡ ρωμαντικὴ αἰσθηματικὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ 19ου αἰῶνα, βρίσκουν τὴν ἀπῆχησή τους στὸ πολύμορφο λυρικὸ ἔργο τοῦ Σούμπερτ. Ἐδῶ λοιπὸν βρίσκεται τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα. Ἀφοῦ τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι μιὰ τόσο πιστὴ καλλιτεχνικὴ ἔκφραση τῆς ἐποχῆς του, γιατί ἡ ἐποχὴ αὐτὴ ν' ἀποστρέφει τὸ πρόσωπό της ἀπ' αὐτὸ μὲ τόση ἀδιαφορία καὶ νὰ γεμίσει ἔτσι μὲ τόση πικρὴ ἀπογοήτευση τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ φτωχοῦ καλλιτέχνη πὺν λαχταροῦσε νὰ βοῇ κάποια ἀπῆχησῃ στὶς ψυχὲς τῶν συγχρόνων του; Γιατί ὁ λαὸς αὐτὸς τῆς Βιέννης, πὺν χειροκροτοῦσε μ' ἐνθουσιασμό κάθε ἀμφίβολη ἰταλικὴ ὄπερα, ἀγνόησε σχεδὸν ὁλότελα τὸν τραγουδιστὴ πὺν ἔπαλλε τὸν πόνο καὶ τὴ χαρὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, στὴν ἴδια του τὴ γλῶσσα;

Τὸ πρόβλημα μένει πρόβλημα. Τὸ ψυχολογικὸ του μέρος θὰ μένει ἴσως πάντα ἄλυτο. Τὸ κοινωνικὸ θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει καὶ νὰ στέλνει στὸν τάφο πρῶτα καὶ τοὺς ἀγνότερους δημιουργοὺς ὥσπου νὰ χειραφετηθεῖ ἡ τέχνη ἀπὸ κάθε οικονομικὴ ἐξάρτηση, ὥσπου νὰ πάψῃ νὰ λογαριάζεται εἶδος πολυτελείας, προνόμιο ἀποκλειστικὸ τῆς πλουτοκρατίας, κι εὐ-

καιρία για ἐκμετάλλευση στοὺς ἐπιτήδειους ἐπιχειρηματίες.

**

Α' — Η ΖΩΗ

Καὶ τώρα ἂς ρίξομε μιὰ ματιὰ στὴν τόσο σύντομη ὅσο καὶ γόνιμη ζωὴ τοῦ Σούμπερτ.

Τὸ ἐξαιρετικὰ ἄφθονο ἔργο του, ἡ καταπληκτικὴ ποικιλία τῆς ἔμπνευσής του δὲν μποροῦν βέβαια νὰ ἐξηγηθοῦν ἀπὸ ἐξωτερικὲς περιπέτειες ἢ ἐπιδράσεις. Ὁ Φράντς Σούμπερτ γεννήθηκε στὶς 31 Ἰανουαρίου τοῦ 1797 σένα προάστειο τῆς Βιέννης ἀπὸ πατέρα δημοδιδάσκαλο πὺν φρόντισε σὰν καλὸς πολίτης νὰ ποχτήσῃ δεκαεννέα παιδιά ἀπὸ τοὺς δύο του γάμους. Τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς μουσικῆς τὰ πήρε ἀπὸ τὸν πατέρα του στὸ βιολὶ κι ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο ἀδελφὸ του στὸ πιάνο.

Ἐνδεκα χρόνων πέτυχε σένα διαγωνισμό για μιὰν ὑποτροφία στὸ Conservatoire, ἕνα εἶδος μουσικῆς σχολῆς πὺν προετοίμαζε κυρίως ψάλτες για τὸ αὐτοκρατορικὸ παρεκκλήσι, ἔδινε ὅμως καὶ μιὰ γενικώτερη μουσικὴ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωση στοὺς ὑποτρόφους της. Ὁ μικρὸς Σούμπερτ ἀρχισε ἀπὸ τὰ 1810 νὰ γράφει τὰ πρῶτα του ἔργα κι ἀπὸ τότε πολὺ περισσότερο ἐνδιαφερόταν για τὴ μουσικὴ παρὰ για τὰ γράμματα. Ὁ καθηγητὴς του τῆς ἀρμονίας ἔμενε κατάπληκτος μὲ τὸ ταλέντο τοῦ παιδιοῦ. «Δὲν ἔχω τίποτα πιά νὰ τοῦ διδάξω» ἔλεγε «Ὁ καλὸς Θεὸς τοῦ τὰ ἔχει μάθει ὅλα».

Για νὰ συμπληρώσῃ ὁ Σούμπερτ τὶς μουσικὲς του γνώσεις ἔπαιρνε ἰδιαίτερα μαθήματα μὲ τὸ φημισμένο Ἰταλὸ θεω-

ρητικό Σαλιέρι, τὸ δάσκαλο τῶσων μεγάλων μουσικῶν, ἀκόμα καὶ τοῦ Μπετόβεν. Ἡ ἐπιλοπιη μουσική του μόρφωση ἦταν τὰ διάφορα ἐκκλησιαστικά ἔργα Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν συνθετῶν πού ἄκουσε στὴ μητρόπολη τῆς Βιέννης καθὼς καὶ τὰ οἰκογενειακὰ κονσέρτα ὅπου, τὶς ἡμέρες πού εἶχε ἔξοδο ἀπὸ τὸ οἰκοτροφεῖο, λάβαινε μέρος μαζί μὲ τὸν πατέρα του καὶ τοὺς δύο του ἀδελφοὺς.

Δεκαεξὶ χρόνων ἀναγκάστηκε νὰ φήσῃ τὸ οἰκοτροφεῖο ἐξαιτίας τῆς μεταβολῆς τῆς φωνῆς του. Ἀκολουθώντας τὴν οἰκογενειακὴ παράδοση, πιδὸ πολὺ ὅμως γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὰ δεκατέσσερα χρόνια τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, στὸ μιλιταριστικὸ καθεστῶς τῆς Αὐστρίας, ἦταν ἀπαλλαγμένοι μονάχα οἱ δάσκαλοι, πῆρε γιὰ δέκα μῆνες μαθήματα παιδαγωγίας σὲνα διδασκαλεῖο, γιὰ νὰ διοριστῇ ἔπειτα βοηθὸς τοῦ πατέρα του στὸ δημοτικὸ σχολεῖο.

Τὰ τρία χρόνια πού πέρασε σαυτὴ τὴν ὑπηρεσία δὲν ἦταν βέβαια τὰ πιδὸ εὐχάριστα τῆς ζωῆς του. Νὰ νιώθῃ μέσα του νὰ κελαιδοῦν ὅλα τὰ ἡδονία καὶ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μαθαίνει τὸ ἀλφάβητο σὲ μικρὰ παιδιὰ! Ὅμως, μὲ τὴν ἐξωτερικὴ πίεση τῆς ἀχαρῆς αὐτῆς δουλειᾶς, τὸ μουσικὸ κῦμα φουσκάινει μέσα του καὶ ζητεῖ νὰ ξεχυθεῖ. Καὶ γράφει συμφωνίες, λειτουργίες, σονάτες γιὰ πιάνο, ὅπερες, τραγούδια. Πρὸ πάντων τραγούδια. Καὶ μὲ τί καταπληκτικὴ εὐκολία! Ἡ ἐμπνευσή του εἶναι χεῖμαρρος. Σημειώνει κάτω ἀπὸ τὸ κοναρτέτο του σὲ σὶ ὕφεις μεῖζον ὅτι τὸ ἔγραψε ὁλόκληρο σὲ 4¹/₂ ὥρες. Εἶναι σὰ μεθυσμένος ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὴ θανμαστὴν αὐτὴ γονιμότητα, ὅμως δὲν ξιπάζεται. Νιώθει πὼς τὰ ἔργα του ὡς τώρα δὲν εἶναι παρὰ ὑποσχέσεις. Ἀξαφνα στὰ 1814 παρουσιάζει ἕνα ἀληθινὸ ἀριστούργημα, τὴ «Μαργαρίτα στὸ ροδάκι» ἀπὸ τὸ Φάουστ τοῦ Γκαίτε. Εἶναι σχεδὸν ἀνεξήγητο πὼς αὐτὸ τὸ παιδί τῶν 17 χρόνων μπόρεσε νὰ ποδώσῃ στὴ μουσικὴ μὲ τόση εὐκρίνεια καὶ μὲ τόση δύναμη ὅλο τὸ πάθος καὶ τὴν ἀπλότητα μαζί πού ἔδωσε ὁ ὀλύμπιος ποιητὴς στὸ τραγούδι τῆς Μαργαρίτας.

Τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ σημαίνει τὴ γέννηση τοῦ γερμανικοῦ τεχνικοῦ τραγουδιοῦ, τοῦ Lied. Τέτια εἶναι ἡ δημιουρ-

γικότητα τοῦ Σούμπερτ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, πού σὲνα χρόνο μέσα γράφει 151 τραγούδια πού ἀνάμεσα σαυτὰ ὑπάρχουν ἀληθινὰ ἀριστουργήματα σὰν τὸ «Βουκόλακα» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν «Ὁδοιπόρο». Ὁ ἴδιος δὲν ἔχει συνείδηση οὔτε τῆς σημασίας οὔτε τῆς τελειότητος τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ ἀφήνει νὰ τὸν παρασύρῃ ὁ δάσκαλός του ὁ Σαλιέρι πρὸς τὸ θέατρο. «Ἄφησε τὰ αἰῶνια τραγούδια του» τοῦ λέγει ὁ Ἰταλὸς «καὶ κοίταξε νὰ γράψῃς μιὰν ὄπερα». Κι' ὁ νεαρὸς μαθητὴς στρέφει τὴ ματιὰ του πρὸς τὴ σκηνὴ καὶ ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του μένει μὲ τὴ λαχτάρα πὼς δὲν μπόρεσε νὰ τὴ καταχτήσῃ.

Ὡς τόσο εἶχε βαρεθῇ πιά ὁ Σούμπερτ τὸ δασκαλικὸ ἐπάγγελμα καὶ ἀφοῦ συμπλήρωσε τὰ τρία χρόνια πού τοῦ χρειάζονταν γιὰ νὰ παλλαγῇ ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ σκλαβιά τῶν 14 χρόνων ζήτησε, ἄδεια ἑνὸς ἔτους κατ' ἀπαίτηση τοῦ πατέρα του, πού εἶχε τὴν ἐλπίδα νὰ τὸν ξανατραβῇ αὐτὸ τὸν τρόπο ἀργότερα στὴν τάξη του καὶ στὰ μωρὰ του.

Τὸ πρῶτο καλοκαίρι τῆς ἐλευθερίας του τὸ πέρασε πολὺ εὐχάριστα στὴν ἐπαυλὴ τοῦ κόντε Ἑστερχάου πού τὸν εἶχε προσλάβει ὡς δάσκαλο τοῦ πιάνου γιὰ τὶς δύο του κόρες.

Ἡ θέση ἑνὸς μουσικοῦ στὴν ὑπηρεσία τῶν αὐστριακῶν αὐτῶν μεγιστάνων δὲν ἦταν πολὺ τιμητικὴ. Ὁ Σούμπερτ ὅμως, καθὼς ἦταν ταπεινός, δεχόταν χωρὶς διαμαρτυρία, τῷβρισκε, ἴσως καὶ φυσικὸ, νὰ λογαριάζεται μαζί μὲ τὸ ὑπηρετικὸ προσωπικὸ καὶ νὰ τρώγῃ στὴν κουζίνα μὲ τοὺς ὑπηρετές. Δὲν εἶχε τὴν ἐπαναστατικὴ ψυχὴ ἑνὸς Μπετόβεν πού, ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος πρὸς μεγάλο σκανδαλισμὸ τοῦ Γκαίτε, «ἤξερε νὰ βάζῃ τοὺς κυρίους αὐτοὺς στὴ θέση τους» ἢ φύση γύρω τὸν ξεκουράζει, τὸ ἀνθρώπινο ὅμως περιβάλλον του δὲν τὸν ἐμπνέει. Τοῦ χρειάζεται ἡ ἢ Βιέννη ἢ παρὰ τῶν φίλων του, ἢ κίνηση ἢ ζωντανὴ τῆς ἀγαπημένης του πρωτεύουσας.

Μὲ τὸ γυρισμὸ τῶν Ἑστερχάου ἀπὸ τὴν ἐξοχὴ ὁ Σούμπερτ ἀναγκάζεται νὰ αντικρύσῃ τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς πού ὀρθώνεται μπροστά του ἀπειλητικὸ. Ὁ πατέρας του ἐπιμένει νὰ ξαναγοῖσῃ στὸ δασκαλικὸ ἐπάγγελμα. Ὁ Σούμπερτ ἀρνιέται

κατηγορηματικά. Ἔτσι ἐπέρχεται ἡ ἀναπόφευκτη ρήξη πού πληγώνει βαθειὰ τὸ νέο μουσικὸ.

Διωγμένος ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι, βρίσκει καταφύγιο στὸν πιστὸ του φίλο Schöber στὴ Βιέννη ὅπου ἐγκαταστάθηκε πιά ὀριστικὰ ὁ Σούμπερτ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ συγκατοικία μὲ τὸ Schöber μοιράζεται τὴ σοφίτα ἑνὸς ἄλλου φίλου του φτωχοῦ ποιητῆ. Χρησιμοποιεῖ τὴν ἐλευθερίαν του γράφοντας ἀδιάκοπα, ἀκούραστα, ὅλο τὸ πρωῒ ἀπὸ τὰ ξημερώματα, ἀψηφώντας τὸ κρύο μέσα στὸν πυρετὸ τῆς δημιουργίας, ξεχνώντας πολλὰ φορὲς καὶ νὰ φάγῃ. Τὸ βράδυ ὅλη ἡ παρὰ του μαζεψόταν πότε στὸ ἕνα κέντρο, πότε στὸ ἄλλο, καὶ ἐκεῖ ἀρχίζαν ἀτελείωτες καλλιτεχνικὲς συζητήσεις πού βαστοῦσαν πολλές φορὲς ὡς ἀργὰ μετὰ τὰ μεσάνυχτα.

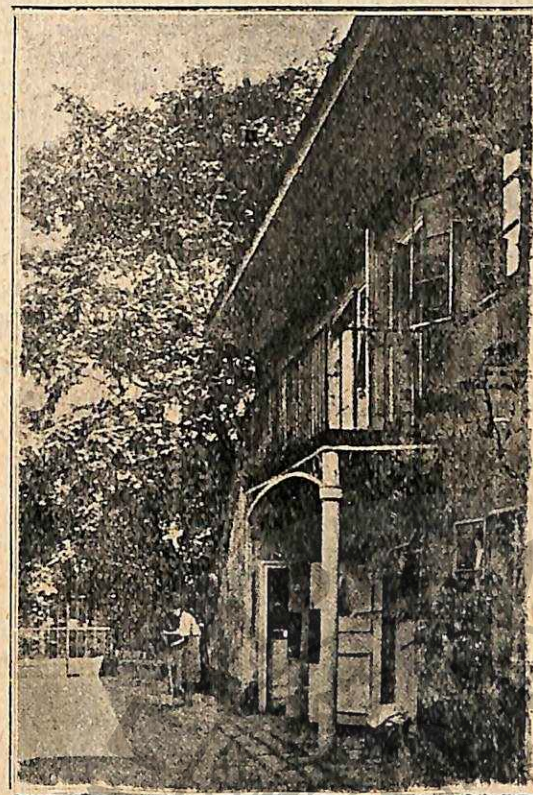
Ἔτσι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ ζωὴ του περνᾷ μέσα σὲ ἐναλλαγὰς χαρᾶς καὶ λύπης, μὲ φαιδρὰ μποεμικὰ γλέντια μὲ τοὺς φίλους του, τὶς περιφημὲς «Σουμπερτιάδες», ὅπως τὰ ὀνόμαζαν, πότε ἐκδρομὲς στὰ ὠρεὰ περὶχωρὰ τῆς Βιέννης. Οἱ φίλοι του τὸν λάτρευαν καὶ τοῦ δημιουργοῦσαν μὲ τὴ στοργικὴ τους φροντίδα τὴ θερμὴ ἀτμοσφαῖρα πού εἶναι ἀπαραίτητη σὲ κάθε ἀληθινὸ καλλιτέχνη. Φρόντιζαν γιὰ τὴ διάδοση τῶν ἔργων του, ἀγωνίζονταν νὰ τὸν κάνουν γνωστὸ. Κατῶρθωσαν νὰ τὸν γνωρίσουν μὲ τὸ διάσημο τραγουδιστὴ Vogl

πού ἐνθουσιάστηκε μὲ τὰ τραγούδια του καὶ τὰ τραγουδοῦσε στὰ κονσέρτα του καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία πού τοῦ παρουσιαζόταν. Οἱ φίλοι του κατῶρθωσαν ἀκόμα, ἔπειτα ἀπὸ μιὰν ἐκτέλεσιν τοῦ «Βουκόλακα» πού ἐνθουσίασε τὸ ἀκροατήριον, νὰ συγκεντρώσουν ἀρκετὰ ὑπογραφὰς ὥστε νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐκδόσιν του. Οἱ μουσικοὶ κριτικοὶ ἐκφράζονται μὲνθουσιασμὸ γιὰ τὸ

ἔργο αὐτό. Τὸν προσκαλοῦν — οἱ φίλοι του πάντα — σὲ ἐπαρχιακὰ κέντρα, ὅπου τὰ θαυμάσια ὀρεῖνά τοπεῖα τὸν ἐνθουσιάζουν καὶ τὸν ἐμπνέουν. Στὸ Steyr γνωρίζεται μὲνα ἐρασιτέχνη βιολοντελλίστα πού τοῦ παραγγέλλει τὸ περίφημο κουντέτο μὲ πιάνο, μὲ τὶς ὠραίες παραλλαγὰς ἀπάνω στὴ γνωστὴ μελωδία τοῦ Σούμπερτ «Ἡ περὶδα» (La truite).

Μόλη τὴν ἄγρια ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐκδοτῶν, πού τοῦ ἀγοράζουν τὰ ἔργα του γιὰ ἕνα κομμάτι ψωμί, κατορθώνει νὰ κερδίζει κάτι ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῶν τρα-

γουδιῶν του πού ἀρχίζουν τώρα νὰ ζητοῦνται. Οἱ καλλιτεχνικὲς ἐπιτυχίες τοῦ γιοῦ ἐξευμενίζουν τώρα τὸν πατέρα καὶ μιὰ ἀχτίδα χαρᾶς φωτίζει τὴ ζωὴ τοῦ φτωχοῦ μουσικοῦ. Ξαναγοῖσῃ ὁ Σούμπερτ στὴν πατρικὴ στέγη. Μέσα στὸ μικρὸ του καμαράκι ἀποτραβηγμένος, δημιουργεῖ στὰ 1822 δύο ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἔργα του, τὴ λειτουργία σὲ λαῖκες καὶ τὴ Μισοτελειωμένη συμφωνία σὲ σὶ ἐλασσον. Γιατί νὰ μὴν τὸ τελειώσῃ

Τὸ σπίτι ὅπου γεννήθηκε ὁ Σούμπερτ

τὸ θαυμάσιο αὐτὸ ἔργο ὁ Σούμπερτ; Μερικοί πιστεύουν πὼς ὁ ἴδιος ὁ Σούμπερτ τὸ λογάριζε γιὰ τελειωμένο, γιατί καὶ μετὰ τὸ δυνὸ μέρος του μονάχα εἶναι καλλιτεχνικὸς ἄρτιο. Ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ εἶναι ἐντελὴς ἀστήρικτη. Πρῶτον γιατί ὑπάρχουν στὸ χειρόγραφο ἐννέα μέτρα ἐνὸς σκέρτσου, πού φαίνεται νὰ ἐσχδιάζε ὁ Σούμπερτ ὡς τρίτο μέρος τῆς συμφωνίας. Ἐπειτα ὁ Σούμπερτ σεβόταν πολὺ τὶς καθιερωμένες μορφές, ἐπομένως θὰ ἦταν δύσκολο νὰ παρουσιάσῃ ὡς τελειωμένη μιὰ συμφωνία σὲ δύο μόνο μέρη. Τὸ πιθανώτερο εἶναι ὅτι μετὰ τὴ συνηθισμένη του ἀκαταστασία ἔχασε κάπου τὸ χειρόγραφο καὶ ἔπειτα ἀπορροφημένος ἀπὸ ἄλλα ἔργα τὸ λησμόνησε ὁλότελα. Ἔτσι ἡ «Μισοτελειωμένη συμφωνία» του, πού βρίσκεται τώρα στὰ προγράμματα ὅλων τῶν συμφωνικῶν συναυλιῶν, παίχτηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὰ 1865, δηλαδὴ μισὸν αἰῶνα σχεδὸν ἀργώτερα ἀπὸ τότε πού γράφτηκε.

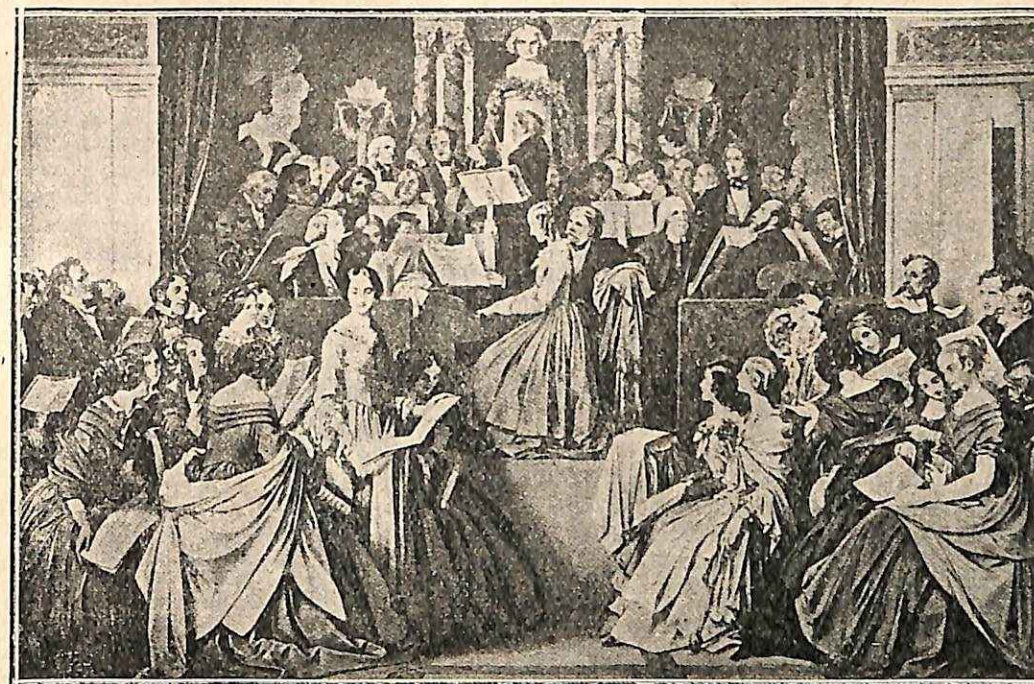
Ὡς τόσο ὁ μαγνήτης τῆς σκηνῆς τὸν τραβᾷ ὅλο καὶ περισσότερο. Ἀλλὰ πὼς νὰ τὴν καταχτήσῃ; Τὰ λυρικά του χαρίσματα ἦταν ἐλαττώματα γιὰ τὸ θέατρο. Τοῦ ἔλειπε ἡ δραματικὴ ἀντίληψη. Γι' αὐτὸ ὅλες του οἱ προσπάθειες νάνεβάσει τὰ θεατρικά του ἔργα ἀποτυχαίνουν καὶ γεμίζουν τὴν ψυχὴ του με βαθιὰν ἀπογοήτευση. Μιὰ σοβαρὴ ἀρρώστεια αὐτὴ τὴ χρονιά αὐξάνει τὴ μελαγχολία του. Μέσα στὴ σκοτεινὴ αὐτὴ ψυχικὴ διάθεσις γεννήθηκε ὁ θαυμαστός κύκλος τῶν τραγουδιῶν «Ἡ ὥραία μυλωνοῦ» ἀπάνω σὲ ποιήματα τοῦ Γ. Μύλλερ. Μέσα σαυτὰ τὰ ἀπλά, τὰ ἀφελῆ, τὰ σχεδὸν λαϊκὰ τραγούδια, ὅπου ψάλλει τὸν πόνο τοῦ νέου μυλωνᾶ, πού τὸν ἐγκαταλείπει ἡ ἀγαπημένη του γιὰ ἓναν ὁμορφοκυνηγό, ξανοίγουμε ἓναν κρυφὸ πόνο τοῦ Σούμπερτ. Πολὺ λίγο ρόλο ἔπαιξαν στὴ ζωὴ του οἱ γυναῖκες. Ἦξερε πὼς δὲν εἶχε ἐξωτερικὸ καταχρητοῦ καὶ ἀπέφευγε συστηματικὰ τὴ συντροφιά τῶν γυναικῶν. Ὅμως ἡ πρώτη νεανικὴ του ἀγάπη, ὅταν ἦταν δεκαεπτὰ χρόνων, γιὰ τὴν Τερέζα Grob, πού τὸν ἐγκατέλειψε ἐξ αἰτίας τῆς φτώχειας του γιὰ νὰ παντρευτῇ μένα πλούσιο ψωμᾶ, τοῦ ἄφησε μιὰ πίκρα ἀγίατρευτῇ στὴν ψυχὴ του. Καὶ εἶναι τόσο τρευτῇ ἀπὸ εἰλικρίνεια τὰ «Τραγούδια γεμάτα ἀπὸ εἰλικρίνεια τὰ «Τραγούδια τῆς μυλωνοῦς», πού νοιώθουμε ἀνοιχτὴ

ἀκόμα τὴν πληγὴ μεστὴν καρδιά τους.

Ἐνα ἄλλο αἶσθημα, ὅπως διόλου ἀνομολόγητο αὐτὴ τὴ φορὰ, φαίνεται πὼς ξύπνησε μέσα του γιὰ τὴ μεγαλύτερη ἀπὸ τὶς δύο μαθήτριές του, τὴν κοντέσσα Καρολίνα Ἐστερχάβι, ὅταν, γιὰ δευτέρη φορὰ πέρασε τὸ καλοκαίρι στὴν ἑπαυλὴ τους, στὰ 1824. Ὅμως ὁ Σούμπερτ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πνίξῃ τὴν ἀγάπη του μέσα στὴ σιγή, γιατί εἶναι τόσο ψηλὰ ἡ κοντέσσα καὶ ὁ φτωχὸς μουσικοδιδάσκαλος τόσο χαμηλὰ! Δὲν εἶχαν ἀκόμα φυτρώσει οἱ δάφνες πού θὰ στόλιζαν τὸ μέτωπό του μένα στεφάνι πολυτιμώτερο ἀπ' ὅλες τὶς ἡγεμονικὲς κορῶνες.

Αὐτὲς ἦταν ὅλες-ὅλες οἱ ἐρωτικὲς περιπέτειες τοῦ Σούμπερτ. Ὅλο τὸ πάθος, ὅλο τὸν πόνο, ὅλη τὴν ἐρωτικὴ ζωὴ πού δὲν τὴν ἔζησε στὴν πραγματικότητα, τὴ ζεῖ μέσα στὰ τραγούδια του, ὅπως ὁ ματυρικός Μπετόβεν ἔζησε μέσα στὴν ἑνάτη συμφωνία του ὅλη τὴ χαρὰ πού τοῦ στέρησε ἡ ζωὴ.

Ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν ἐξοχή, ἔπειτα ἀπὸ τὴ διαμονὴ στὴν ἑπαυλὴ Ἐστερχάβι, ξαναοχίζει πάλι τὴ συνηθισμένη του ζωὴ με τοὺς συντρόφους του, μετὰ τὰ ξενύχτια, τὶς καλλιτεχνικὲς συζητήσεις, τὶς ἐκδρομές. Ἡ παιδρὴ συντροφιά τῶν φίλων του, μετὰ τὴν παιδιὰτικὴ ἀφροντισία τους, παρασύρει τὸν Σούμπερτ ἔξω ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ του διάθεσις. Κι αὐτὸ τὸν βοηθεῖ νὰ ἐργάζεται ἐντατικά, σὰ νὰ προαισθάνεται πὼς ἔχει λίγον καιρὸ μπροστά του γιὰ ὅλα ὅσα ἔχει πῆ. Ἀρχίζει μιὰ σειρά ἀπὸ ἔργα μεγάλης πνοῆς, τὶς τρεῖς τελευταῖες του σονάτες γιὰ πιάνο γραμμένες ὡς ἓνα μῆνα μέσα, τὸ τελευταῖο κουαρτέτο, τὸ κοντίντετο μετὰ δύο βιολοντσέλα σὲ ντὸ μείζον. Ἀγωνίζεται γιὰ τὸ καθημερινὸ ψωμί. Ὅλες οἱ προσπάθειές του γιὰ νὰ ἐπιτύχει κάποια μόνιμη θέσις ἀποτυχαίνουν ἢ μιὰ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἄλλη. Οἱ ἀποτυχίες ὅμως αὐτὲς τὸν ἀφίνουν ἀδιάφορο. Ἐνιωθε πὼς ἦταν ἄλλος ὁ προσορισμός του. Πὼς ἦταν ὁ τραγουδιστὴς, πού μέσ' ἀπὸ τὴ φτώχεια καὶ τὴν ἀπογοήτευσή του θὰ σκορπούσε μετὰ τὰ τραγούδια του τὴ χαρὰ μαζί με τὴν ἀγνότερη καλλιτεχνικὴ συγκίνηση σὲ κάθε χώρα καὶ σὲ κάθε ἐποχὴ. Γράφει τότε τὸ δεύτερο κύκλο τῶν τραγουδιῶν τοῦ Γ. Μύλλερ, «Τὸ χειμωνιάτικο ταξίδι», πού εἶναι ὁλόκληρο βουτηγμένο

Ἡ συμφωνία. (Πίναξ τοῦ Moritz von Schwind)

σ' ἓνα χρώμα σκοτεινὸ, γεμάτο μελαγχολία.

Ὁ θάνατος τοῦ Μπετόβεν στὰ 1827 τὸν ἐκλόνησε βαθειά. Ὁ Μπετόβεν ἦταν

ὁ Μπετόβεν γιὰ καιρὸ μετὰ μεγάλη εὐχαρίστηση. Λογάριζε νὰ τοῦ τὶς δώσει ὁ ἴδιος μὰ δὲν τὸ κατόρθωσε. Ἴσως νὰ

Ἐνα βράδυ μουσικῆς τοῦ Σούμπερτ

στὰ 1818 τὶς Variations γιὰ τέσσερα χέρια, πού φαίνεται πὼς τὶς ἔπαιξε

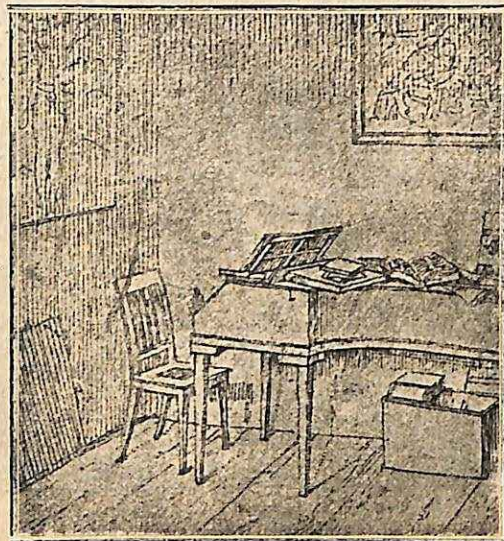
Οἱ τελευταῖοι μῆνες τῆς ζωῆς τοῦ Σούμπερτ ἦταν ἐξαιρετικὰ γόνιμοι. Τὸ Μάρτη

μὴν τὸλημσε. Τὸς τελευταίους μῆνες τῆς ζωῆς του εἶδε ὁ Μπετόβεν τραγούδια τοῦ Σούμπερτ καὶ μίλησε γι' αὐτὰ με θαυμασμὸ μεγάλο. Αὐτὴ ἦταν ὅλη ἡ ἐπικοινωνία τῶν δύο μεγάλων μουσικῶν δημιουργῶν.

του 1828 τελειώνει την Έννάτη του συμφωνία σὲ ντὸ μείζον πού ἀριθμεῖται συνήθως ὡς Ἑβδομή, γιατί χάθηκε κάποια ἄλλη πού ἀναφέρεται ὡς «Συμφωνία τοῦ Gastein.» Ἄν σκεφτοῦμε ὅτι τὴ συμφωνία αὐτή, τὸ ὀριμώτερο ἀπ' ὅλα τὰ ἔργα του, τὴν ἔγραψε ὁ Σούμπερτ σὲ ἡλικία πού ὁ Μπετόβεν μόλις εἶχε γράψει τὴν πρώτη του συμφωνία, μπορούμε νὰ ναλογιστοῦμε πόσους μουσικούς θησαυροὺς μᾶς ἐστέρησε ὁ πρόωρος θάνατός του.

Οἱ φίλοι τοῦ Σούμπερτ ἀπὸ καιρὸ προσπαθοῦσαν νὰ τοῦ ὀργανώσουν ἓνα κονσέρτο μὲ ἔργα του. Τὸ κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους στὶς 25 τοῦ Μάρτη τοῦ 1828.

Ὁ Σούμπερτ αἰσθανόταν ἀπέχθεια σὲ κάθε τέτιου εἶδους προσπάθεια. Ἦταν «τόσο λίγο τσαρλατάνος» ὅπως ἔλεγε ὁ τραγουδιστὴς Yogi, ὁ πῶ φανατικὸς θαυμαστής του. Ἡ ἐπιτυχία τῆς συναυλίας ἦταν μέτρια. Τὸ ἀκροατήριον ἐνθουσιάζστηκε, ὁ τύπος ὅμως ἔμεινε κρύος κι ἐπιφυλακτικός.

Τὸ δωμάτιο τοῦ Σούμπερτ

Ὁ Σούμπερτ αἰσθανόταν ἀπέχθεια σὲ κάθε τέτιου εἶδους προσπάθεια. Ἦταν «τόσο λίγο τσαρλατάνος» ὅπως ἔλεγε ὁ τραγουδιστὴς Yogi, ὁ πῶ φανατικὸς θαυμαστής του. Ἡ ἐπιτυχία τῆς συναυλίας ἦταν μέτρια. Τὸ ἀκροατήριον ἐνθουσιάζστηκε, ὁ τύπος ὅμως ἔμεινε κρύος κι ἐπιφυλακτικός.

Ὡς τόσο, σὲ κάτι ὠφέλησε τὸ κονσέρτο Ἄρχισε νὰ ἔχει προσφορὲς ἀπὸ τοὺς ἐκδότες πού ἔκαναν χροσὲς δουλειὲς μὲ τὰ τραγούδια του.

Τὸ τέλος πλησιάζει, ὅμως ὁ Σούμπερτ δὲν τὸ ὑποπτεύεται. Τὸν ἀπασχολεῖ ἡ ἰδέα νὰ μελετήσει πῶς βαθεῖα τὰ μυστικά τῆς τέχνης του. Δυὸ βδομάδες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του ζητεῖ νὰ πάρει μαθήματα κοντραπούντου. Ἐπειτα ἔρχεται ἀπὸτομα ἡ καταστροφή. Ἡ ἀρρώστεια τὸν ῥίχνει στὸ κρεβάτι. Φαίνεται πὼς ἦταν τύπος μάλαφριά μορφῇ πού τὸν βρῆκε τρομερὰ ἐξαντλημένο. Ὅμως ὅσο ἔχει ἀκόμα τὶς αἰσθήσεις του κάνει σχέδια γιὰ τὸ μέλλον. Συλλογί-

ζεται διαρκῶς τὸ θέατρο πού ἦταν ὁ μεγάλος του καὶμός. Πέθανε στὶς 19 τοῦ Νοέμβρη τοῦ 1828 Τὸν ἔθαψαν κοντὰ στὸν τάφο τοῦ Μπετόβεν ὅπως ἦταν ἡ τελευταία του ἐπιθυμία. Ὁ ἐπίσημος τύπος τῆς Βιέννης δὲν ἀνέφερε κἄν τὸ θάνατό του.

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο φύλλο)

ΓΙΑΤΙ ΓΡΑΤΙΑ ΔΕΛΕΔΑ ΑΜΑΡΤΗΣΕ

Δ. ΔΟΝΤΗΟΛ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤ
ΚΑ ΚΛΩΝΗΣ ΧΕΔΙΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἡ Μανταλένα μόλις ἔφαγε τὸν μᾶτσο ἔπαψε τὰ κλάματα. Ἐγινε ἀσπρη σὰν λείψανο καὶ ἔτρεμε σύγκορμη ἀπὸ θυμὸ καὶ ἀπὸ πόνο, μὰ τὴν ἴδια τὴ στιγμή κατὰλαβε πὼς, ἂν δὲν ἄλλαζε τρόπο, θὰ ἔφερνε μεγάλες συφορὲς στὴν οἰκογένεια.

— Τὸ λαθος εἶναι δικό μου—εἶπε μὲ τρεμουλιαστή φωνή— Συμπαθᾶτε με, δὲ θὰ ξαναγίνῃ πιά... Τὸ σταυρὸ πού μούλαχε θὰ τὸν βαστάζω

—Ὁχι, δὲν τοῦ ἄξιζε τέτοια γυναίκα. Εἶναι θεριὸ ἀνήμερο.

—Ἐοὐ θᾶπρεπε νὰ τὴν πάσης! Τὰ

Ὁ Ἡλίας μπήκε μέσα κ' ἐκλείσε τὴν πόρτα.

Ὡς τὸ τέλος. Συμπαθᾶτε με. Συγχωρεστε με γιὰ τὸ σκάνδαλο καὶ γιὰ τὴ γλῶσσα μου.

Ὁ Ἡλίας, χλωμὸς κι' ἀμίλητος, τὴν ἔτρωγε μὲ τὰ μάτια.

—Ἀχ! σὲ παρακαλῶ—εἶπε κατόπιν, ἐνῶ ἡ θειά— Ἀννέτα ἔκλεινε πίσω τῆς τὴ πόρτα—φρόντισε νὰ μὴ μάθουν τίποτα ἢ μάννα μου καὶ τ' ἀδέρφια μου!..

—Εἶναι ἁγία!—σκεπτόταν ὁ Ἡλίας

λόγια αὐτὰ τοῦ Πέτρου ἀντηχοῦσαν στὸ μυαλό του, στὴν καρδιά του, στὸ ταρᾶμένο του αἷμα.

—Τί ἔκανα! Τί ἔκανα! Τὸ σφάλμα μου αὐτὸ δὲν παίρνει γιατροῦ! Τώρα εἶναι δυστυχημένοι, γιατί ἡ Μανταλένα δὲν τὸν ἀγαπάει, καὶ γιὰ κείνο τὸ λόγο ὁ Πέτρος εἶναι θυμωμένος, κι' ἐγώ... τί εἶμαι ἐγώ; Εἶμαι πῶς δυστυχημένος ἀπ'

αυτούς και την αγαπάω πιο πολύ από πριν, καί...

Ένοιωθε τρομερή επιθυμία να πάρει την Μανταλένα στην αγκαλιά του και να φύγει γρήγορα. Ήτανε ακόμα καιρός, ήτανε καιρός! Ποιός τους χώριζε; Τί τους χώριζε;

Μά ξαναγύρισε η θειά-Αννέτα και ήρθε πάλι στην πραγματικότητα.

Τό απόγεμα όμως βρήκε ευκαιρία να μείνει μόνος με την Μανταλένα. Δούλευε αμίλητη, καθισμένη κοντά στην πόρτα που ήτανε διάπλατα ανοιγμένη. Από καιρό σε καιρό αναστέναζε βαθειά, μέσα απ' τα φυλλοκάρδια της. Ο Ήλιος ξαναγύριζε, δεν αποφάσιζε να φύγει. Κάποια μοιραία γοητεία τον τραβούσε προς την πόρτα εκείνη, τον ανάγκαζε να στριφογυρίσει γύρω απ' τη νια γυναίκα, σαν την πεταλούδα γύρω απ' τη φλόγα. Τis στιγμές αυτές το πάθος του ήτανε τέτοιο, ώστε θα έδινε και τη ζωή του, για να παρηγορήσει την Μανταλένα και μ' όλα αυτά δεν κατάφερε να της πει ούτε μια λέξη, και θύμωνε κρυφά με τη δειλία του.

— Δε θα φύγεις;— τον ρωτούσε παρακλητικά η θειά-Αννέτα.— Άντε, γυιέ μου, πήγαινε, είναι ώρα. Πήγαινε, σε περιμένουν.

— Καλά θα φύγω, έχω καιρό.— Απάντησε τέλος πειραγμένος.

— Άχ, παιδί μου, θές να κάνεις σκάνδαλο! Πήγαινε, φύγε. Ο αδερφός σου θα γυρίσει μεθυσμένος και θα στεργιώσετε πάλι καυγά! Ά, παιδιά μου, δε φοβόσαστε το Θεό, ο δαίμονας σας κλωθογυρίζει.

— Η Μανταλένα έβγαλε ένα αναστενάγμα που έμοιαζε με βογγητό και τα λόγια της θειά-Αννέτας άγγιζανε βαθειά τον Ήλίο. Άλήθεια: ο δαίμονας τον έβαζε σε πειρασμό και περίμενε πώς και τί να γυρίση ο αδερφός του για να τον βροίση, να τον κάνει να πληρώσει τη λύπη και τον ξεευτελισμό της Μανταλένας. Και δεν έφτανε αυτό. Τώρα πια κοίταζε τη Μανταλένα έντελως αλλοιώτικα, όπως δεν την είχε κοιτάξει ποτέ ως τότε. Τα κατάλαβα όλα αυτά πολύ καθαρά και τον κυρίεψε τρόμος.

— Λίγο ακόμα και καταστρέφομαι και καταστρέφω και τους άλλους.— σκέφτηκε.— Τί όφελησε η θυσία μου; Για να μην δώ τον αδελφό μου δυστυχισμένο, του

άρησα τη Μανταλένα και τώρα εγώ είμαι εκείνος που θέλω να του φέρω δυστυχία!... Μά μπορεί να είμαι άξιος για ένα τέτοιο πράμα; Εγώ; Εγώ;...— αναρωτιότανε τρομαγμένος γι' αυτή τη ξαφνική μεταβολή του.— Πρέπει να φύγω και να μην ξαναγυρίσω πια,— σκέφτηκε τέλος.

Αποφάσισε και έφυγε προς μεγάλη ανακούφιση της μητέρας του που περίμενε με χτυποκάρδι αυτή τη στιγμή. Η Μανταλένα δεν μετατόπισε από τη θέση της, ούτε σήκωσε τα μάτια της. Ο Ήλιος όμως, καθώς έφυγε, της έριξε μια απελπισμένη ματιά και ξεκίνησε με το θάνατο στην ψυχή.

Απ' την ημέρα εκείνη θυθίστηκε σε βαθειά και τραγική λύπη. Άρχισε να απελπίζεται για τον εαυτό του και για το κάθε τι, να τον πιάνει μίσος για τους όμοιους του, κακία και πόθος για εκδίκηση. Ο Ήλιος Πόρτολου πίστευε πως ή τύχη, αυτή η μοχθηρή σφίγγα που βασανίζει τους ανθρώπους, είχε σταθή άδικη μαζί του. Θέλησε να κάνει το καλό θυσιάζοντας τον εαυτό του και το καλό είχε μεταβληθή σε κακό. Γιατί; Ποιά μοίρα είχε το δικαίωμα να κοροϊδεύεται έτσι με τους ανθρώπους; Στη μεναξιά της στάνης, κάτω απ' το γλωμό φθινοπωρινό ουρανό, τρομερά προβλήματα γενιότανε μέσα στην ψυχή του τσοπάνη, που δεν κατόρθωνε να τα λύσει. Του άπομενε μονάχα ο πόνος του και μέσα στον πόνο του δεν χανότανε μονάχα η πίστη του, μα άρχιζε κι' όλας να αναδύεται το τέρας της ανταρσίας.

Πολλές φορές ο Ήλιος, καθώς γυρνούσε στη στάνη, είχε δει τον μπάρμπα-Μαρτίνο, που η αυστηρότητά του μορφή κυριαρχούσε και συγχρόνως γινότανε ένα με το δυνατό και μελαγχολικό αυτό τοπείο, μα παντα τον άποφευγε θυμωμένος.

— Είναι ένα ζώο και μισό— σκεπτότανε.— Τί πράμα είναι ο πόνος; Με πήρε στην κοροϊδία αυτός ο γέρος με την πέτρινη καρδιά, μα με όλα τα κρίματά του μ' όλες τις συμφορές που έχει πάθει, μ' όλη τη σοφία του, δεν ξαίρει πώς εγώ μέσα σε μια μέρα υποφέρω περισσότερο απ' ότι υποφέρει αυτός ο' όλη του τη ζωή. Να μην παρουσιάστη μ' προστά μου και μ' άρχισει πάλι της συμβουλές, γιατί θα τον σκοτώσω με το τσεκούρι.

Και όμως ένοιωθε πως ο γέρος δεν του είχε κάνει κανένα κακό, απ' εναντίας μάλιστα, αν είχε ακολουθήσει τις συμβουλές του!... Μά ήτανε θυμωμένος με τον κόσμο και προ πάντων με τον εαυτό του και αισθανότανε τη σκληρή ανάγκη να κάνει κακό σε κάποιον και σε μικρό παιδί ακόμα, όχι για ευχαρίστηση αλλά για να αισθανθώ λύπη.

Αυτό και έγινε. Στη στάνη σύχναζε το παιδί ενός γειτονικού τσοπάνη, πολύ φτωχού. Ήτανε λιγάκι κουτό μα αγαθό, κουρελιόρικο, τόσο άχαμνο και μαυροψιδιασμένο ώστε έμοιαζε σαν μπρούντζινο αγαλματάκι. Έρχότανε σχεδόν κάθε μέρα στη στάνη των Πόρτολου και ευχαριστιότανε να παίζει ήσυχα με τη γάτα με τα σκυλιά και το γουρουνάκι. Ο Ήλιος του έδινε συχνά ψωμί, φρούτα, γάλα και κρασί ακόμα και ο μικρός τον λάτρυνε. Έρχετο όμως ή μέρα που τα πλήρωσε όλα. Ο Ήλιος βρισκότανε μονάχος στην καλύβα, και το κέφι του είτανε πολύ χαλασμένο γιατί ο Μάτια του είχε φέρει αποβραδινά δυσάρεστα νέα από το σπίτι. Ο Πέτρος κάθε φορά που γύριζε απ' τη δουλειά του μέθαγε, έβριζε και κακομεταχειριζότανε την Μανταλένα. Ο μικρός έφτασε περπατώντας σιγά με τα ξυπόλυτα ποδαράκια του, φίλησε το σκυλί και μπήκε στην καλύβα.

Είσαι κουτός. Εγώ πια να γλεντήσω

— Τι θές; τον ρώτησε τραχειά ο Ήλιος.

— Δός μου γάλα.

— Δεν έχουμε!

— Δός μου γάλα, δός μου γάλα, δός μου γάλα— άρχισε να λή ο μικρός χωρίς να σωπαίνει.

Ο Ήλιος δεν μπόρεσε να κρατηθώ.

Άρπαξε τον μικρό απ' το μπράτσο, τον πέταξε έξω με τις κλωτσιές και τον κυ-

νήγησε βρίζοντας τον σαν μεγάλο, φωνάζοντας τον να μην ξαναπατήσει το πόδι του στην καλύβα. Το παιδί έφυγε γρήγορα, σχεδόν με αξιοπρέπεια, χωρίς να βγάλη μιλιά, μα ύστερα από λίγο ο Ήλιος το άκουσε να κλαίει πονεμένα, απελπισμένα και το κλάμα του, αντηχούσε θλιβερά μέσα στην έρημιά. Ο Ήλιος θύμωσε με τον εαυτό του, τον έπιασε μεγάλη επιθυμία να δαγκώη στα χέρια του όσπου να ματώσουν. Το παρόπινο εκείνο του φαινότανε σαν αντίλαλος του δικού του πόνου. Άπειρη απελπισία τον κυρίεψε.

— Είμαι ένα κτήνος, ένας χαμένος. Και μήπως οι άλλοι είναι αλλοιώτικοι από μένα; Όλοι είμαστε κακοί, με τη διαφορά πως οι άλλοι δεν έχουν καμιά ανυσιχία μέσα τους και χαιρούνται, ενώ εγώ υποφέρω γιατί στάθηκα κουτός, γιατί έκανα καλό σε κείνον που δεν το άξιζε.

Απ' τα βάθη της ψυχής του ξαναεβαίνανε επίμονα τα περασμένα, και του φαινότανε πως ή λύπη για την καταδίκη του δεν είτανε τίποτα μπροστά στη λύπη που αισθανότανε τώρα. Μά ή θύμηση του περασμένου πόνου μεγάλωνε τον τω-

ρινό. Λησμονημένες λεπτομέρειες ξαναγυρίζανε στο νου του. Οι ξεευτελισμοί, οι άγγραφες, τα βασανιστήρια που του κάνανε οι δεσμοφύλακες και κοκκίνιζε απ' το θυμό του. Άν είχε κανένα στα χέρια του, τη στιγμή εκείνη, στην έρημη στάνη...

— Θα τον έκανα κομμάτια— σκεπτότανε τρίζοντας τα δόντια του— και θα γλείφα το αίμα απ' το μαχαίρι μου.

Ένα άγριο θηρίο φαινότανε πως αναδενόταν μέσα στην καρδιά του γλωμού αυτού νέου, με το γλυκό εξωτερικό, που τον έβλεπε συχνά καθισμένο στο κατώφλι της καλύβας, με τους άγκωνες άκουμ-

πισμένους στὰ γόνατα, νὰ διαβάζη τὰ θρησκευτικά του βιβλία.

Ερχότανε όμως τὸ κοῦο καὶ μὲ τὸ κοῦο ἡ ἀπέραντη μελαγχολία τοῦ χειμῶνα στὴ μοναξιά. Ἡ υγεία τοῦ Ἡλίου ὅσο πηγαινε καὶ χειροτέρευε. Ἡ βροχή, τὸ χιόνι, ἡ κακοπέραση—γιατὶ ὁ τσοπάνης στὴ Σαρδηνία τὸ χειμῶνα δουλεύει καὶ ὑποφέρει περισσότερο—ἡ ἀβολὴ καλύβα, τὸ πάλαιμα μὲ τὰ στοιχεῖα, ἐξαντλήσανε σιγὰ σιγὰ τὶς φυσικὰ καὶ ἠθικὰ δυνάμεις τοῦ Ἡλίου.

Τὴν ἐποχὴ αὐτή, πού τ' ἀρνιὰ ψοφάγανε ἀράδα ἀπ' τὸ κοῦο, ξανάρθε στὸν Ἡλίου ἡ ἰδέα νὰ γίνῃ παπᾶς. Μὰ πόσο διαφορετικὴ ἀπὸ πρῶτα! Τώρα ποθοῦσε μιὰ καλλίτερη ζωὴ, αἰσθανότανε τὴν ἀνάγκη νὰ ἡσυχάσῃ ἐπὶ τέλους καὶ ἔβλεπε πὼς ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ γλυτώσῃ εἴτανε ν' ἀλλάξῃ κατάστασι.

Καὶ ὅμως μιὰ δλέρια δύναμη τὸν τραβοῦσε συχνὰ στὸ χωριό, στὸ ξεστὸ σπιτάκι ὅπου ἡ Μανταλένα δούλευε καθισμένη κοντὰ στὴν παραστιὰ. Τὸ ἀντρόγυννο ζοῦσε κάπως καλλίτερα. Ἡ Μανταλένα τοῦλάχιστον εἶχε βάλει μυαλό. Μὰ ἂν ἦτανε εὐτυχισμένη ἢ ὄχι ὁ Ἡλίας δὲν εἴτανε σὲ θέση νὰ τὸ προσέξῃ. Ὁ κακὸς σπóρος εἶχε φυτρώσει. Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα τὸ ποτῆρι γέμιζε καὶ ἦτανε ἔτοιμο νὰ ξεχειλίσῃ. Ὁ Ἡλίας ἀφινότανε κρυφὰ δλόκληρος στὸ πάθος του.

— Δὲ θὰ τὸ μάθῃ κανένας—σκεπτότανε—καὶ πρὸ πάντων ἡ Μανταλένα. Ποῖος ὅμως μὲ ἐμποδίζει νὰ τὴν βλέπω, νὰ τὴν κοιτάζω; Τὶ κακὸ κάνω; Δὲν ἔχω ἄλλη χαρά. Καὶ δὲν ἔχω κι' ἐγὼ τὸ δικαίωμα γιὰ λίγη χαρά;

Καὶ τὴν ἔβλεπε συχνὰ καὶ τὴν κοίταζε καὶ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸ πρόσεχε ἡ Μανταλένα. Κι' αὐτὴ τὸ πρόσεξε καὶ πολὺ μάλιστα, καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ἀποκρινότανε στὰ βλέμματά του.

Ἡ καταστροφὴ πλησίαζε ἔλειπε μονάχα ἡ εὐκαιρία. Ὅταν ἔπερνε νὰ τελειώσῃ ὁ χειμῶνας, τὸ πάθος τοῦ Ἡλίου ἔφτασε σὲ ἀληθινὴ τρέλλα. Δὲν εἴτανε πιά στὰ λογικά του καὶ μέσα στὴ φοιχτὴ ἀγωνία του αἰσθανότανε μιὰ θλιμμένη εὐτυχία, νοιώθοντας πὼς καὶ ἡ Μανταλένα ἀνταποκρινότανε στὸν ἔρωτά του. Ὅτι στὴν ἀρχὴ τοῦ φαινότανε ἀμαρτία καὶ λύπη, τώρα τοῦ φαινότανε δικαίωμα

καὶ χαρά. Ὅτι στὴν ἀρχὴ τοῦ προξενούσε φρίκη, τώρα τὸν τραβοῦσε μὲ μιὰ δύναμη πού τοῦ ἔφερνε ζάλη.

Τὴν τελευταία ἡμέρα τῆς ἀποκομᾶς, ὁ Ἡλίας, ὁ Πέτρος, ἡ Μανταλένα καὶ δυὸ ἄλλες κοπέλλες ντυθήκανε μασκαράδες. Τὸ ἀντρόγυννο ζοῦσε μονοιασμένο καὶ ὁ Πέτρος μάλιστα εἶχε ἐξαιρετικὸ κέφι.

Ἡ θειά-Ἀννέτα πολέμησε νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, μὰ δὲν τὴν ἀκούσανε. Ἡ γριουλά μὲ τὴ σωστὴ κρίση της, καταλάβαινε πὼς ὅλα αὐτὰ δὲν εἴτανε καλὰ πράγματα, γι' αὐτὸ ἔβαλε τὴν Μανταλένα νὰ τῆς ὑποσχεθῇ πὼς δὲ θὰ χορέψῃ μὲ ξένους ἀνθρώπους καὶ μάλιστα εὐρωπαϊκοὺς χορούς, πού τὰ ζευγάρια βρίσκουν τὴν εὐκαιρία νὰ σφίγγονται καὶ νὰ κολλᾷ ὁ ἓνας ἀπάνω στὸν ἄλλο.

Ἡ Μανταλένα καὶ οἱ φιλενάδες της ντυθήκανε «γάττες», φορέσανε δηλ. δυὸ σκοῦρες φοῦστες, τὴ μιὰ δεμένη στὴ μέση καὶ τὴν ἄλλη στὸ λαιμὸ καὶ κουκουλωθήκανε μὲ ἓνα σάλι. Οἱ ἄντρες ντυθήκανε «τοῦρκοι».

Γιὰ νὰ βγοῦν, παραφυλάξανε τὴ στιγμὴ πού τὸ σοκκάκι ἦτανε ἔρημο καὶ κατέβηκανε στοὺς δρόμους πού τὸ Νουόρο παίρνει τὸ ὕψος μικρῆς πολιτείας. Οἱ γυναῖκες περπατοῦσαν λιγάκι δειλά, προσπαθώντας νὰ ἀλλάξουν τὸ περπάτημά τους, γιὰ νὰ μὴ τὶς γνωρίσουν, οἱ ἄντρες πηγαίνανε μπροστὰ κορδωμένοι, κάνοντας πὼς ἀνοίγουν τὸ δρόμο στὶς γυναῖκες. Κάθε τόσο ὁ Πέτρος ἔβγαζε κάτι διαπεραστικά ξεφωνητά, μὲ τὸ λαρόγγι, τεντώνοντας τὸ λαιμὸ του σὰν κόκκορας. Καὶ ὁ Ἡλίας θυμότανε τὰ χαρούμενα ξεφωνητὰ πού βγάζανε οἱ καβαλλάρηδες πηγαίνοντας στὸ πανηγύρι τοῦ Ἀη-Φραγκίσκου, ἓνα ἡλιόλουστο πρωτὶ τοῦ Μαγιοῦ. Ἡ καρδιά του χτύπαγε. Ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ, ἐπειδὴ ἤξαιρε λιγάκι τοὺς μοντέρνους χορούς πού τοὺς εἶχε μάθει «ἐκεῖ κάτω», εἶχε πει ἀπὸ μέσα του.

— Θὰ χορέψω μὲ τὴν Μανταλένα.

Τὸ ἤξαιρε πὼς ἡ θειά-Ἀννέτα τὸ εἶχε ἀπαγορεύει καὶ ἡ Μανταλένα εἶχε δώσει τὸ λόγο της. Μὰ λίγο τὸν ἐνοιᾶσε γι' αὐτό. Καιγότανε ἀπὸ τὸν πόθο νὰ χορέψῃ μαζί της καὶ θὰ ἔκανε ὅτι μπορούσε γιὰ νὰ τὸ καταφέρῃ.

(Ἀκολουθεῖ

Ἡ Φάνυ ἐνοιῶθε μιὰ φοβερὴ κούραση.

MAURICE ΠΕΡ' ΑΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ BARRING

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI.

— Ποία εἶναι αὐτὴ πού χαιρετίσατε μετὰ τὸ σουπέ, στὴν τραπεζαρία; ἔλεγε ἡ γυναικεία φωνή.

— Ὡ, εἶναι ἡ κόρη τῆς λαίδης Γουίετον, πού παντρεύθηκε τὸν Μίτσελ Τζόγιν.

— Πῶς, ἡ Φάνυ Γουίετον;

— Ναι.

— Θεέ μου... Κακόμοιρο παιδί... Πῶς ἔγινε ἔτσι, δὲν τὴ γνωρίσα!

— Πράγματι, ἄλλαξε, πρόσθεσε ὁ Κούηγαμ. Ἡ Ὑακίνθη, ὅμως ἦταν ὁμορφη, καθὼς καὶ ἡ Λουίζα Σάμιερ. Λέγαμε λοιπὸν γιὰ τὸν Τζώρτζ Ἑῦτον...

Ἡ φράση ἔμεινε ἀτέλειωτη· ἡ συνομιλία διεκόπη κι' ὅταν ἡ Φάνυ ξαναπέρασε ἀπὸ τὸ διάδρομο δὲν εἶδε κανένα ἐκεῖ.

Ἡ Φάνυ πέρασε τὸ φθινόπωρο στὸ Χόκλεϋ κι' ἔμεινε ἐκεῖ ὡς τὰ Χριστούγεννα. Ἀγαποῦσε πολὺ τὴν ἑσπέρην, γιατί εἶχε ἀρκετὰ ἀπασχολήσεις. Τώρα μάλιστα καταγινόταν καὶ μὲ τὶς παλιὰς της κλίσεις: τὴ μουσικὴ καὶ τὴ ζωγραφικὴ κι' ἔκανε τακτικὰ συντροφιά μὲ τοὺς τοῖς φίλους της ὁ Κουθμπερ Λίλεϋ θαύμαζε τὴν ἐργασία της, βρίσκοντας ἀφορμὴ νὰ τῆς λέη κάθε τόσο, ὅτι εἶχε πραγματικὸ καλλιτεχνικὸ ταλέντο.

Στὸ μεταξὺ ἡ Λαίδη Γουέστον προσπάθησε, νὰ τὴ πείσῃ νὰ ξαναγυρίσῃ στὸ Λονδίνο· ἡ Φάνυ τῆς ὑποσχέθηκε, πὼς θὰ ἐρχόταν, μὰ ἅμα ἔφθασε ἡ στιγμὴ πού θάφευγε, προτίμησε τὴν ἑσπέρην, πρᾶγμα

πού ξκανε τη λαίδη Γουέστον να θυμώσει και να βοή αδικαιολόγητη αυτή τη στάση της. Ο Μίσελ πάλι, ο οποίος καταγινόταν με το ψάρεμα και την ορνιθολογία, για να διασκεδάσει, δεν μπορούσε να διώξει τη λύπη από την καρδιά του, τη λύπη για την δλοτέλη στέρηση εκείνης. Έτσι, πάνω σε μια στιγμή ξαφνικά, έγραψε μια μέρα στην Ύακίνθη, πώς είναι απόλυτη ανάγκη να την ιδεί, έστω και για ένα λεπτό. Αλλά τη φορά αυτή του απήντησε μόνο με τη φράση: «Όχι, σάς παρακαλώ!»

Στά μέσα του καλοκαιριού όμως συνέβη κάτι ανεπάντεχο. Γύριζαν με τη Φάνυ από το Χόλκευ, στο Λονδίνο. Έπειδή είχε την βαλίτσα του γεμάτη από γράμματα, μόλις έφθασαν εκεί την άνοιξε, πετώντας παράμερα τους Τάιμς τους οποίους δεν εὐκαιρούσε τώρα να διαβάσει. Η Φάνυ όμως πήρε την εφημερίδα κ' έβριξε μια ματιά.

— Γράφει κανένα νέο; τη ρώτησε ο Μίσελ.

— Όχι, απολύτως τίποτα, του αποκρίθηκε.

Ο Μίσελ όμως, περίεργο, χωρίς να ξέρει γιατί, είχε την εντύπωση, πώς δεν του έλεγε την αλήθεια ή Φάνυ. Πήρε λοιπόν την εφημερίδα, κοίταξε την πρώτη σελίδα, έπειτα την πολιτική κίνηση, τα εξωτερικά τηλεγραφήματα, τας ανταποκρίσεις, τα θεατρικά και την άφησε.

— Τίποτε το ενδιαφέρον, είπε.

Μόλις ή Φάνυ είδε ότι ο άντρας της είχε πετάξει για δεύτερη φορά την εφημερίδα, δοκίμασε κάποια ανακούφιση. Αρχισε να του μιλάει για διάφορα πράγματα. Για την αποψινή παράσταση της όπερας, για τους ήθοποιούς, για τη μουσική.

— Ναί, θα τραγουδήσει ή Μέλμπα, είπε ο Μίσελ.

— Ναί, πρόσθεσε και ή Φάνυ, πράγμα, που φάνηκε περίεργο στο Μίσελ, για τη ξαφνική αυτή σιγή της.

— Να φάμε στις επτάμιση τότε, για να μη χάσουμε την πρώτη πράξη. Θ' άρθη κι' ο Τζώρτζ. Με ειδοποίησε από το πρωί. Έχουμε κι' άλλη μια θέση στο θεωρείο...

Η Φάνυ έμεινε πάλι σιωπηλή.

Όταν εκείνος τελείωσε το ξεκαθάρισμα της αλληλογραφίας του, πήρε ένα περιοδικό, που είχε αγοράσει στο σταθμό, για να διαβάσει ένα άρθρο που τον ενδιέφερε.

Αλλ' ή προσοχή του δεν μπορούσε να συγκεντρωθεί. Εκείνη τη στιγμή ή Φάνυ διάβαζε κάποιο μυθιστόρημα. Σηκώθηκε, άφησε το περιοδικό και πήγε στο παράθυρο, ανάβοντας την πίπα του.

Η Φάνυ του έδωσε ένα γράμμα.

— Για διαβάσε το... Είναι της μαμάς. Θα γελάσης, του είπε.

Ήταν ένα μακροσκελές γράμμα, στο οποίο ή λαίδη Γουέστον περιέγραφε την υποδοχή ενός Ιταλού πρίγκηπος, σ' ένα γκάρντεν—πάρτυ, κοντά στο Λονδίνο. Το διάβασε βιάζοντας τον εαυτό του να γελάσει για να ικανοποιήσει τη γυναίκα του—μα πόσο φανερό ήταν το βιασμένο γέλιο του—κι' έπειτα τώδωσε της Φάνυς. Εκείνη στο μεταξύ ξαναπήρε τους Τάιμς. Η ώρα περνούσε, όταν ξαφνικά ο Μίσελ είπε:

— Μου δίνεις, σε παρακαλώ τους Τάιμς. Θέλω ν' ιδώ κάτι.

Η Φάνυ του έδωσε την εφημερίδα. Και νά, μόλις γύρισε τη δεύτερη σελίδα, ένα όνομα χτύπησε άμέσως στα μάτια του.

Νεκρολογία: Γουέϊκ

Τα μάτια του άνοιξαν διάπλατα και καρφώθηκαν στην εφημερίδα. Βίωσε τον εαυτό του, κατέβαλλε κόπο, για να διαβάσει την συνέχεια. Η Φάνυ ήταν βυθισμένη στο διάβασμα του μυθιστορήματος. Ο Μίσελ διάβασε:

«Γουέϊκ: στις 26 Ιουνίου πέθανε στο Λονδίνο ή Ύακίνθη, σύζυγος του Μπάξιλ Γουέϊκ».

Άφησε την εφημερίδα και κύταξε από το παράθυρο. Έπειτα κατέβηκε άμέσως, για να πάει στο γκαρντιν.

«Η Φάνυ το διάβασε, συλλογίστηκε, και φοβόταν μὴν τὸ διαβάσω κι' ἐγώ... Τώρα κατάλαβε ότι το διάβασα...»

Πραγματικά ή Φάνυ είχε δει την εἶδηση ανοίγοντας την εφημερίδα και κατέβαλλε κάθε προσπάθεια, για μὴ δείξει ότι τὸ διάβασε. Εὐχόταν νὰ μὴν τὴν ἴδῃ ὁ Μίσελ, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀντικρύσῃ, μόλις μάθανε τὴν εἶδηση. Αὐτὰ καὶ ἡ ἴδια κρατιόταν νὰ μὴν προδοθῇ, δοκίμασε κόπο νὰ πάρῃ μυθικὸ ὕφος. Γι' αὐτὸ τοῦδωσε τὸ γράμμα τῆς μητέρας της καὶ γιὰ μιὰ στιγμή ἀνακουφίστηκε ὅταν εἶδε ὅτι ὁ Μίσελ πέταξε τοὺς Τάιμς. Αὐτὰ δὲν τὸ ἀπέφυγε. Καὶ ἡ ὥπερα τὸ

Πόσες φορές είχαν άκούσει τὸ κομμάτι αὐτὸ μαζί με τὴν Ύακίνθη!

βράδυ; Σήκωνε τὰ μάτια με τρόπο, γιὰ νὰ μὴ τὴν δῇ, ἐνῶ διάβαζε τὸ μυθιστόρημα. Όταν κατέβηκε, μόλις τόλμησε νὰ τὸν κοιτάξῃ.

Ο Μίσελ πάλι, ἅμα ἔφθασε στὸ γραφεῖο του, εἶπε στὸ γραμματέα του νὰ τηλεφωνήσῃ στὴ Φάνυ, πὼς θὰ πῆγαινε στὴ βουλή, καὶ πὼς ἂν ἐρχόταν στὸ μελόδραμα, πάντως θὰ ἐρχόταν ἀργά. Κι' ἀκόμη τὴν εἰδοποίησε νὰ μὴν τὸν περιμένῃ, γιὰ νὰ φάνε μαζί. Οἱ «Μποέμι» ἦταν ἡ τελευταία ὥπερα, ποὺ εἶχαν δῇ με τὴν Ύακίνθη...

Έτσι ἡ ἡμέρα περνοῦσε μέσα σὲ φοβερὴ ἀγωνία, καὶ τὴν ἀγωνία του μεγάλωνε τὸ γεγονὸς, ὅτι δὲν εἶχε κανέναν γιὰ νὰ μάθῃ νέα, σχετικὰ με τὸ θάνατο τῆς Ύακίνθης.

Απὸ τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου του τὴν ἔβλεπε μόνο ἀπὸ μακριά, στὰ γεύματα, στὰ σουαρέ. Κι' ὅμως τότε ζοῦσε! Ἐνῶ τώρα... Τώρα εἶχε φύγῃ, εἶχε φύγῃ γιὰ πάντα, καὶ δὲν ἔλπιζε νὰ τὴν ξαναδῇ ἢ νὰ ξανακούσῃ τὴ φωνή της. Προσπάθησε γιὰ μιὰ στιγμή νὰ πείσῃ τὸν εαυτό του, ὅτι ὁ θάνατός της δὲν ἄλλαζε καθόλου τὴν κατάστασιν, γιὰτὶ κατ' οὐσίαν ἡ Ύακίνθη ἦταν πεθαμμένη γι' αὐτόν,

μετὰ τὸν γάμο του. Μὰ δὲν τὸ κατάφερε. Ὅλα τώρα τοῦ φαινόταν σκεπασμένα, ἀπὸ ἓνα βαρὺ πένθυμο πέπλο καὶ γιὰ πρώτη φορὰ αἰσθανόταν, πὼς σαβάνωνε τὰ νιάτα του καὶ μαζί μ' αὐτὰ τὰ ὄνειρά του, τὶς ἐλπίδες του τὴ χαρά, τὸν ἔρωτα τὸ μέλλον. Δὲν περίμενε τίποτε πιά. Βέβαια εἶχε τώρα τὴ Φάνυ καὶ τὸν Πέτερ. Ἡ Φάνυ ἦταν μιὰ θαυμάσια γυναίκα, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀγαποῦσε κι' ἐκεῖνος πάλι δὲν συμφωνοῦσε με τὸ χαρακτηριστὸς της. Ὁ γάμος του λοιπὸν στάθηκε μιὰ πλάνη, μιὰ ἀποτυχία—γιατὶ στὸ γάμο κανεὶς ἢ χάνει, ἢ κερδίζει. Κι' αὐτὸς εἶχε χάσει!

Τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἔμαθε, πὼς ἡ κηδεία τῆς Ύακίνθης θὰ γινόταν αὐριο. Ἡ Φάνυ πάλι, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, μάντευε τὴ λύπη τοῦ Μίσελ καὶ ὑπέφερε πολὺ γι' αὐτόν. Θὰ ἤθελε με κάθε τρόπο νὰ τὸν βοηθήσῃ, θὰ ἐπιθυμοῦσε με κάθε τρόπο νὰ τοῦ πῇ μιὰ λέξη, νὰ τοῦ κάνῃ μιὰ χειρονομία συμπόνιας. Μὰ ἦταν ἀδύνατο. Έπειτα ἀναγνώριζε, πὼς ἡ διαγωγή τῆς Ύακίνθης στάθηκε ὑπέροχη ἀπέναντί της—μερικὲς φορές μάλιστα τὴν εὗρισκε ἡρωϊκή. Έτσι ἔπρεπε νὰ φερθῇ κι' αὐτὴ, ἀπέναντι τοῦ Μίσελ, γιὰ τὸ ζήτημα τῆς Ύακίνθης, Αὐτὸ ἐκεῖνο ποὺ ἔμεινε πάντα

άλυτο, στη σκέψη της, ήταν η άπορία για το τι θαύμαζε τόσο ο Μισέλ στην Ύακινθη. "Ω, ναι είχε απατηθῇ και εκείνος, προσδίδοντας της ιδιότητες, που δεν είχε! Και τώρα ο θάνατός της της φαινόταν μια τραγική έπισηφράγιση, γιατί αυτός θα άφηνε μια αιώνια εικόνα, μέσα στην ψυχή του Μισέλ: την εικόνα της Ύακινθης! Δε θα την έβλεπε πια να γεράζει, αλλά θα την είχε πάντα προστά στα μάτια του, νέα, χαρούμενη, άχτινοβόλα, γελαστή. Να λοιπόν, που ο θάνατός της άνοιγε βαθύτερο χάσμα, μεταξύ τους..

"Ω, πώς ήθελα να μιλήση για ό'αυτά, σέ κάποιον, να φωνάξη τον πόνο της!..

Παράγγειλε ως τόσο να ετοιμάσουν το φαί, και ξέροντας πώς ο Μισέλ δε θα πήγαινε στην όπερα, τηλεφώνησε σέ δυο άλλα πρόσωπα νά'ρθουν. Στην όπερα είχαν ένα μικρό θεωρείο, για τέσσαρα άτομα, δεν μπορούσε όμως να περάση τη βραδιά της μόνη με τον Τζώρτζ. "Εύτον. Μα τα πρόσωπα, στα όποια τηλεφώνησε, είχαν δώσει άλλου το λόγο κι' έτσι δεν είταν δυνατόν να την συνοδεύουν στο θέατρο. Άπευδύνθηκε στη Λαίδη Ζάρβις.

—Κάλεσα κάποιον για να φάμε, της αποκρίθηκε εκείνη. Μα σκέπτομαι, πώς θα προτιμούσε το μελόδραμα, από ένα tête-a-tête με μια γριά.

—"Ω, έλάτε, σάς παρακαλώ. Μα ποιος είν' αυτός που έχετε καλέσει να φάτε, αν επιτρέπεται..

—Είναι ο Λέο Ντέτρικ.

—Ο συγγραφέας;

—Ναι, ο συγγραφέας.

—Αυτό με τρομάζει λίγο. Θα μπορέση να κάνει παρέα άραγε με τον Τζώρτζ "Εύτον;

—"Ω, θαυμάσια.. Άλλωστε φαντάζομαι, πώς άμα σάς δῇ θα σάς έρωτευθῇ, πρόσθεσε γελώντας η Λαίδη Ζάρβις.

—"Ωστε φέρετε τοο λοιπόν, αν και θα προτιμούσα να του τηλεφωνούσατε πριν, για να του ζητούσατε τη γνώμη του, σχετικά..

Η Λαίδη Ζάρβις άκολούθησε τη συμβουλή της Φάνης και τηλεφώνησε στον κ. Ντέτρικ, ο όποιος έμεινε ένθουσιασμένος από την πρόταση.

Ο Λέο Ντέτρικ ήταν ένας διάσημος συγγραφέας. Ταξίδευε και ζούσε σχεδόν στο

έξωτερικό. Ήταν ανύπαντρος και άγαπούσε τις τροπικές χώρες, τις όποιες περιέγραφε με θαυμασμό πάντα. Τα βιβλία του ήταν μικρά συνήθως, είχε γράψη όμως κόμπουσα ως τώρα. Με τη Λαίδη Ζάρβις γνωριζόταν από καιρό. Είχε έναν ιδιαίτερο δεσμό μαζί της, για τον όποιον θα μιλήσουμε πιο κάτω. Ο Λέο Ντέτρικ βρισκόταν στην ήλικία εκείνη, στην όποιαν, αν και έχη περάση κανείς τη νεότητά του, μολαταύτα φαίνεται νέος. Όραϊον δε θα μπορούσε να τον πῇ κανείς, αλλά είχε εξαιρετικά, λαμπρά μάτια, που καθώς σέ κοίταζαν, νόμιζες πώς ζητούσαν να σέ διαπεράσουν. Τα δόντια του γυάλιζαν δλόασπρα και το ύφος του ήταν άτίθασσο πάντα.

Ενῶ ντυνόταν η Φάνυ, ένιωθε μια φοβερή ψυχική κούραση, νόμιζε πώς θα τελείωνε ως έδω η ζωή της, το βράδυ αυτό. Υποδέχθηκε τους έπισκέπτας της με μια μηχανική προσήνεια. "Επειτα ξέχασε πώς ο κ. Ντέτρικ ήταν συγγραφέας, αν και είχε διαβάσει όλα τα βιβλία του. Άλλά κι' ο Ντέτρικ μόλις αντίκρισε τη Φάνυ, κατελήφθη έξαφνα από μια φοβερή δειλία. Η λαίδη Ζάρβις είχε προειδοποιήσει τη Φάνυ, πώς ήταν δειλός, όχι όμως και μέχρι αυτού του σημείου. Άκόμη την είχε προειδοποιήσει, πώς θα έμεινε μόνο στην πρώτη πράξη ο Ντέτρικ, γιατί διαφορετικά θα άχανε το τραίνο, που έκτελούσε τη συγκοινωνία με κάποιο προάστειο, στο όποιο έμενε.

Όταν έφθασαν στο θέατρο, βρήκαν την αίθουσα γεμάτη. Άκουσαν την πρώτη πράξη και στο διάλειμμα ο μὲν Τζώρτζ "Εύτον βγήκε από το θεωρείο, για μια στιγμή, ο δε Λέο Ντέτρικ ζήτησε την άδεια να φύγη. Χαιρέτισε τις δυο γυναίκες, σχεδόν τραυλίζοντας.

Μόλις εκείνες έμειναν μόνες, η λαίδη Ζάρβις ρώτησε τη Φάνυ.

—"Ε, λοιπόν τι σκέπτεσαι γι' αυτόν;

—Για ποίον;

—Για τον Λέο Ντέτρικ.

—"Α, ναι για τον κ. Ντέτρικ... Είναι ευγενής πολύ, δεν είν' έτσι; Χαριτωμένος... πρόσθεσε άφηρημένη.

—Μπᾶ; γέλασε με την υπερβολή αυτή της Φάνυ, η λαίδη Ζάρβις.

—Δηλαδή ήθελα να πῶ...

—"Εγώ τον βρίσκω άσχημο σαν ούραγκοτάγκο. (Άκολουθεί).

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

"ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,"
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ- ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: { Κ. ΜΠΑΣΤΙΡΑΣ
Β. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΟΡΟΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΤΗΣΙΑ	ΔΡΧ. 100
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ	FR. 60
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ Ο ΣΤΙΧΟΣ	ΔΡΧ. 7

ΤΑ ΣΩΣΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΕΞΕΝΑ

ΤΟ ΤΑΛΛΗΡΟ

ΆΠαξτε; Έγώ σχεδόν ποτέ! Δεν είναι δυνατόν να με πείσετε να καθίσω δυο, τρεις ώρες μέσα σέ καπνούς και άτμόσφαιρα πυρετού. Δεν με τραβά διόλου το κέρδος. Και από τη συγκίνηση του χαρτιού, προτιμῶ άλλες, χειρότερες ή καλλίτερες, αδιάφορο!... Μ' αρέσει δε μ' αρέσει, μολαταύτα, πολλές φορές κάθουμαι και βλέπω. Τι σάς μένει, όταν τους άλλους τους πιάνη το κακό; Ν' άποσυρθῇτε; Είναι πολύ ευχάριστο ν' άπομονώνεται κανείς, αλλά όχι... μπροστά στους άλλους!... Είναι υπερηφάνεια κακή και μία επίδειξις έντελώς περιττή. "Αν έχετε καθίσση σαν κ' έμένα, θεατής άπλός, στον περίφημο οικογενειακό μπακαρά της παραμονής, δε γίνεται να μην είδατε και σεις το σημερινό θέμα μου: Το σχισμένο τάλληρο! Άλλο τίποτα, θα μού πῇτε!... Όλα σχεδόν τα τάλληρα, στην Ελλάδα, την Ιταλία, την Γαλλία, την Πολωνία, την Βουλγαρία, την Σερβία, παντού της Ευρώπης και της Βαλκανικής, είναι κανόν να είναι ράκη φοβερά. Κ' έχετε δικιο: Άπό τότε, μάλιστα, που άποφασίσανε να τα φτιάνουμε στον τόπο, είναι τόσο κουρελιασμένα συνήθως, ὥστε να προτιμάτε να κουβαλήσετε επάνου σας πενήντα νικελόκια των δέκα—δλόκληρο φορτίο—παρά γὰ πιάσετε στα χέρια σας ένα τάλληρο: Άλλά μέσα σ' αυτά τα κουρελιασμένα, που θα ξιφουλκήσουν, την παραμονή, στο μπακαρά, τα μέλη και οί φίλοι του σπιτιού, θα ύπάρχει πάντα ένα που ξεχωρίζει, μοναδικό, σημαδιακό, άπερίγραπτο. Αυτό δεν είναι πια νόμισμα, γραμμάτιο, τάλληρο. Είναι η άποθέωσις της άποσυνθέσεως: Άφου έτραυματίσθη μ' όλους τους τρόπους και σ' όλα τα σημεία, στις μεγάλες καθημερινές μάχες της αγοράς, άφου έφόρεσεν άπειρους επιδέσιμους, άφου του τριάρτηκαν, έχει άπομείνη όλο δαντέλλα και άντραντές, χιλιάδες τρούπες και ξεφτίδια που δεν ξέρει κανένας πια πώς και πού κρατιώνται. Ο καμένος, ο Γεώργιος Σταύρου, από την άπάνω γωνιά, που να τολμήση να διατάξη το περίφημον «πληρωτέον άμα τη εμφάνισει!» Μέσα σ' αυτά τα φρι-

κτά και βρώμικα κουρέλια, που έχουν γίνη μόνιμος κατοικία τριών δισεκατομμυρίων μικροβίων, τουλάχιστον, φαίνεται σαν οίκτρος ζητιάνος που σάς λέει, στο σκοτάδι, από τη γωνιά κάποιου μακρυνού σοκακιού, με την πιο κλαψιάρικη φωνή του κόσμου:

—Έλεηστε το σακκάτη, χριστιανοί!... Αυτό το τάλληρο το παίρνετε, αν θέλετε, για πέντε δραχμές, αλλά και για δυόμισι, αλλά και καθόλου!.. Έν τούτοις πάρτε το, έτσι να σωθούν τα πεθαμένα σας!

Αϊ, λοιπόν! Μπορούν να λείπουν από τον οικογενειακό μπακαρά τα πάντα, να λείπουν οί κουραμπιέδες, ή πῆττα, τὸ κονιάκ, τα νεύρα, τα σκουνητήματα, τα πατήματα των συγγενών—Γιαννάκη, πρὸς θεοῦ!... χάνεις πολλά!...—ο άσύρματος τηλεγράφος των βλεμμάτων, τα καυγάδια, οί αιώνιες έρωτήσεις αν τραβούν στο πέντε!... Άλλά το κουρελιασμένο τάλληρο ποτέ!... Είναι άπαραίτητο, μοιραίο, αναπόσπαστο σαν φυσικό φαινόμενο. Άπό παλιό ή καινούριο πορτοφόλι, αδιάφορο, θα βγῇ μια φορά, θα κάμη την εμφάνισή του πρώτο και καλύτερο. Είναι το άλάτι του παιγνιδιού, ή χαρακτηριστική πινελιά του, ο αιώνιος σκύλος της στρατιωτικής παρατάξεως που τον σφυρίζουν από παντού, ο αιώνιος μεθυσμένος της διαδηλώσεως. Θα το ποντάρουν άμέσως για να το ξεφορτωθούν. Καί, από τη στιγμή εκείνη, θ' άρχισῇ μια οδύσσεια με άτέλειωτες περιπέτειες. Θα το ίδῃτε να πηγαίνει, νά'ρχεται, να σέρνεται σαν περίεργο έρπετο, να πετᾷ σαν άθλιο παταβουρόχαρτο σέ άνεμοστρόβιλο, να βρισκεται όλοένα στην ήμερησία διάταξη, να χρησιμοποιήσῃ ως «σημείο έπιστημάνσεως» του μάγκου ή μαγυρας των πονταδόρων.

—Είκοσι δραχμές, έδω, στο σκισμένο, Καλλιόπη!

—Δεν πληρώσατε το σκισμένο ακόμα! Νά το!..

—Α, δικό σας είναι το σκισμένο! Λαμπρά!..

Δεν άκούτε παρά γι' αυτό, δέ βλέπετε παρ' αυτό. Δέ βρίσκει ούτε στιγμής ήσυχία. Δεν τό θέλει κανείς. Όλοι σπεύδουν ν' άπαλλαγούν, τό πετούν, τό κλωτσούν, τό περιφέρουν, τό βασανίζουν. Είναι ή όλονυχία των παθών του. Τά φρικτά ράκη του Γεωργίου Σταύρου προχωρούν ραγδαίωτα, από τά ρούχα του στη μορφή του, πού παθαίνει πρώτα «λύκον έρυθηματώδη», έπειτα λύκον του καλού καιρού, λέπρα και γάγγραινα, φοβερές τιμωρίες ό Θεός ξέρει γιά ποιές άγνωστες τραπεζιτικές άμαρτίες του. Στίς τρεις τό πρωί, αυτά τ' άπείσια νοσήματα του έχουν φάη όλο τό πρόσωπο και δέ μένει παρά μόνον τό μάτι, παθητικό και ύποταγμένο σάν των μαρτύρων. Όταν ή συντροφιά, χλωμή, κουρασμένη, κάνει μέ τό θαμπό φώς της αύγης τόν άπολογισμό της μάχης, τό σκισμένο τάλληρο έχει εξαφανισθή. Έχει διαλυθή; Η έχει μπή στην γκανιότα; Α, μήν άνησυχείτε διόλου: Του χρόνου θά τό ξαναϊδείτε, στόν οικογενειακό μπακαρά της παραμονής, νά ξαναρχίζει τό αιώνιο δράμα του σπαργαμού του. Κύριε πρόεδρε!.. Λυπηθήτε κι' αυτό κ' έμάς! Διατάξτε νά τό κάψουν! Μόνον άν γίνη σάχητη και καπνός, ίσως παύση νά βρονκολαλιάζει.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ιστορίες περιπετειών.

Τά «Έλληνικά Γράμματα» μέ χαρά τους άναγγέλλουν στούς άναγνώστες τους ότι εις τό έξής θά δίνουν κ' ένα κομμάτι σέ κάθε φύλλο από τίς ωραιότερες και τίς πειό συναρπαστικές «Ιστορίες Περιπετειών» γραμμένες από συγγραφείς σάν τόν Πόε, τόν Στήβενσον, τόν Κόνραντ, κλπ., καθώς και από τίς πειό εύχάριστες περιγραφές ταξιδιωτών σέ διάφορα περίεργα μέρη του κόσμου. Η σειρά αυτή είναι διαλεγμένη και μεταφρασμένη από συνεργάτη μας, γιά τόν όποιον «ή περιπέτεια» είναι τό στοιχείο του. Τή σημασία πού άποδίδουμε στην συνεργασία του θά την εκτιμήση ό άναγνώστης όταν παρακολουθήση αυτή τη σειρά ή έξωτική μαγεία των περιγραφών και ή φαρμακερή κάπως γοητεία του τρόμου, θά του χαρίσουν άξέχαστες λαχτάρες στίς μακρές χειμωνιάτικες ώρες.

Ο διαγωνισμός του διηγήματος.

Έπιστούμε την προσοχή των συγγραφέων, πού θέλουν νά λάβουν μέρος στο διαγωνισμό διηγήματος, στούς όρους πού δημοσιεύσαμε στο Χριστουγεννιάτικο φύλλο μας.

Ο «Νουμάς» και τά περιεχόμενα.

Λόγω άπουσίας του κ. Π. Ταχζοπούλου ή συνέχεια των «Ιστορικών του Νουμά» αναβάλλεται διά τό έρχόμενο, καθόσον τά χειρόγραφα έφθασαν πολύ άργά εις τά Γραφεία μας. Επίσης τά περιεχόμενα του λήξαντος Γ' τόμου θά κυκλοφορήσουν μέ τό προσεχές φύλλο.

Καθυστέρηση.

Έξ άφορμής τεχνικού άτυχήματος, τό τεύχος μας τούτο άντί νά κυκλοφορήση την 16 τρ. κανονικήν του ήμέραν, έκυκλοφόρησε την 18, δυό δηλαδή ήμέρας βραδύτερον.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΕΙ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Δούλας Κοτσέτσου: «Αμαρτωλή άγάπη. Ένα από τά συνειθισμένα έρωτικά ρωμάντζα μέ την τραγική λύση. Έν τούτοις, ώρισμένα χαρίσματα τό κάνουν νά ξεχωρίζει μέσα στο πλήθος των αισθηματικών αυτών βιβλίων. Η συγγραφέας έχει χαρίσματα, πού, άν θελήση νά τά μεταχειριστή άυστηρώτερα, μετρημένα, άσφαλώς θά δώση κάτι σημαντικώτερο ως τέχνη. Μέσα στο γράφημό της ξεχωρίζει κανείς όχι συνειθισμένη παρατηρητικότητα, ικανότητα νά διακρίνη και νά χαρακτηρίση τούς τύπους, μιá διάθεση χιονιμουριστική, και άρκετη μαστοριά στην περιγραφή. Συχνά, κάτω από τό άντρίκιο σχεδόν γράψιμο, ξεπηδά ένας φλογερός ρωμαντισμός, κάποια γυναικεία εύαισθησία, όχι όμως όλότελα μπόσιχη, όπως συνήθως σέ βιβλία γραμμένα από γυναίκες. Η γλώσσα άρκετά καλή, πειθαρχημένη και μέ ιδιοματισμούς, πού δίνουν στο διήγημα κάποιον ήθογραφικόν άέρα. Έκτός από τη σχετική άξία του ως λογοτέχνημα, τό διάβασμα αυτού του ρωμάντζου θάτανε ευεργετικό γιά τά άνύποπτα κορίτσια πού πέφτουν συχνά θύματα στα ύπουλα δείχτρα της σημερινής ζωής.

Νικ. Γ. Μακρή και Έδωγ. Α. Παπαδοπούλου: Δωδεκανησιακή λύρα.— Τόμος πρώτος: Κασιακή λύρα. Τό βιβλίο αυτό περιέχει συλλογή τραγουδιών της Κάσσου, καθώς και τη μουσική των πειό χαρακτηριστικών. Η εργασία αυτή έχει γίνει μέ «την ήθικην άρωγήν της Κεντρικής Έπιτροπής των Δωδεκανησίων εν 'Αλεξανδρεία». Τά περισσότερα από τά τραγούδια αυτά είναι παρμένα από διάφορες συλλογές, του Γεντού, του Μιχαηλίδου, του Παχτίου, του Μανωλακάκη κλπ. Τό μόνο πού διαθέτει άσχημα τόν άναγνώστη, είναι ή γλώσσα του προλόγου και των σημειώσεων, γιάτι μυρίζει πολύ λογιατισμό. Μολαταύτα, όφείλομε νά όμολογήσουμε πώς πρόκειται γιά μιá εργασία σοβαρή, άξια κάθε προσοχής.

Degouy—Challaye—Leroy Vidaud: KINA—JAPONIA—OIBET—KOPEA. (Μετάφραση Β. Δασκαλάκη). Τό τρίτο βιβλίο της σειράς «Ιστορία των λαών» πού έξέδωσαν ό οίκος «Κοράης». Είναι γραμμένο μέ πολύ κέφι και μέ φανερά άγάπη, έκτός από τη σοφία πού κλείνει. Χάρης στόν ποιητικό τρόπο μέ τόν όποιον περιγράφεται ή κάθε μία από τίς παραπάνω χώρες, ή άνάγνωση αυτού του ωραίου βιβλίου είναι πραγματικά γοητευτική. Η μετάφραση, καμωμένη μέ την επιμέλεια και τη δημιουργικότητα πού χαρακτηρίζουν πάντα τόν μεταφραστή του Χάμσον, φανερώνει και τό βαθύ πάθος του γιά τά τέτοια έξωτικά ταξείδια, δηλαδή την άπαραίτητη σχέση του συγγραφέως ή μεταφραστού μέ τό θέμα του, χωρίς την όποία τίποτα δέν μπορεί νά γίνη της προκοπής. Ο τόμος είναι πλούσια και έκλεκτά έικονογραφημένος.

Δ. ΓΙΟΛΔΑΣΗ: ΑΠ' Τ' ΑΛΩΝΙΑ - ΤΟ ΜΑΞΙΜΟ

ΕΙΚΟΝΑΣΕΙΣ

Έκθεσις Δ. Γιολδάση—Ζάππειον.—Ο ζωγράφος Δ. Γιολδάσης μέ υπερεκατόν πίνακάς του πού έκθέτει εις τό Ζάππειον μέγαρον, παρουσιάζει συστηματικήν μελέτην του Θεσσαλικού τοπίου, και συνθέσεις του άγροτικού βίου της πατρίδος του.

Η εργασία του νέου καλλιτέχνη την όποιαν χαρακτηρίζει διάθεσις διακοσμητική και εύγενής χρωματισμός, είναι δείγμα των προσπαθειών της νεότητος, ή όποία αναχωρούσα από την μικράν καλλιτεχνικήν παράδοσιν του τόπου μας, ζητεί νά άτενίση μέ καθαρό βλέμμα σχήματα και χρώματα, και νά έκδηλώση διά μέσον των τας συγκινήσεις της. Η τέχνη μας ύπακούει εις τόν άπλοον ιστορικόν νόμον κατά τόν όποιον δέν ύπάρχουν ποτέ αυτοφρεΐς και αυτόρκεις αί πνευματικαί δυνάμεις μιáς χώρας, και πάντοτε κάθε παράδοσις, όσον μικρά και άν είναι, συντελεί εις την εξέλιξιν. Και ή πρώτη Έλληνική Ζωγραφική των εκατόν Έλληνικών ετών, στηριχθεΐσα επί σφαλερών βάσεων, και επηρεασθεΐσα από τά έκάστοτε ξενικά ρεύματα, άνευρίσκει σιγά-σιγά τόν δρόμον της, πού είναι και ό δρόμος της Νεοελληνικής πνευματικής ζωής. Περί τούτου μαρτυρούν αί πλείσται από τας τελευταίας έκθέσεις των νέων καλλιτεχνών.

Ο Δ. Γιολδάσης έυστηματοποίησε κατά πρώτον λόγον την σπουδήν του τοπίου της Θεσσαλίας, εις τρόπον ώστε τό έργον του νά έχει μιαν έσωτερικήν συνέπειαν και ποιητικήν άξίαν. Περιέβαλε μέ άγάπην την γήν και τό δένδρον, γιάτι εις τούς τόπους όπου άνεξήτησε

Ο ζωγράφος Γιολδάσης όπως τόν είδε
ό συνεργάτης μας κ. Κλώνης

τά σύμβολά του έζησε από παιδί. Έφυγε από την έπαρχία της Καρδίτσας από παιδί για να σπουδάσει την τέχνη της ζωγραφικής, πρωτοπαρουσιάστηκε με μιάν πρώτην του έκθεσιν εις τὰ 1925, και μετά δύο χρόνια επανήλθε εις τὰ βουνά των Αγραφών, όπου ήσυχα έπεδόθηκε εις την σπουδή της φύσεως.

Στους πίνακές του, όπου περιγράφονταν ή ζωή του κάμπου και των βουνών, τὰ φαιά τοπεία και τὰ ήσυχα νερά, αι άτελείωτες χιονισμένες ήμέρες του χειμῶνος και ή μακρυνές νύχτες των σπιτιών, ο Γιολλάσης εκτυλίσσει τὸν μύθο του, και ανιστορεί με σεμνὸν τρόπο τις περιπέτειες τοῦ ψυχικοῦ του βίου.

Είπεν άναχωρήσει έπιρρεασμένος από τὸν ακαδημαϊσμό, προσεπάθησε να εκθέσῃ τὰς άνησυχίας του άμέσως εις τὰ τοπεία της Σαντορινίης και τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ήδη δὲ καταλήγει να εκδηλωθῇ με τὰ συγκεκριμένα καθαρά σχήματα και τὰ άπότομα παιχνίδια τοῦ φωτός.

Η σημερινή του άρχή είναι συγχρόνως και μιὰ όριστική βεβαίωσις για ὅτι θα έπιχειρήσῃ εις τὸ έξῆς. Ἀπεδείξε ότι κατέχει τάλαντο, και ὅτι είναι από ιδιουσυχρασίας ειλικρινής.

Ἄς έπιχειρήσει να φέρῃ εις τὸ πρώτο πλάνο τοῦ ενδιαφέροντός του την ανθρωπίνην φυσιογνωμία, ἄς ακούσῃ απαλωτέρους ψιθύρους τοῦ κόσμου, ἄς πλησιάσῃ σιγά-σιγά με την εργατικότητα πὸν τὸν χαρακτηρίζει τις άπώτερες έννοιες τῶν πραγμάτων, και τότε ή ζωγραφική του θα ἔλθῃ ἐγγύτερα πρὸς μεγαλύτερες αλήθειες.

ΚΑ. ΚΛΩΝΗΣ

«Πρωτοπορία».

Τὸ ὅτι πρέπει να συγχρονισθοῦμε, δηλαδή να βγάλουμε από πάνω μας ἕνα σωρὸ προλήψεις και πλάνες, είναι μιὰ αλήθεια. Τὸ νέο περιοδικὸ τοῦ κ. Γιοφύλη, για να δικαιολογήσῃ τὸν τίτλο του, πρέπει να συντελέσῃ σὲ μιὰ ουσιαστική εξέλιξη, ὁπότε εἴμαστε έτοιμοι να έπιχωρήσωμε. Ἄν ὅμως έννοιε την πρόοδο σύμφωνα με την αντίληψη ποῦ επικρατεῖ σὲ ανθρώπους ὀρισμένης νοοτροπίας, ὅτι πρόοδος δηλαδή θα πῇ να γίνῃς με κάθε θυσία ευρωπαίος, ή, πειὸ σωστά, Παρισίανος, ή, ακόμη πειὸ σωστά, επαρχιακὴ παρωδία Παρισιάνου, τότε, θα συνεισφέρῃ ἴσως και ή «Πρωτοπορία», στην εξέλιξη της ελληνικῆς διανόησης, αλλά με τὸν τρόπο ποῦ συνεισφέρουν τὰ μοδιστράκια ποῦ πέρνουνε στὰ φερσίματά τους, σχέδια ἐκ τῆς ὀθώνης. Παρ' ὅτι βλέπουμε μέσα στις σελίδες της κάποιες συνεργασίες αξιόλογες (Φιλήντα, Βάραλη, κλπ), ὁ αέρας ποῦ πνέει γενικά μέσα στὸ περιοδικὸ αὐτὸ μᾶς φαίνεται ὑποπτος κάπως. Ὑψος περιφρονητικὸ τοῦ σύμπαντος, απόδοση σημασίας σὲ κάθε τι ποῦ είναι μοντέρνο (δηλαδή άπλῶς και μόνο ἐκ συστήματος διαφορετικὸ από ὅ,τι ἔγινε στὸ παρελθόν, αδιάφορο εἶναι ἀρλούμπα), σχετικὴ δόση άνευλάβειας, ἄν είναι ἀρλούμπα), σχετικὴ δόση άνευλάβειας, ἀπαραίτητο ἐφόδιο τοῦ χειραφετημένου ανθρωπάκου, μήπως και οἱ νέοι που κλπ. Φοβόμαστε λοιπὸν, μήπως και οἱ νέοι σκαπανεῖς της πρόοδου πρένουν την έλευθερία

για άναρχία, την άκρίσια για αὐθορμητισμό, την άπιστία για άνεξαρτησία πνευματική, την άναίδεια για θάρρος στη ζωή, την πειθαρχία για σκλαβιά, τὸ σύστημα για σχολαστικότητα, τὴ διακριτικότητα για βλακεία, τὸν ὑστερισμὸ για ψυχικὸ ραφινάρισμα, τὴ βρισιά κάθε ποῦ πέρασε για ἔμπνάδα, τὴ σκαιομαχία για μάχη ἐπικη, τις ψευδαισθήσεις για αἰσθήσεις, μ' ἕναν λόγο, τὸν ἐκφυλισμὸ για στοιχεῖο πρόοδου. Τίς ὑποψίες μᾶς αὐτὲς βεβαιώνει και τὸ μοναδικὸ ἔργο ευρωπαϊκῆς ζωγραφικῆς ποῦ κοσμεῖ τὸ τεῦχος, με τὸν τίτλον «Ἀποτρίχωση». Τὸ κλισέ αὐτὸ είναι φανερὸ πὸς μπήκε, ὅχι για τὰ τεχνικὰ πλεονεκτήματά του, αλλά μόνο και μόνο για τὸν φανταχτερὸ τίτλο «Ἀποτρίχωση», ποῦ βροντοφωνάζει πὸς οἱ μοντέρνοι δὲν είναι σεμνότυφοι σάν κοράσια τοῦ παρθενωγαγείου, αλλά στέκονται ὑπεράνω τοῦ καλοῦ και τοῦ κακοῦ. Παρ' ὅλα ταῦτα, από τὸ νέο περιοδικὸ περιμένουμε σοβαρώτερη προσπάθεια, ποῦ θα δικαιώσῃ τὸν τίτλο του, κ' ὅχι ξώπετσο ευρωπαϊκὸ ὀψιπλουτισμὸ.

ΔΕΛΤΑΙΟΓΡΑΦΙΑ

Θὰ πρέπει να γνωρίζουν ὅ,τι ὅσοι μᾶς στέλνουν στίχους — και είναι πάμπολλοι — ὅτι ή ποίηση δὲν είναι τὸ εύκολώτερο εἶδος στοῦ ὁποῖο μπορεῖ να καταφύγῃ κανεὶς όταν ὁ χρόνος ή οἱ άτομικὲς του δυνάμεις δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν να ζυγώσῃ τίποτ' ἄλλο. Ὁ ποιητής είναι ή άνώτερη εκδήλωση μιᾶς κοινωνίας. Γι' αὐτὸ σύντομα και δίχως να μπορούμε πλατυνὰ να δώσουμε ἐξηγήσεις στὸν καθέναν δηλώνουμε πὸς τὰ ποιήματα με τοὺς κάτωθι τίτλους δὲν ἐκρίθησαν δημοσιεύσιμα: Βαρυθυμία. — Στὸ πάροχο μᾶς. — Φύλλα ποῦ πέφτουν και παλειὸ βιολί. — Ἄς πεθάνω και Μελαγχολία. — Γρηές. — Ἑλα. — Βιολί και Γυνάικα. — Τὸ κλάμα ἐνὸς Γέρον. Τί λέν οἱ θύμησης, Ὀπτασία, Ὅσες φορὲς φαντάστηκα. — Ἐπιθυμία. — Ἀναλαμπή. — Στερνὴ Ἀπαντοχή. — Εὐωδία τῶν Ρόδων, Ἡδονάθεια, Θλίψεις. — Δημοτικὰ Αἰτωλίας. (Από τὴ σειρά αὐτὴ θα δημοσιευθῇ «Οἱ Ἑλπίδες»). — Ἀκρόπολις. — Τάσον Βαφειάδην. Ὁ Ἕλλην Πελιν είναι διευθυντής τοῦ Μουσείου Βάζωφ και σ' αὐτὴ τὴ διεύθυνση πρέπει ν' ἀποτανητε. Ἑλληνικὰ πολὺ καλά δὲν ξέρει. Τὸν βοηθεῖ ὅμως πολὺ ὁ φίλτατός του καθηγητής Ἀλεξάντρο Μπαλαμπάνης. Τὸ διήγημα και ή μελέτη σας θα δημοσιευθοῦν. — Γ. Ἰωάννου. Λυπούμαστε ποῦ δὲν μπορέσατε να δῆτε κει ποῦ ὑπάρχει τέχνη. Τοῦ Βασ., είναι τὸ σημερινὸ ἐξώφυλλο. Τί ἔχετε να πῆτε; — Ν. Σαντοριναῖον. Τέτοια ζητήματα είναι ἀδύνατον να συζητηθοῦν με ἐπιστολές. Ἄν ἔχετε τὴν Καλοσύνη περάστε από τὸ γραφεῖο μᾶς να μιλήσωμε. — Μ. Ἀλεξίου. Περάστε από τὸ γραφεῖο μᾶς.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

○○○○○○○○○○

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΟΙ ΕΞ ΠΡΩΤΟΙ ΤΟΜΟΙ ΕΠΙ ΠΙΣΤΩΣΕΙ

Οἱ 6 ἐκδοθέντες ἤδη τόμοι πωλοῦνται με πίστωσιν 10 μηνῶν ἀντὶ δραχμῶν 1.800 ἐξ ὧν δραχμαὶ τριακόσιαι (300) προκαταβολικῶς αἱ δὲ 1.500 πρὸς δραχμὰς (150) μηνιαίως.

Οἱ ἐπὶ πιστώσει ἀγοραστὰὶ παραλαμβάνουσι τοὺς ἔξ τόμους ἕμια ὑπογράφωσι τὸ συμφωνητικὸν καὶ προκαταβάλῃσι τὰς δρ. 300.

Πωλήσεις καὶ ἐγγράφαι συνδρομητῶν εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἑταιρίας Λυκούργου 18, εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον Ξένων Ἐφημερίδων καὶ Περιοδικῶν Σταδίου 24 καὶ εἰς τοὺς ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἀνταποκριτάς.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ & Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 5^Α

ΒΙΒΛΙΑ

ΙΑΤΡΙΚΑ

ΝΟΜΙΚΑ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ

ΛΕΞΙΚΑ ΚΤΛ.

ΜΕ ΜΗΝΙΑΙΑΣ ΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ "ΘΕΜΙΔΟΣ," "ΚΩΔΙΚΟΣ,"

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΑΛΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000
Μέτοχοι: Καλλιτέχναι Φιλότεχνοι — ή Ἐθνική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Διδάσκονται ἅπαντα τὰ ὄργανα καὶ μαθήματα Μονωδία, Δραματική, Ἀπαγγελία, Ἱστορία Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμική σύστημα Dalcroze.

Εἰς τὰ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΗΝΑ ἈΔΟΝΟΠΟΥΛΟΥ & Σίας Α. Ἀλεξάνδρου 15
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΕΛΛΙΟΥ— Ἀχαρνῶν Σουρμελή
ΓΕΡ. ΣΑΒΒΑΝΟΥ— Κεραμειῶν— Ἐλευσινίων
ΛΕΟΝΤΕΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ— Τέρμα Πατησίων
ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ— Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΔΗ— Παγκράτι
ΑΛ. ΖΕΡΒΟΥ— ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ— Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ— Κηφισοῦ
Ν. ΜΠΟΡΟΥΝΗ— Πειραιᾶ
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ— Πειραιᾶ
ΜΑΡΚΟΥ καὶ ΜΑΚΡΗ— Ν. Φάληρον
Α. ΦΑΛΤΩΦ— Ν. Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΧΑΛΚΙΔΟΣ
ΚΟΡΙΝΘΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΛΗΔΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
ΒΟΛΟΥ

Μέσος ὁδὸς φοιτῶντων μαθητῶν κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ
BLUTHNER CROTRIAN STEIN WEG NEUMEYER, SORH Κ.Α.Π.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Ὅλα τὰ κλασσικά, παιδαγωγικά καὶ νεώτερα. Γίνονται δεκταὶ ἰδιαίτεροι παραγγελιαί. Συνεργασία μετὰ τοὺς μεγαλυτέρους ἐκδοτικούς οἰκούς τῆς Εὐρώπης

ΜΟΥΣΙΚΑ ὈΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραμπάσσα, μανδολίνα, καθάρες, ὅλα τὰ εἶδη τῶν πνευστῶν ὀργάνων, ἐξαρτήματα παντὸς εἶδους μπάνται φιλαρμονικῶν, ῥόλοι, πιανόλες, χρονόμετρα κλ.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσὶν μουσικῶν τεμαχίων καὶ ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν.

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΔΙΣΜΑΤΩΝ

Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζονται παντὸς εἶδους πιάνα, πιανόλες καὶ μουσικά ὄργανα ἀπὸ ἀρίστους τεχνίτας.

“ΒΟΤΡΥΣ,”

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικόν καὶ Ἀποθεματικόν
Δρ. 60.000.000 τὴν 31 Δεκεμβρίου 1927

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ:
ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡ. 27α

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροί,
γλυκοί, μοςχάτοι

ΟΙΝΟΙ Εἰς ΦΙΑΛΑΣ: Ἐπιτραπέζιοι
ἐπιδόρπιοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί,

ΒΕΡΜΟΥΤ: Ἐκ παλαιοῦ μοςχάτου
Οἶνου

ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ: Ἀπαράμιλλος
ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ «ΒΟΤΡΥΣ»,
ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

Ἐπαμίλλον τῶν καλλιτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ
Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛ. ΚΑΤΑΒΕΒΑΛΜΕΝΟΝ ΔΡ. 25.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES

Τράπεζα Λαρίσης — Λάρισα

Τράπεζα Τρικάλων — Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος
καὶ τὰς ἐξωτερικὰς τοῦ ἑξωτερικοῦ

Ταμειυτήριον μέχρι 100.000 δραχμῶν

με 7 1/2% — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως

Τραπεζικὰς ἐργασίας

Διὰ τὰ γάμωσιν τὸ σῶμά σας, μελαχειρίζετε
μόνον τὰ αἰροῖόνλα

LAMBO

ΛΑΜΠΟ

Εἶναι ἡ καλύτερα καὶ ευθηνότερα ὅλην
πρὸκειται εἰς ὅλα τὰ καλά καταστήματα

ΛΑΜΠΟ

ΠΑΡΚΕΤΙΝΗ, ΒΕΡΝΙΚΙ ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ,
ΥΓΡΑ & ΣΚΟΝΕΣ ΜΕΤΑΛΛΩΝ

Ι. ΛΟΥΪΖΙΔΗΣ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΟΪΑΤΡΟΣ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΣ ΤΗΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡ. ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΡΙΣΙΩΝ Ε.Α.Ρ.

Ἐπὶ τετραετίαν εἰδικῶς ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παρίσι, ἔργασθαι ἐπ' ἀρχῶν ἐν τοῖς νοσοκομείοις τῶν Παρισίων SANBOISIER ST. ANTOINE καὶ PITIÉ. Ὀλίγοήμερος ἀνάδυνος ἐγγυημένη θεραπεία παθήσεων στόματος καὶ ὀδόντων. Ἐπιστημονικὴ ἐφαρμογὴ Γεφυρῶν καὶ ὁδοντοστοιχιῶν.

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 44 ΟΜΟΝΟΙΑ

Σ. ΛΟΥΪΖΙΔΗΣ

ΙΑΤΡΟΣ
ΣΥΦΙΛΙΔΟΛΟΓΟΣ - ΟΥΡΟΛΟΓΟΣ - ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΟΣ

Σπουδάζας ἐπὶ μακρὸν ἐν Παρίσι, εἰς τὰ τελειώτερα Νοσοκομεία (ST. LOUIS, NECHER SARI-BOISIERE) τὰ συφιλιδολογικά, Ουρολογικὰ καὶ Γυναικολογικὰ νοσήματα.

ΛΕΧΕΤΑΙ 9 π. μ. — 1 1/2 μ. μ.
καὶ 4 1/2 — 8 1/2 μ. μ.

58 ΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΟΜΟΝΟΙΑ

· Η οδοντόκρεμα **ΚΟΛΥΝΟΣ** καθαρίζει τους οδόντας, τα ούλα, το στόμα ολόκληρον.

Τα αντισηπτικά της συστατικά καταστρέφουν τας επικινδύνους νοσογενείς εστίαις του στόματος, είναι προστατευτική κατά της οδονταλγίας, της σήψεως, της ουλίτιδος και της γενικής εξασθενήσεως.

Δοκιμάσατε την **ΚΟΛΥΝΟΣ** επί μιας ημέρας ψήκτρας. Θα αισθανθήτε την καθαριότητα και δροσερότητα του στόματος.

ΚΟΛΥΝΟΣ

ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

ΜΟΝΟΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΑΤΖΗ

4 Ευριπίδου 4 ΑΘΗΝΑΙ

rêve d'or

Poudre

Lotion

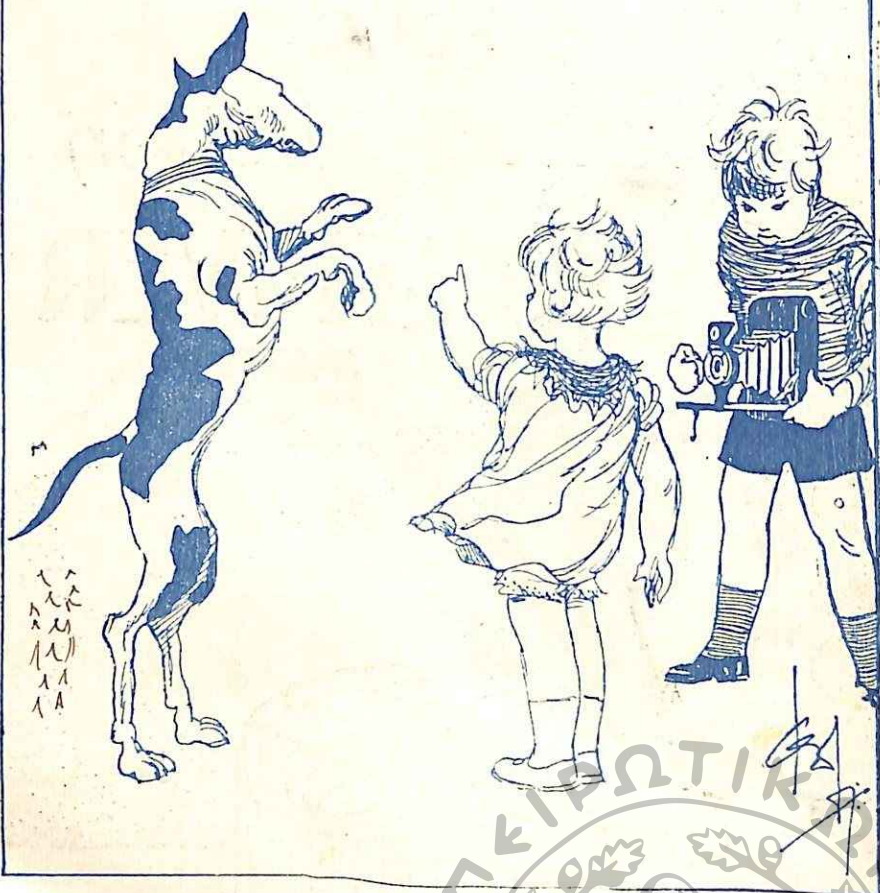
L.T. PIVER

PARIS

"GRECA"

KODAK

Ένα KODAK διατηρεί ζωντανές τις αναμνήσεις της παιδικής ηλικίας των παιδιών σας.

Ζητήσατε τα νέα μας μονέλα.

Ο χειρισμός των είναι απλούστατος.

ΤΙΜΑΙ ΑΠΟ 230 ΔΡΑΧΜΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩ